

PRACOVNÁ ZÁŤAŽ A ŽIVOTNÁ SPOKOJNOSŤ UČITEĽOV V DESKRIPTÍVNEJ ANALÝZE

Bronislava KASÁČOVÁ

Simoneta BABIAKOVÁ

Monika BROZMANOVÁ

Vedecká monografia je výstupom riešenia projektu VEGA č. 1/0415/22 *Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov verzus ich životná spokojnosť*, ktorého zodpovednou riešiteľkou bola prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, PhD.

Názov: **Pracovná záťaž a životná spokojnosť učiteľov v deskriptívnej analýze**

Autor: prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, CSc..
doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.
PaedDr. Monika Brozmanová, PhD.

Recenzenti: Doc. PaedDr. Lívia Fenyvesiová, PhD.
Doc. Mg. Et Mgr. Alena Seberová, Ph.D.

Jazykový korektor: doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.
Výkonný redaktor: Bc. Viktória Flašková
Cover design : Mgr. Lenka Lipárová, PhD.

Počet strán: 89
Rok vydania: 2024
Vydanie: 1.
Formát: A4

Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia: Pedagogická fakulta

ISBN 978-80-557-2195-8
EAN 978805572195-8 /brožovaný/

ISBN 978-80-557-2194-1
EAN 9788055721941 /online/

<https://doi.org/10.24040/2024.9788055721941>

Bronislava Kasáčová, Simoneta Babiaková, Monika Brozmanová
Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela

Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International Licence CC BY-ND (uviedenie autora – bez odvodeného obsahu).

OBSAH

Úvod.....	5
1. Teoretické východiská.....	7
2. Popis výskumnej metodológie	10
2.1 Výskumné ciele a výskumné otázky	10
2.2 Výskumný postup – tvorba výskumného nástroja	13
2.3 Charakteristika výskumného súboru a administrácie dát	16
3. Výskumné zistenia a ich analýza	21
3.1 Zistenia o subjektívne vnímanej záťaži profesijnými činnosťami učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania - celkový pohľad.....	21
3.1.1 Porovnanie globálnej záťaže z demografických hľadísk	22
3.1.2 Činnosti vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi a deťmi.....	24
3.1.3 Činnosti súvisiace s výchovnovzdelávacím procesom	26
3.1.4 Činnosti súvisiace so školou a jej subordináciou	27
3.1.5 Činnosti súvisiace s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa.....	29
3.2 Zistenia o životnej spokojnosti učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania - celkový pohľad	30
3.2.1 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov so svojim zdravím.....	32
3.2.2 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov s prácou a zamestnaním.....	33
3.2.3 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov s finančnou situáciou.....	34
3.2.4 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov s voľným časom	36
3.2.5 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov s manželstvom a partnerstvom.....	37
3.2.6 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov so vzťahmi k vlastným deťom	38
3.2.7 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov s vlastnou osobou.....	39
3.2.8 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov s priateľmi, známymi A príbuznými.....	41
3.2.9 Zistenia o stave spokojnosti učiteľov s bývaním	42
3.3 Komparácia subjektívne pociťovanej pracovnej záťaže učiteľov.....	43
3.3.1 Porovnanie učiteľov primárneho a preprimárneho vzdelávania.....	43
3.3.2 Porovnanie učiteľov z mestských a vidieckych škôl.....	46
3.3.3 Porovnanie učiteľov podľa rodu	48
3.4 Komparácia životnej spokojnosti učiteľov	48
3.4.1 Komparácia životnej spokojnosti učiteľiek v primárnom a preprimárnom stupni vzdelávania	48
3.4.2 Komparácia životnej spokojnosti učiteľiek a učiteľov pôsobiach v mestských a vidieckych školách ..	52
3.5 Kategórie iných záťažových aktivít podľa voľných výpovedí	58
3.6 Životná spokojnosť a subjektívne vnímaná záťaž vedúcich zamestnancov.....	67

3.6.1 Komparácia životnej spokojnosti vedúcich zamestnancov v primárnom a preprimárnom vzdelávaní a podľa sídla školy.....	68
3.6.2 Komparácia vnímanej záťaže vedúcich zamestnancov v primárnom a preprimárnom vzdelávaní a podľa sídla.....	72
3.6.3 Komparácia vnímania životnej spokojnosti a záťaže vedúcich zamestnancov a ostatných pedagogických zamestnancov	73
Záver z výskumu.....	77
Záver	79
Resumé	80
BIBLIOGRAFIA	81

ÚVOD

V neustále sa meniacich sociálnych, ekonomických, politických a kultúrnych podmienkach Slovenska je učiteľská profesia jednou z tých profesií, ktoré musia veľmi flexibilne a pohotovo reagovať na zmeny. Školská politika sa zameriava na aktualizáciu, cieľov, modernizáciu procesov, výsledky a efekty výchovy a vzdelávania a len málo dbá o jeho hlavných aktérov – učiteľov. Učiteľská profesia je dlhodobo v druhej polovici spoločenského rebríčka z hľadiska statusu a finančného ocenenia, ale i na okraji politických záujmov.

Výskumy ukazujú, že slovenské školstvo potrebuje zmenu. Pripravovaná kurikulárna reforma počíta s tým, že učitelia dokážu pohotovo zmeniť svoje zaužívané vyučovacie postupy, prispôbia výchovno-vzdelávací proces individuálnym potrebám žiakov a obsah vzdelávania prispôbia ich reálnym životným situáciám. Učitelia teda nadobudnú väčšiu slobodu v rozhodovacích procesoch, ale zároveň vyššiu zodpovednosť za efektívnosť a kvalitu výchovy a vzdelávania žiakov. Bude to vyžadovať nové výzvy ale aj povinnosti v ich profesijnom rozvoji. V súčasnosti silne rezonuje téma skúmania náročnosti profesie, ktorá inovuje doterajšie výsledky, ktoré priniesli profesiografické výskumy - ako časové snímky. Trendy vo vedách o človeku, pedagogike aj sociálnych vedách smerujúce k interdisciplinarite otvárajú nové výzvy pre výskumné tímy. Autori skúmajúci relevantnú problematiku sa zhodujú v tom, že životná spokojnosť je jeden z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich pracovný výkon práce učiteľov, realizátorov zmeny a inovácie vzdelávania a významne súvisí s pevným ukotvením a zotrvaním v profesii.

Na Slovensku je málo pedeutologických výskumov, ktorých centrom pozornosti sú učitelia preprimárneho a primárneho vzdelávania. Práve tieto dve podkategórie pedagogických zamestnancov sú prvými autoritami a príkladmi pre deti na prahu vzdelávania, ale aj pre rodičov by mali byť mienkotvornými odborníkmi pre otázky edukácie ich detí. Je potrebné zaoberať sa ich profesiou a skúmať jej špecifiká. Táto publikácia prináša výsledky výskumu podporovaného agentúrou VEGA 1/0415/22 *Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov verus ich životná spokojnosť*. Tento projekt sa zameril na skúmanie subjektívneho vnímania náročnosti profesijných činností a životnej spokojnosti učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania.

Výskumný tím pri tvorbe a realizácii výskumu vychádzal z presvedčenia, že realizácia reformy a následne udržateľnosť zmien v modernizácii vzdelávania stojí a padá na tom, aká je odborná, ale aj mentálna kondícia učiteľov. Preto sme pri hľadaní a formulovaní výskumného problému a následne cieľov bádania fokusovali pozornosť na dva významne súvisiace determinanty: subjektívne pociťovaná záťaž a životná spokojnosť. Orientácia na cieľovú skupinu: učiteľky a učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania priamo súvisí s hlavným poslaním pracoviska. Na katedre elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela (a jej predchodcoch) kontinuálne už šesťdesiat rokov prebieha

príprava profesionálov pre vzdelávanie pre ISCED 0 a ISCED 1. To že pracovisko drží krok so svetovými trendami, aplikuje inovácie a prezentuje sa vo svete, ako aj na medzinárodných podujatiach, dosvedčujú mnohé publikácie s výskumným a prehľadovým zameraním (napr.: Lipnická & Lynch, 2022).

Veríme, že táto monografia bude pozitívne prijatá akademickou komunitou, a že výskumné zistenia budú inšpiráciou pre akademikov pri tvorbe nasledujúcich zámerov pedeutologického výskumu. Výskumné zistenia výrazne prispajú aj k aktualizácii rozvoju modernej pedeutológie. Predpokladáme, že výskum tohto druhu ozvláštni a zaujme akademickú a odbornú verejnosť jednak interdisciplinárne, ale aj pragmatickou využiteľnosťou zistení. Preto môže byť táto monografia dôležitou pre manažmenty škôl, ktorým odhalí príčiny nespokojnosti, deprivácie, či únavy členov učiteľských zborov. Zaujímavým čítaním bude istotne aj pre učiteľky a učiteľov v činnnej praxi, ale aj pre prípravu nových odborníkov - učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania.

Na tomto mieste chceme vysloviť poďakovanie ďalším členkám výskumného tímu, ktoré významným dielom prispeli k tvorbe výskumného zámeru, výskumného nástroja, regrutácii respondentov, zberu dát a ktoré publikovali niekoľko zaujímavých štúdií s využitím vybraných vzťahov. Sú to: Mariana Cabanová, Zuzana Lynch a doktorandka Henrieta Jonek. Pri štatistickom spracovaní dát bola veľkou pomocou Lucia Kočišová a pri získavaní respondentov participoval Marian Valent s využitím databázy učiteľov. Bez tímovej spolupráce a vzájomného podporovania našich snažení by táto monografia nemohla získať dnešnú podobu.

Október 2024

Autorky

1. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Problematikou učiteľa a učiteľskej profesie sa v ostatných rokoch zaoberalo a zaoberá relatívne veľa autorov, a to nielen z oblasti pedagogiky resp. pedeutológie, ale tiež z prostredia psychologickéj komunity (Paulík, 1999; Kariková, 2004), a to najmä spomedzi psychológov pracujúcich v akademickom prostredí. Pracovnej stránke učiteľskej profesie, a tiež statusom učiteľa a učiteľskej profesie sú venované tiež sociologické štúdie a to v národnom, aj medzinárodnom kontexte. (Jonek & Kasáčová, 2024) Nesporne existuje množstvo výskumov o učiteľoch v domácom aj zahraničnom kontexte, a to staršieho aj celkom aktuálneho dáta. Je to téma vždy aktuálna, atraktívna a rezonuje v širších odborných ale aj interdisciplinárnych súvislostiach. Napokon, je často skloňovaná aj v mediálnych súvislostiach, čo nie vždy vytvára v širšej laickej verejnosti o učiteľskej profesii len pozitívne obrazy. Podrobnú štúdiu prezentujúcu výskumný záujem o profesiu učiteľa v historickom kontexte sme publikovali (Kasáčová, 2017), a preto sa tu zameriavame na zúžený výber úzko zaoštrý na výskumný zámer: subjektívne pociťovanie záťaže pracovnými činnosťami a životná spokojnosť učiteľov primárneho a preprimárneho vzdelávania. Preto aj nasledujúce zmienky o bádaniach iných autorov si nerobia nárok na úplnosť, majú skôr kontextovú povahu.

V rámci relevantných tém v slovenskej odbornej spisbe sa môžeme zmieniť o podrobnom výskume pracovnej spokojnosti učiteľov základných a špeciálnych základných škôl. (Kačmárová, 2024) S výskumom prezentovaným v tejto monografii priamo súvisia aj štúdia autoriek Jonek & Cabanová (2024), ktorá prezentuje výsledky čiastkovej výskumnej úlohy subjektívne vnímaného pracovného zaťaženia a emocionálneho vyčerpania. Rezonujúcou je aj téma self-efficacy, ktorej zistenia poukazujú na priamu súvislosť medzi vlastným vnímaním profesijnej zdatnosti a iných pedeutologických javov (burnout efekt, vôľa a motívy pre zotrvanie v profesii, príčiny fluktuácie až predčasného odchodu z profesie učiteľa). (Brozmanová, Cabanová, Lynch 2022; Wiegerová, 2017; Fenyvesiová & Nikodémová, 2017; Fenyvesiová et.al. 2018). Pracovnej spokojnosti učiteľov stredných škôl v Slovenskej republike sa venovali autori. (Krásna, Tamášová, Geršicová, 2018), Aj to bol jeden z dôvodov, prečo sme sa zamerali na doposiaľ prehliadanú možno marginalizovanú skupinu učiteľov a učiteľiek. Na výskum tejto učiteľskej kategórie upriamila pozornosť Kariková (2005), ktorá skúmala vekové premeny učiteľiek 1.stupňa základných škôl, kolektív autoriek (Kasáčová, Babiaková, Cabanová, et al.), vo výskume, ktorý bol predchodcom a východiskom k terajšiemu výskumnému zámeru.

Sledovanie psychickej pohody učiteľov je v súčasnosti silnou témou teoretikov manažmentu školy a edukácie (podľa Ďuríková K. 2024). Veľká Británia vytvorila v roku 2017 Teacher Wellbeing index, ktorého cieľom je každoročne vyhodnocovať a priebežne mapovať oblasť duševného zdravia učiteľov a ich vyhorenia. Táto platforma zhromažďuje údaje a širšie súvislosti v oblasti vzdelávania, ako napríklad, čo to znamená pracovať v dnešnej dobe v školstve, ako ovplyvňuje žiakov psychická rovnováha a stabilita učiteľa a školy, ale

aj ako pomáhať učiteľom. Výsledky indexu prezentujú zhoršujúcu sa situáciu v mnohých oblastiach učiteľskej profesie. Napríklad Teacher wellbeing index (2019) ukázal, že až 72% učiteľov a ľudí pracujúcich v školstve sa považujú za vystresovaných. 74% uviedlo, že nie sú dostatočne schopní vypnúť a spracovať napätie a stres, 78% učiteľov uviedlo, že zaznamenali fyzické alebo psychické problémy z dôvodu práce, 57% z nich uvažuje o odchode zo školských služieb. Psychosomatické problémy sa prejavujú v poruchách spánku, výkyvoch nálad, plačlivosti, zabúdání, v problémoch s koncentráciou ako aj migrénami. Učitelia tiež uvádzajú, že najväčší dopad na ich wellbeing má negatívne pracovné prostredie, preťaženosť, nestabilita, nerovnováha medzi súkromným životom a pracovným životom, neustále zmeny v oblasti vzdelávania alebo zhoršujúce sa správanie žiakov.

Anglická nadácia Nuffield zverejnila výsledky svojho rozsiahleho výskumu, ktorý analyzoval dáta z mnohých výskumov v oblasti vzdelávania vo Veľkej Británii od roku 1992 do roku 2018. Autor štúdie profesor John Jerrim z UCL Inštitútu vzdelávania konštatoval, že profesia učiteľa je v kríze a jedným z dôvodov, prečo je neustále ťažšie vychovať a získať nových učiteľov je tlak na profesiu zvyšujúcimi sa nárokmi a rozširovaním učiteľskej agendy a tlak v profesii zo strany z vnútorného prostredia škôl, ako aj zvonka. Štúdia zároveň konštatovala, že ešte nikdy neavizovali učitelia toľko problémov v oblasti duševného zdravia a wellbeingu ako v súčasnosti. (podľa Ďuríková, 2024) Ako autorka konštatuje, „krajiny, ktoré sa témami duševného zdravia a wellbeingu v školstve zaoberajú, majú aj vďaka takýmto analýzám a údajom vytvorenú silnú mieru pochopenia pre celú oblasť vzdelávania, hľadajú dlhodobé riešenia a predovšetkým existuje veľký systém podpory učiteľom a školám. Tvoria ho mnohé nadácie, neziskové organizácie, ale aj štátom podporované inštitúcie.“ Na Slovensku takéto komplexné údaje dostupné nie sú a náš výskum sa zameriava len na špecifickú oblasť tejto problematiky. Keďže je téma učiteľov a náročnosti ich práce často skloňovaná, a nie vždy laickou verejnosťou uznávaná ako vysoko náročná, je určite veľmi potrebné pozerať sa na rôzne súvislosti životnej spokojnosti a pracovnej náročnosti cez prizmu vedeckého výskumu. Pretože až na základe vedeckovýskumného pohľadu možno získať objektívne informácie o problematike *životnej spokojnosti a subjektívnej pracovnej záťaži učiteľov*.

V našej monografii prinesieme relatívne detailný pohľad na tieto dve súvisiace stránky utvárajúce podľa mnohých autorov predpoklad kvalitného výkonu práce, a to nielen učiteľov. Z viacerých zdrojov je dôležitým faktorom dobrej pracovnej kondície celková životná spokojnosť (Rodná & Rodný, 2001) a tiež pocit záťaže jednotlivými úlohami, kompetenciami, procesmi, výzvami, ktoré sú pre ten ktorý profesijný odbor kľúčové. Jednou z tém, ktoré od 80-tych rokov 20. storočia boli diskutované najmä z hľadiska výskumu a výskumných metód používaných v behaviorálnych vedách, bola aj životná spokojnosť. Práve z hľadiska ťažkostí monitorovania a skúmania tohto javu pre jeho multifaktorovosť, autori dotazníka životnej spokojnosti (Fahrenberg, Myrtek, Pawlik, & Perrez, 2007) publikovali behaviorálo-vedeckú "výzvu" v Európskom vestníku pre psychologické hodnotenia a merania. Jej obsahom bolo v stručnosti aj to, že ambulantné merania prostredníctvom snímania fyziologických hodnôt a záznamy správania, je dôležité dopĺňať aj inými prístupmi.

Stratégie hodnotenia zahŕňajú: nepretržité monitorovanie, monitorovanie pomocou metód odberu vzoriek času a udalostí, psychologické testovanie v teréne, experimentovanie v teréne, interaktívne hodnotenie, monitorovanie symptómov a sebariadenie. Tieto prístupy sú inovatívne a zaoberajú sa ekologickou validitou, kontextovou špecifickosťou a sú vhodné pre praktické aplikácie. Uvedomujúc si metodologické špecifiká skúmania javov psychosociálneho charakteru a s plným rešpektom merných prístupov k nim, hlásime sa v tomto kontexte v našom výskume k pojmu: *subjektívne vnímanie životnej spokojnosti*.

Druhý kľúčový predmet nášho skúmania: záťaž pracovnými činnosťami taktiež treba cez prizmu našich výskumných zistení považovať za zistenia subjektívneho charakteru priamo pri zdroji - založené na vypovedaní respondentov v ich pociťovej rovine.

2. POPIS VÝSKUMNEJ METODOLÓGIE

2.1 VÝSKUMNÉ CIELE A VÝSKUMNÉ OTÁZKY

Výskumný zámer projektu VEGA 1/0415/22 *Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov verzus ich životná spokojnosť* logicky nadväzuje na dva doterajšie výskumy realizované na Katedre elementárnej a predškolskej pedagogiky PF UMB.

Prvým bol projekt APVV-0026-07 s názvom *Profesia učiteľ preprimárnej edukácie a učiteľ primárnej edukácie v dynamickom poňatí*. Realizoval ho tím z Katedry elementárnej a predškolskej pedagogiky UMB v Banskej Bystrici v zahraničnej spolupráci s partnerskými inštitúciami v z Ostravskej univerzity v Čechách a Univerzity Kazimíra veľkého v Bydgoszczy v Poľsku. Cieľom výskumu bolo identifikovať konkrétne profesijné činnosti učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania v podmienkach životnej a pedagogickej reality učiteľa, zaznamenať ich prostredníctvom profesiografických denných snímok, odhaliť ich štruktúru, zistiť, aký pomer tvoria jednotlivé činnosti vo vzťahu k celému profesijnému výkonu v edukačnej realite.

Ďalším východiskom súčasného skúmania bol projekt VEGA č.1/0593/08 *Profesia učiteľa v elementárnom vzdelávaní – profesiografia a profesiogram*. Oba úspešné spomínané projekty sa zaoberali skúmaním profesiografie a to z pohľadu časovej záťaže učiteľov jednotlivými pracovnými činnosťami. Výskumnú vzorku tvorili učitelia primárneho a preprimárneho vzdelávania a sledovaných bolo 25 kategórií pracovných činností vytvorených na základe štruktúry kompetenčného profilu po zosúladení prostredníctvom fokusových rozhovorov. Koncept obidvoch uvedených výskumov mal detailne premyslenú koncepciu so záujmom získať čo najpodrobnejšie a zároveň špecifikovateľné dáta. Preto sa zber denných snímok realizoval v troch ročných obdobiach (jeseň, zima, leto), aby bolo možné odhaliť a vysvetliť prípadné rozdiely počas školského roka, snímali sa vždy dvojtýždňové záznamy denných snímok nielen počas pracovnej doby, ale až do večera a nielen pracovné dni, ale aj víkendové dni. K tomu nás viedlo reálne poznanie, že veľká väčšina učiteliek a učiteľov sa pripravuje doma, prípadne si niektoré pracovné povinnosti berie so sebou domov. Toto sa aj výskumne potvrdilo, veľké penzum pracovnej náplne učiteľky vykonávajú mimo školy a v inom, ako určenom pracovnom čase. Toto zistenie by malo vyvrátiť obraz o “zvýhodnenosti” učiteľskej práce, ak odchádzajú zo školy o druhej-tretej a majú dva mesiace prázdnin, čo prevláda v predstave laickej verejnosti.

Doposiaľ sme teda skúmali časovú záťaž učiteľov materskej školy a učiteľov 1. stupňa základnej školy. Ale pohľad na časové rozvrstvenie pracovných úloh prinieslo podnet pre úvahu: ak sa množstvo práce vykonáva mimo pracovného času a pracovného miesta (škola, trieda) mal by sa skúmať vzťah a prelínanie práce a osobného života. Na Slovensku, aj v našich predchádzajúcich výskumoch ostala nepreskúmanou problematika subjektívneho vnímania záťaže konkrétnymi profesijnými činnosťami učiteľov preprimárneho

a primárneho vzdelávania. Iné výskumy (Kandrik, Kubáni, 2004) tiež poukazujú na súvislosť medzi spokojnosťou človeka v profesii s celkovou životnou spokojnosťou, ako aj medzi rôznymi životnými faktormi, tak demografickými, ako aj socio-psychologickými (Shucksmith, Cameron, Merridew, & Pichler, 2006). Životná spokojnosť učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania nie je na Slovensku aktuálne skúmaná.

Súčasný výskum sa viac orientujú na duševné zdravie a wellbeing. Napríklad vo výskume [Teacher wellbeing index 2019](#) učitelia uvádzali, že najhorší dopad na ich wellbeing má negatívne pracovné prostredie, preťaženosť, nestabilita, nerovnováha medzi súkromným a pracovným životom, neustále zmeny v oblasti vzdelávania alebo aj správanie žiakov. Mnohé výskumy podobne uvádzajú zistenia, že jedným z dôvodov, prečo je ťažké získať a vzdelávať nových učiteľov je permanentný tlak na profesiu, spojený so síce pozitívnou snahou o zvyšovanie nárokov a skvalitňovanie výkonu. Tieto trendy však zároveň vyvolávajú zvyšujúci sa tlak na jedinca v profesii, pričom zasahujú nielen výsledky skúmania pracovnej náročnosti, ale negatívne rezonujú v širších socio-psychologických parametroch.

Vychádzajúc z veľkého množstva zdrojov aj z poznania reality sme vo výskumnom probléme obrátili pozornosť na dva konkrétne fenomény súvisiace so zložitou existujúcich "kontroverzných" javov: 1. zvyšovanie profesionality učiteľov a požiadavka skvalitňovania edukácie, čo je nesporne pozitívny trend a zároveň 2. zvyšujúci sa tlak na výkon učiteľov, permanentné evalvačné procesy a meniaci sa spoločenská klíma, vrátane reformných snáh, znižujúci sa spoločenský status učiteľa a zvyšujúca sa záťaž úlohami. Za predmetné fenomény, ktoré sme sa podujali exploratívne zosnímať, sme zvolili subjektívne vnímanie záťaže jednotlivými profesijnými činnosťami a životnú spokojnosť učiteľov. V takto poňatom výskumnom probléme očakávame zobrazenie resp. odhalenie niektorých zaujímavých skutočností, ktoré sú potrebné pre bližšie poznanie reálneho prežívania profesijných aktivít v súvislosti so súkromným životom učiteľov. Tak ako z výskumov zameraných na wellbeing vyplynulo, tieto javy majú úzku súvislosť a výsledky skúmania môžu byť zaujímavým a užitočným zistením.

Zámerom výskumu prezentovaného v tejto monografii bolo zisťovať (s predchádzajúcim poznaním časovej záťaže jednotlivými činnosťami podľa Kasáčová et al, 2011) stav životnej spokojnosti učiteľov preprimárneho vzdelávania a primárneho vzdelávania a subjektívne vnímanie záťaže jednotlivých kategórií profesijných činností tých istých respondentov. Zaujímavé bolo zistenie, ako súvisí pocit životnej spokojnosti so subjektívne vnímanou náročnosťou jednotlivých pracovných činností, ktoré sme identifikovali v profesiografických výskumoch. Zároveň tento výskum poskytne bazálne dáta, ktoré bude možné v budúcnosti použiť aj pre účely longitudinálneho výskumného sledovania. Originalita výskumu spočíva v odhaľovaní nepoznaných súvislostí o práci špecificky učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania ako okrajovo skúmaných podkategórií pedagogických zamestnancov. Poznanie reálnej praxe týchto profesionálov, osobné reflexie mnohých učiteliek, ako aj faktické zistenia prostredníctvom výpovedí vo výskumoch dali výskumnému tímu inšpiráciu k výskumnému predpokladu, že ich subjektívny pocit pracovnej záťaže sa zvyšuje a životná spokojnosť klesá. Keďže však neexistujú dáta o týchto javoch z minulosti v takej

podobe, aby boli komparabilné, rozhodli sme sa zamerať na uvedené dva faktory profesijnej zdatnosti. Hoci sa v tejto práci nevenujeme javu self-efficacy, ktorý je v súčasnosti hodne preferovaným vo viacerých výskumoch slovenských autorov (Wiegerová, 2012, 2017; Gavora, 2008; Lukáčová, Fenyvesiová et al., 2018 a iní), nemožno prehliadnúť, že ide o veľmi korelujúce, súvisiace a vzájomne sa ovplyvňujúce premenné. Zároveň treba upozorniť, že oba tieto faktory sú reprezentované viacerými ukazovateľmi, pričom vnútorné ukazovatele môžu byť relatívne premenlivé.

Hlavným cieľom je odhaliť súvislosti medzi subjektívnym vnímaním pracovnej náročnosti a životnou spokojnosťou v dvoch učiteľských podkategóriách – učiteľ preprimárneho vzdelávania a učiteľ primárneho vzdelávania, identifikovať ktoré činnosti považujú títo učitelia za najviac zaťažujúce. Následne sme chceli preskúmať vhodné komparácie získaných dát zo špecifického profesijného a demografického hľadiska.

Výskumné otázky, ktoré sa pri zrode výskumného zámeru, ako aj v priebehu výskumu otvárali:

- Ako vnímajú učitelia preprimárneho a primárneho vzdelávania náročnosť jednotlivých pracovných činností? V nadväznosti na predchádzajúce triedenie (Kasáčová et al., 2011) sme sledovali jednotlivé činnosti v štyroch kategóriách: 1. činnosti vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi; 2. súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom v triede; 3. súvisiace so školou a jej subordináciou; 4. súvisiace s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa.
- Ako prezentujú učitelia preprimárneho a primárneho vzdelávania životnú spokojnosť v jednotlivých faktoroch a jednotlivých ukazovateľoch? V súlade so zvoleným výskumným nástrojom (Fahrenberg podľa: Rodná&Rodný, 2001) sme sledovali faktory: zdravie, práca, finančná situácia, voľný čas, manželstvo a partnerstvo, vzťah k vlastným deťom, vlastná osoba, priatelia a príbuzní, bývanie, a celková spokojnosť)
- Aké sú špecifiká respondentov vo vzťahu k vnímaniu pracovnej záťaže niektorých profesijných činností?
- Ako koreluje subjektívne vnímaná pracovná náročnosť celkove nameraná ako priemer náročnosti jednotlivých profesijných činností s vybranými premennými a celkovou životnou spokojnosťou?
- Aké sú vzťahy medzi faktormi životnej spokojnosti a subjektívne vnímanou náročnosťou pracovných činností dvoch učiteľských kategórií? Sledovali sme tieto profesijné kategórie: učiteľ preprimárneho (ďalej PREPRIM) a primárneho (ďalej PRIM) vzdelávania.
- Aké sú rozdiely z pohľadu demografickej analýzy? Sledovali sme tieto údaje: rod, vek, najvyššie dosiahnuté vzdelanie, rodinný vzťah, domácnosť, pracovisko – MŠ/ZŠ, sídlo pracoviska – mesto/vidiek, dĺžka pedagogickej praxe, kariérové špecifiká, národnosť, región pracoviska. Pre analýzy sme vybrali tie, kde mali komparácie význam z hľadiska štatistického vyhodnotenia.

2.2 VÝSKUMNÝ POSTUP – TVORBA VÝSKUMNÉHO NÁSTROJA

Batéria výskumných nástrojov bola zostavená v súlade so zamýšľanými cieľmi výskumu. Pozostávala z dvoch samostatných oddielov.

Prvý oddiel výskumného nástroja ako samostatný výskumný nástroj obsahoval 19 položiek, vytvorený bol výskumným tímom. V počiatkovej fáze výskumu, sme realizovali predvýskum s cieľom zistiť, či má význam sledovať parciálne učiteľmi vnímanú psychickú a fyzickú záťaž. Čiastkové výsledky boli publikované. (Babiaková, Brozmanová, Kasáčová, 2023)

Vzhľadom na to, že v predvýskume nebola zistená štatisticky významná rozdielnosť medzi vnímaním psychickej a fyzickej záťaže učiteľmi, výskumný nástroj sme zredukovali z 36 na 18 položiek. Profesionálne činnosti sme identifikovali na základe medzinárodného rozsiahleho profesiografického výskumu podporovaného APVV-0026-07 s názvom „Profesia učiteľ primárnej edukácie a učiteľ primárnej edukácie v dynamickom poňatí“. (Kasáčová, Babiaková, Cabanová, 2011) Ponechali sme uvedenú logiku z pôvodného výskumu kvôli možnostiam následného porovnania zistených údajov. Podrobný popis konkrétnych činností je uvedený v nasledujúcej tabuľke a skrátený názov sa používa v kapitole s výsledkami.

Išlo o nasledovných 18 činností, ktoré sú rozdelené do 4 skupín. Toto rozdelenie malo povahu odvodenú od predchádzajúceho výskumu (Kasáčová et al., 2011):

1. Činnosti vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi;
2. Činnosti súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom v triede;
3. Činnosti súvisiace so školou a jej subordináciou;
4. Činnosti súvisiace s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa.

Respondenti vyjadrovali subjektívne vnímanie miery spokojnosti prostredníctvom škály: 1-žiadna záťaž, 2-mierna záťaž, 3-vysoká záťaž, 4-neúnosná záťaž, 0-netýka sa ma to, neviem sa vyjadriť. Položka č. 19 bola otvorená. Respondenti mohli doplniť ďalšie činnosti, ktoré ich zaťažujú s vyjadrením miery záťaže. Kvalitatívnej analýze sa budeme venovať v samostatnej kapitole 3.5.

Table 1 Popis profesijných činností a skrátené názvy používané v tomto texte

Skupina činností	Popis činnosti vo výskumnom nástroji	Skrátený názov
1. Činnosti vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	Plánovanie a projektovanie výchovno-vzdelávacieho procesu	Projektovanie výučby
	Zabezpečovanie podmienok a didaktických pomôcok pre výchovno-vzdelávací proces	Podmienky a pomôcky
	Činnosti navodzujúce aktivizáciu a motiváciu žiakov	Aktivizácia a motivácia
	Realizácia a riadenie výchovno-vzdelávacieho procesu	Riadenie výučby
	Riešenie problémových situácií a konfliktov medzi žiakmi v triede	Riešenie konfliktov
2. Činnosti súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom	Hodnotenie učebných výsledkov detí/ žiakov	Hodnotenie žiakov
	Príprava individuálnych edukačných plánov a individuálna starostlivosť o žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	Individuálna starostlivosť
	Činnosti súvisiace s diagnostikovaním žiakov	Diagnostikovanie žiakov

	Stretnutia a spolupráca s rodičmi	Spolupráca s rodičmi
	Vedenie pedagogickej dokumentácie	Pedagogická dokumentácia
3. Činnosti súvisiace so školou a jej subordináciou	Konzultácie s učiteľmi a inými odborníkmi o žiakoch a pedagogickej činnosti	Konzultácie o žiakoch
	Porady a schôdze v škole	Porady v škole
	Činnosti súvisiace s dohľadom nad bezpečnosťou detí a činnosti súvisiace so sebaobsluhou	Bezpečnosť a sebaobsluha
	Práca v metodických združeniach a iných orgánoch školy	Metodická práca
	Vedenie knižnice, kroniky, webovej stránky, kabinetu...	Práce pre školu
4. Činnosti súvisiace s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	Činnosti spojené s pedagogickou praxou študenta	Vedenie študentov
	Ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov	Vzdelávanie učiteľov
	Mimoškolské a verejné činnosti súvisiace s profesiou	Verejné činnosti učiteľa

Druhý oddiel výskumného nástroja tvoril samostatný Dotazník životnej spokojnosti autor: Fahrenberg, Myrtek, Schumacher, a Brähler (1994), ktorý bol preložený a adaptovaný vo verzii Rodná, K. & Rodný, T. pod názvom "Dotazník životní spokojnosti". Pozostáva v origináli z 10 oddielov, v každom je 7 položiek (ukazovateľov).

Voľba tohto nástroja spomedzi iných dostupných, ktoré sme pre účely tohto výskumu analyzovali (Kasáčová, Jonek, 2023) mala svoje dôvody. Argumentom pre výber práve tohto dotazníka bol jeden z faktorov, ktorý tvorí štruktúru spokojnosti: 6. Vzťah k vlastným deťom. Práve s ohľadom na špecifikum sledovaného výskumného súboru, učiteľky a učiteľa preprimárneho a primárneho vzdelávania, považujeme túto sledovanú premennú za vysoko relevantnú pre tento výskum.

Pri snímaní životnej spokojnosti respondentov sme v zhode s pôvodným dotazníkom sledovali nasledovné faktory životnej spokojnosti: zdravie, práca a zamestnanie, finančná situácia, voľný čas, manželstvo a partnerstvo, vzťah k vlastným deťom, vlastná osoba, priatelia známi a príbuzní, bývanie. Z pôvodných faktorov sme vynechali dotazovanie na otázky týkajúce sa sexuality, pričom zdôvodnenie je založené na realistickom prístupe k potenciálnym respondentom. Predpokladali sme, že kladenie otázok na súvislosti sledované týmto faktorom životnej spokojnosti by mohol znížiť ochotu respondentov pokračovať vo vyplňaní dotazníka. Tiež sme zvažili, že informácie o tejto oblasti nepovažujeme za kľúčové pre naše výskumné ciele.

Odpovede v tejto sekcii nástroja sme použili v zhode s pôvodným dotazníkom na škále: 1 veľmi nespokojná/ý, 2 nespokojná/ý, 3 skôr nespokojná/ý, 4 ani spokojná/ý ani nespokojná/ý, 5 skôr spokojná/ý, 6 spokojná/ý, 7 veľmi spokojná/ý.

Table 2 Štruktúra faktorov životnej spokojnosti (podľa Fahrenberg et al. 1994)

Faktor životnej spokojnosti	Znenie položiek (ukazovateľov) vo výskumnom nástroji	Skratka v tabuľkách a grafoch
1. Zdravie	So svojim telesným zdravotným stavom som...	Telesný zdravotný stav
	So svojou duševnou kondíciou som...	Duševná kondícia
	So svojou telesnou kondíciou som...	Telesná kondícia
	So svojou duševnou výkonnosťou som...	Duševná výkonnosť
	So svojou obranyschopnosťou pred chorobami som...	Obranyschopnosť
	Keď myslím na to, ako často mám bolesti, som..	Pociťovanie bolesti
	Keď myslím na to, ako často som doteraz bol/a chorá/ý, som...	Chorobnosť
2. Práca a zamestnanie	So svojim postavením na pracovisku som...	Postavenie v práci
	Keď myslím na to, aká je moja budúcnosť v zamestnaní, som...	Perspektíva v práci
	S úspechmi, ktoré mám v zamestnaní, som...	Úspešnosť v práci
	S možnosťami postupu, ktoré mám na pracovisku, som...	Možnosti postupu
	Čo sa týka mojich povinností a záťaže, som...	Povinnosti a záťaž
	S pestrosťou, ktorú mi ponúka moje zamestnanie, som...	Pestrosť práce
3. Finančná situácia	So svojim príjmom/platom som...	Príjem, plat
	S tým, čo vlastním, som...	Vlastníctvo
	So svojim životným štandardom som...	Životný štandard
	S hmotným zaistením svojej existencie som...	Hmotné zabezpečenie
	So svojimi budúcimi možnosťami zárobku som...	Perspektíva zárobku
	S možnosťami, ktoré môžem vzhľadom k mojej finančnej situácii ponúknuť svojej rodine, som...	Financie - rodina
	So svojím budúcim finančným zabezpečením v starobe som...	Financie - staroba
4. Voľný čas	S dĺžkou svojej každoročnej dovolenky som...	Dĺžka dovolenky
	S množstvom svojho voľného času po práci a cez víkendy som...	Voľný čas po práci
	S kvalitou odpočinku, ktorý mi prináša dovolenka, som..	Odpočinok počas dovolenky
	S možnosťami času, ktorý mám k dispozícii pre svoje koníčky, som..	Čas pre hobby
	S kvalitou odpočinku, ktorý mi prináša voľný čas po práci a cez víkendy, som...	Odpočinok po práci
	S pestrosťou svojho voľného času som..	Pestrosť voľného času
5. Manželstvo a partnerstvo	S požiadavkami, ktoré na mňa kladie manželstvo/partnerstvo, som...	Náročnosť partnerstva
	S našimi spoločnými aktivitami som...	Spoločné aktivity
	S úprimnosťou a otvorenosťou svojho partnera/ky som...	Otvorenosť vzťahu
	S pochopením, ktoré má pre mňa môj partner/ka, som...	Pochopenie vo vzťahu
	S nežnosťou a náklonnosťou, ktorú mi môj partner/ka prejavuje, som...	Náklonnosť vo vzťahu
	S ochotou pomôcť, ktorú prejavuje môj partner/ka, som...	Partnerská ochota
6. Vzťah k vlastným deťom	Keď myslím na to, ako s mojimi deťmi vzájomne vychádzame, som...	Kvalita vzťahu s deťmi
	Keď myslím na úspechy svojich detí v škole, či zamestnaní, som...	Hrdosť na deti
	Keď myslím na to, koľko radosti mám zo svojich detí, som...	Radosť z detí
	Keď myslím na námahu a výdavky, ktoré ma moje deti stáli, som...	Námaha a výdavky

	S vplyvom, ktorý mám na svoje deti, som...	Vplyv na deti
	S uznaním, ktoré sa mi od mojich detí dostáva...	Uznanie od detí
	S našimi spoločnými aktivitami som...	Spoločné aktivity
7. Vlastná osoba	So svojimi schopnosťami a zručnosťami som...	Schopnosti a zručnosti
	So spôsobom, akým doteraz žijem, som...	Životný štýl
	So svojím zovňajškom som...	Zovňajšok a vzhľad
	So svojím sebavedomím a sebaistotou som...	Sebavedomie a sebaistota
	So svojím charakterom, povahou som...	Charakter a povaha
	So svojou vitalitou (radosť zo života a energia) som...	Vitalita a energia
	Keď myslím na to, ako vychádzam s inými ľuďmi, som..	Vychádzanie s ľuďmi
8. Priatelia známi, príbuzní	Keď myslím na okruh svojich priateľov a známych, som...	Priatelia a známi
	S kontaktmi so svojimi príbuznými som...	Príbuzní
	S kontaktom so svojimi susedmi som...	Susedia
	S pomocou a podporu, ktorú mi poskytujú priatelia a známi, som...	Pomoc priateľov
	So svojimi verejnými a spoločenskými aktivitami som...	Verejné aktivity
	So svojou spoločenskou angažovanosťou som...	Spoločenská angažovanosť
	Keď myslím na to, ako často sa dostanem medzi ľuďmi, som...	Sociabilita
9. Bývanie	S veľkosťou svojho bytu (priestor kde žijem)...	Veľkosť bytu
	So stavom svojho bytu som..	Stav bytu
	S výdavkami za svoje bývanie som...	Výdavky za bývanie
	S polohou svojho bývania som...	Poloha bývania
	S dostupnosťou dopravných prostriedkov som..	Dostupnosť dopravy
	Keď myslím na mieru záťaže hlukom, som vo svojom byte...	Záťaž hlukom
	So štandardom svojho bývania som...	Štandard bývania

Posledných 10 položiek sledovalo demografické a osobné údaje. Išlo konkrétne o tieto: rod a vek respondenta, najvyššie dosiahnuté vzdelanie, rodinný stav, typ spolužitia v domácnosti (to boli možnosti: samostatne žijúci; spoločne s partnerom; žijúci s rodičmi; zdieľanie bytu s kolegami); charakteristika respondenta podľa podkategórie a kariérových špecifik pedagogického zamestnanca (pracujúci v ZŠ, MŠ, vedúci zamestnanec, práca v inej oblasti, nezamestnaný, študent); sídlo pôsobenia (mesto, vidiek); dĺžka pedagogickej praxe; národnosť; región pôsobenia z hľadiska VÚC.

2.3 CHARAKTERISTIKA VÝSKUMNÉHO SÚBORU A ADMINISTRÁCIE DÁT

Na tomto mieste uvádzame len základné informácie o skúmanom súbore, a to tie, ktoré priamo súvisia s profesiou. Podrobná deskripcia a analýza súboru je prezentovaná v kap. 3.3.

Na výskume participovalo spolu 913 respondentov, z toho 29 mužov. Všetci muži sú učiteľmi základnej školy. K aktuálnemu výkonu profesie učiteľ materskej školy sa prihlásilo 359 respondentov, k profesii učiteľ základnej školy sa hlásilo 512 opýtaných. Mohli vybrať aj kombináciu možností, keďže môže byť učiteľ zároveň

aj riaditeľom, resp. učiteľka MŠ môže byť aj učiteľkou ZŠ. Niektorí respondenti majú získanú kvalifikáciu, ale aktuálne pracujú v inej oblasti, alebo sú na rodičovskej dovolenke.

Table 3 Výskumný súbor z hľadiska

	odpovede - N	odpovede - %
a) základná škola	512	56,1%
b) materská škola	359	39,3%
c) vedúci zamestnanec (riaditeľ, zástupca)	225	24,6%
d) pracujem v inej oblasti	15	1,6%
e) nezamestnaná/ý	3	0,3%
f) na materskej dovolenke	5	0,5%
g) študujem Bc. stupeň	6	0,7%
h) študujem Mgr. stupeň	8	0,9%

N = 913

Z celkového výskumného súboru bolo až 225 vo vedúcej funkcii riaditeľa alebo zástupcu riaditeľa školy. Z opýtaných respondentov 15 pracuje v inej oblasti, 3 sú nezamestnaní, 5 je na materskej dovolenke, 14 študuje, z toho 6 v Bc. študijnom programe a 8 v Mgr. študijnom programe. Opis zloženia súboru doplnený o podkategórie pedagogických zamestnancov (PZ) a kariérové pozície dokumentuje Graf 1.

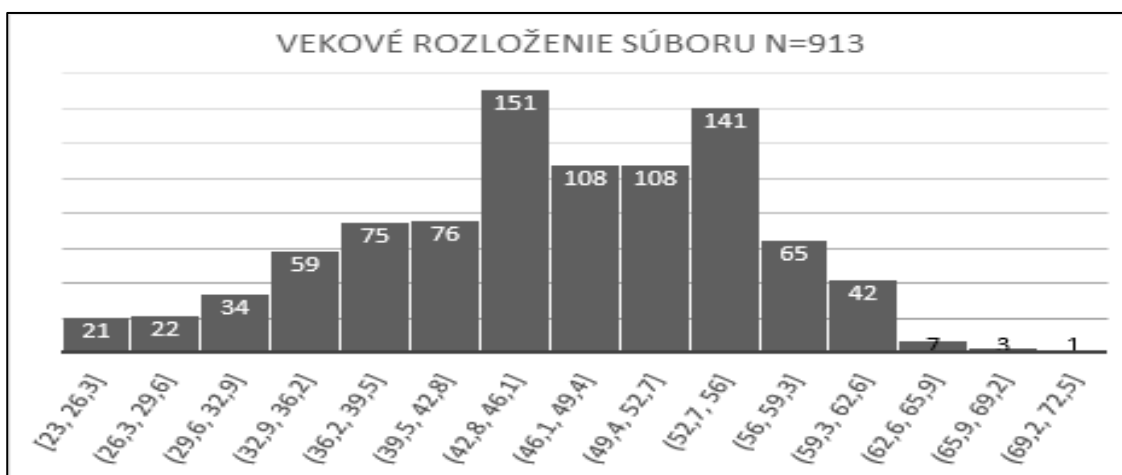

Graf 1 Zloženie výskumného súboru podľa podkategórie pedagogického zamestnanca a kariérových špecifík

VEK A VZDELANIE

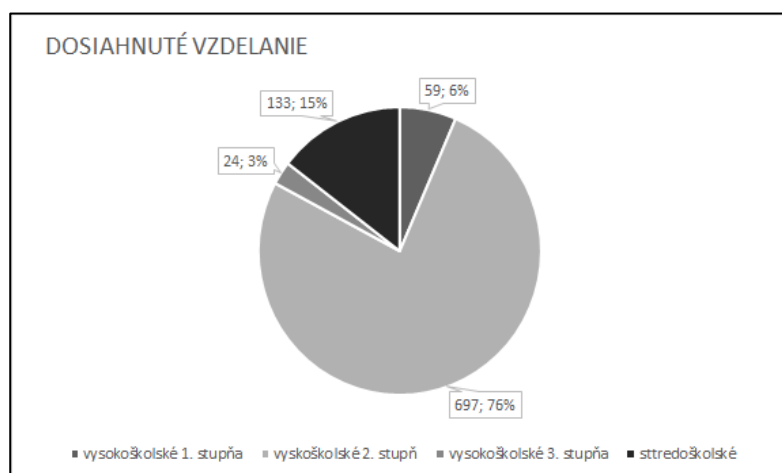
Priemerný vek respondentov bol 46,4 roka; Medián = 42; Modus = 47. Primerane sociálnej skladbe v profesii rodovo prevažujú ženy (884) aj v tomto výskumnom súbore.

V niektorých prípadoch venujeme pozornosť osobitne mužom, i keď väčšina vyhodnocovaní z hľadiska rodu nemá štatistický význam. Vekový priemer 29 mužov bol 48,6 roka, pritom len dvaja boli mladší ako 40 rokov. Najstaršiu skupinu nad 60 rokov tvorilo 35 respondentov, z toho nad 65 rokov bolo 5 žien; tri s magisterským, dve so stredoškolským vzdelaním, dve pracujú v MŠ a jedna vykonáva vedúcu funkciu. Najmladšiu skupinu 23–24 rokov tvorilo 7 slobodných žien, dve z nich sú zároveň študentkami a pracujú v MŠ. Vekové rozloženie súboru dokumentuje Graf 2.

Graf 2 Vekové rozloženie súboru

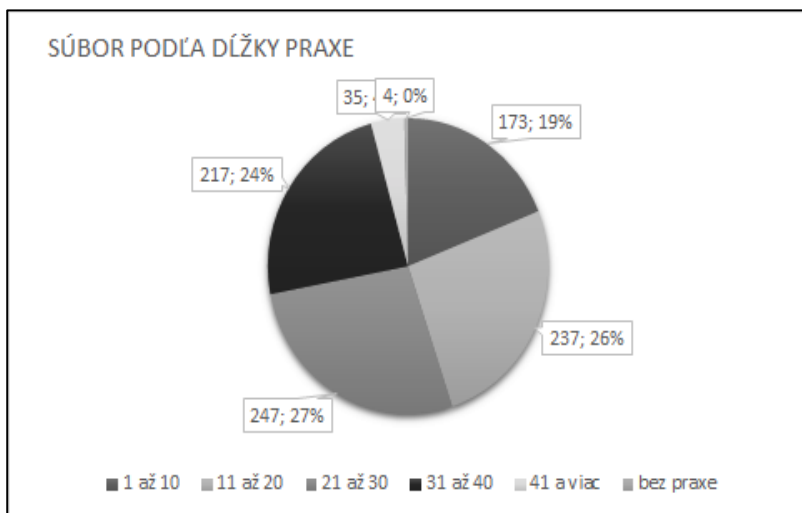
Vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa malo 697 opýtaných, vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa malo 59 opýtaných, stredoškolské vzdelanie malo 133 a vysokoškolské vzdelanie 3. stupňa malo 24 respondentov. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie učiteliek a učiteľov je zobrazené v Grafe 3.

Graf 3 Vzdelanie respondentov

DĹŽKA PRAXE

Viac ako polovicu súboru (53%) tvorili dve stredné kategórie z hľadiska dĺžky praxe [11-20]; [21-30] ročná prax. Krajné skupiny tvoria učitelia s [1-10] a [31-40] rokmi praxe, pričom najdlhšia prax nad 41 rokov je početnosťou zanedbateľná rovnako ako skupina respondentov bez praxe. Polarizácia súboru z hľadiska "mladí" "starší" je rozložená proporčne (Graf 4) .

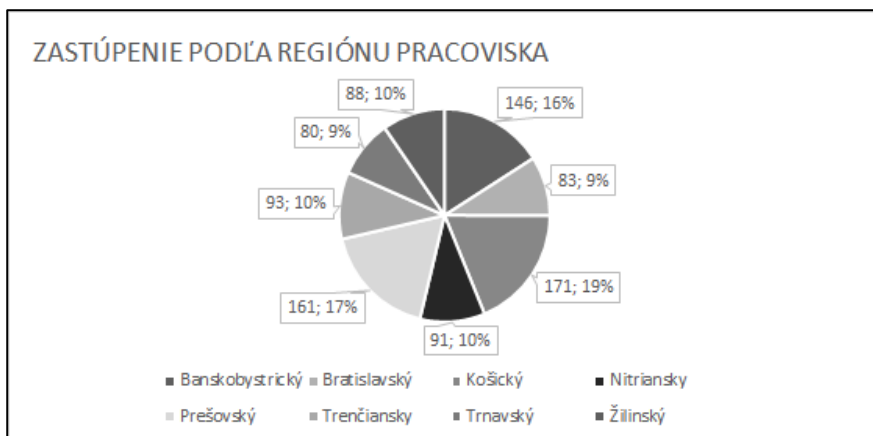

Graf 4 Dĺžka praxe respondentov

ZASTÚPENIE PODĽA REGIÓNU

Z hľadiska regionálneho zastúpenia je súbor rozložený pomerne rovnomerne (Graf 5). Najvyššie početné sú podsúbory: Košický kraj (N=171) a Prešovský kraj (N=161). Najnižšie zastúpené kraje sú Trnavský (N=80) a Bratislavský (N=83). Zapojenosť respondentov do výskumu sa celkove dá popísať ako vyššia vo východných, než v západných regiónoch, pričom stredné Slovensko je zastúpené rovnomerne (Graf 5).

Rovnomernosť celoslovenského zastúpenia sa podarilo dosiahnuť vďaka premyslenému zberu dát. Prvým predpokladom úspešnosti zberu bolo obdobie určené počiatkom školského roka 2023/24 a trvaním do januára 2024. V prvej etape boli oslovené učiteľky prostredníctvom našich kontaktov z databázy cvičných učiteľov a bývalých študentov. Získaný prvotný súbor bol prehodnotený ako jednostranný, lebo prevažoval banskobystrický región. Rovnomernosť regionálneho zastúpenia v súbore sa nám podarilo dosiahnuť v spolupráci s banskobystrickým pracoviskom NIVAM prostredníctvom zástupcu riaditeľa Mgr. Ing. Mariana Valenta PhD. et PhD., ktorý zabezpečil disemináciu výskumnej batérie. Na tento účel bola využitá databáza učiteliek a učiteľov registrovaných pre účely komunikácie s NIVAM - pracovisko Banská Bystrica. Tak sa podarilo dosiahnuť početnosť N=913, čo v kontexte s rovnomernosťou vytvára predpoklad spoľahlivého zostavenia výskumného súboru.

Graf 5 Región pracoviska respondentov

POSTUPY ŠTATISTICKÉHO SPRACOVANIA

Získané dáta boli spracované v základnom datasete pre účely deskriptívnej štatistiky s cieľom identifikovať javy, ktoré následne boli spracované inferenčnými štatistickými postupmi (Cronbach alpha; McDonald omega). V tejto publikácii prezentujeme postupy posudzovania vnútornej konzistencie jednotlivých oblastí pracovnej záťaže učiteľov a jednotlivých faktorov ich životnej spokojnosti. Vo výskumných zisteniach prezentujeme získané dáta prostredníctvom grafov a podrobných objasňujúcich tabuliek

3. VÝSKUMNÉ ZISTENIA A ICH ANALÝZA

V tejto kapitole budeme osobitne prezentovať zistené výsledky zosnímané o celom súbore (N=913) učiteliek a učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania. V 1. podkapitole budú samostatne spracované zistenia o subjektívne vnímanej záťaži profesijnými činnosťami celkove a v jednotlivých podskupinách činností. V ďalšej podkapitole budeme venovať pozornosť zisteniam o životnej spokojnosti respondentov celkove, aj vo vzťahu k jednotlivým faktorom životnej spokojnosti.

3.1 Zistenia o subjektívne vnímanej záťaži profesijnými činnosťami učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania - celkový pohľad

Celkové hodnoty zistené o všetkých činnostiach a ich utriedenie v štyroch skupinách (podkapitola 2.1) dokumentuje nasledujúca tabuľka 4.

Table 4 Všeobecné charakteristiky o subjektívne pociťovanej záťaži profesijnými činnosťami

	Činnosti súvisiace				celková záťaž
	1	2	3	4	
	vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	s výchovno-vzdelávacím procesom	so školou a jej subordináciou	s profesijným rozvojom a rolou učiteľa	
N	913	913	913	913	913
chýb.	0	0	0	0	0
M	2,05	2,15	1,96	2,08	2,06
SD	0,511	0,546	0,560	0,690	0,452
Mdn	2	2,2	2	2	2,11
šikm	0,164	-0,011	0,128	-0,260	-0,038
strm	0,207	0,113	-0,114	0,039	0,098
min	0,6	0,4	0,4	0	0,67
max	4	4	4	4	4

Riadok M - priemer dokumentuje priemernú záťaž prisúdenú všetkým činnostiam v danej skupine. Čím vyššia hodnota, tým vyššia záťaž. Najvyššiu záťaž evidujeme v skupine činností súvisiacich s výchovno-vzdelávacím procesom. Sú to napríklad činnosti súvisiace s hodnotením detí/žiacov, s prípravou individuálnych edukačných plánov s ŠVVP, s diagnostikovaním, spoluprácou s rodičmi a dokumentáciou. Pričom celková záťaž všetkými činnosťami 2,06, ako aj medián Mdn=2,11, vyjadruje hrubý opis celkovej záťaže na úrovni mierna záťaž. V podkapitole 3.1, pri detailnom pohľade na každú činnosť v rámci jednotlivých skupín budú prezentované podrobné priemery s uvedením počtu platných odpovedí získaných v každej jednej položke. Je to preto, lebo výskumný nástroj umožňoval aj nulovú hodnotu pre možnosť výberu: 0-netýka sa ma to, neviem sa vyjadriť. Týmto sme umožnili respondentovi legitímne rezignovať na

položku, aby nedochádzalo k skresleniu zmyslupnosti výsledkov v každej položke.

Posúdenie vnútornej konzistencie výskumného nástroja prostredníctvom vzorcov Cronbachova alpha a McDonaldova omega je vyjadrené v nasledujúcej tabuľke 5.

Table 5 Skupiny činností vytvorené na základe spoločných znakov a posúdenie vnútornej konzistencie výskumného nástroja

	Činnosti súvisiace	N položiek	Cronbachova alpha	McDonaldova omega
1	vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	5	0,762	0,765
2	s výchovno-vzdelávacím procesom	5	0,680	0,691
3	so školou a jej subordináciou	5	0,696	0,708
4	s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	3	0,626	0,651
5	celková záťaž	18	0,869	0,873

Výsledok vecnej analýzy jednotlivých položiek a ich vnútornej konzistencie vypovedá o obsahovej reliabilite výskumného nástroja.

3.1.1 POROVNANIE GLOBÁLNEJ ZÁŤAŽE Z DEMOGRAFICKÝCH HĽADÍSK

Kategória pedagogický zamestnanec

Pri analýze z hľadiska podkategórií pedagogických zamestnancov sa dajú identifikovať významné rozdiely v záťaži profesijnými činnosťami. Pri porovnaní 501 učiteľov primárneho (ďalej len PRIM) a 348 učiteľov preprimárneho vzdelávania (ďalej len PREPRIM) je štatisticky významný rozdiel vypovedajúci o vyššej pociťovanej záťaži skupinou PRIM.

Table 6 Porovnanie záťaže v hlavných skupinách činností z hľadiska učiteľov PRIM a PREPRIM

	Činnosti súvisiace	skupina	N	M	SD
1	vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	PRIM	501	2,15	0,023
		PREPRIM	348	1,90	0,026
2	s výchovno-vzdelávacím procesom	PRIM	501	2,25	0,024
		PREPRIM	348	1,99	0,029
3	so školou a jej subordináciou	PRIM	501	2,05	0,026
		PREPRIM	348	1,84	0,029
4	s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	PRIM	501	2,12	0,031
		PREPRIM	348	2,02	0,037
	celková záťaž	PRIM	501	2,15	0,020
		PREPRIM	348	1,93	0,024

Table 7 Vyjadrenie štatistickej významnosti rozdielov medzi PRIM a PREPRIM

	Činnosti súvisiace	t	df	p	d
1	vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	7,317	847	<0,001	0,5106

2	s výchovno-vzdelávacím procesom	6,971	847	<0,001	0,4864
3	so školou a jej subordináciou	5,158	847	<0,001	0,36
4	s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	2,072	847	0,039	0,1446
	celková záťaž	6,933	847	<0,001	0,484

Rozdiely medzi PRIM a PREPRIM sa vo všetkých globálne posudzovaných skupinách činností prejavujú ako štatisticky významné na hladine $p < 0,001$, okrem 4. skupiny činností súvisiacich s *profesijným rozvojom a spoločenskou rolou*, kde $p = 0,039$. Treba doplniť, že ako vyššie zaťažené sa cítia učiteľky zo skupiny PRIM, a to najviac v skupine činností vykonávaných priamo v triede.

Kategória vzdelanie

Štatistické posúdenie pociťovanej subjektívnej záťaže vo všetkých skupinách činností z hľadiska vzdelania respondentov preukázalo u respondentov s VŠ vzdelaním 2. stupňa v porovnaní s ostatnými stupňami vzdelania štatistickú významnosť rozdielu $p < 0,001$, okrem skupiny činností súvisiacich s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou $p = 0,103$. Učitelia s VŠ vzdelaním 2. st (N=697) pociťujú celkovo najvyššiu záťaž (2,11) zo všetkých respondentov triedených podľa vzdelania. Pritom z nich 524 pracuje v ZŠ a 173 v MŠ. Respondenti s nižším vzdelaním (SŠ a VŠ 1. st) vykazujú nižšiu záťaž ako priemerná globálna záťaž v celom súbore (2,06).

Table 8 Porovnanie záťaže v hlavných skupinách činností podľa VZDELANIA respondentov

	stredoškolské	vysokoškolské 1. stupeň	vysokoškolské 2. stupeň	vysokoškolské 3. stupeň
N	133	59	697	24
chýb.	0	0	0	0
M	1,87	1,89	2,11	2,06
SD	0,422	0,416	0,451	0,389
Mdn	1,89	1,89	2,17	2,11
šikm	-0,008	-0,146	-0,069	0,098
strm	-0,619	1,024	0,209	-0,824
min	0,89	0,67	0,83	1,39
max	2,83	3	4,00	2,78

Výsledky inferenčnej štatistiky preukazujú hodnoty sledovaných parametrov v globálnom pohľade na skupiny činností, pričom v ďalšej analýze budeme hľadať špecifické rozdiely pre konkrétne činnosti.

Table 9 Vyjadrenie štatistickej významnosti rozdielov medzi respondentmi z hľadiska VZDELANIE

	Činnosti súvisiace	N	df1	df2	F	Sig.
1	vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	912	3	909	15,605	<0,001
2	s výchovno-vzdelávacím procesom	912	3	909	12,932	<0,001
3	so školou a jej subordináciou	912	3	909	8,485	<0,001

4	s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	912	3	909	2,064	0,103
	celková záťaž	912	3	909	14,075	<0,001

Kategória Sídlo pôsobenia - Mesto/vidiek

Z celkového súboru respondentov bolo 510 učiteľov pôsobiach v mestských školách a 403 vo vidieckych školách. Ako štatisticky významný sa ukázal rozdiel na úrovni <0,05 pociťovanej záťaže len v 3. skupine činností súvisiacich so školou a jej subordináciou.

Table 10 Porovnanie záťaže v hlavných skupinách činností podľa SÍDLO PÔSOBENIA – mesto dedina

	Činnosti súvisiace	skupina	N	M	SD
1	vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	mesto	510	2,05	0,023
		dedina	403	2,03	0,025
2	s výchovno-vzdelávacím procesom	mesto	510	2,16	0,024
		dedina	403	2,14	0,028
3	so školou a jej subordináciou	mesto	510	2,00	0,025
		dedina	403	1,92	0,028
4	s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	mesto	510	2,11	0,031
		dedina	403	2,04	0,024
	celková záťaž	mesto	510	2,08	0,020
		dedina	403	2,03	0,023

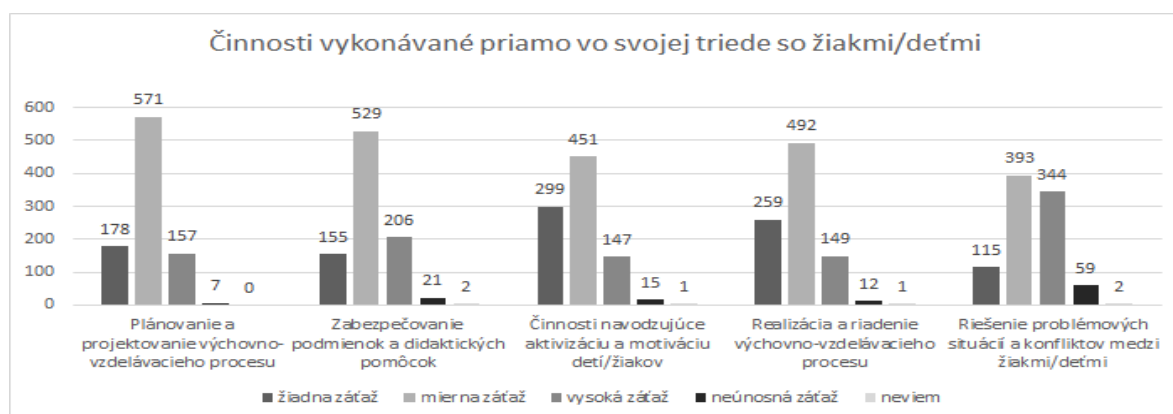
Table 11 Vyjadrenie štatistickej významnosti rozdielov z hľadiska SÍDLO PÔSOBENIA

	Činnosti súvisiace	t	df	p	d
1	vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	0,638	911	0,523	0,0426
2	s výchovno-vzdelávacím procesom	0,426	911	0,670	0,0284
3	so školou a jej subordináciou	2,172	911	0,030	0,1449
4	s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	1,551	911	0,121	0,1034
	celková záťaž	1,483	911	0,138	0,0988

3.1.2 ČINNOSTI VYKONÁVANÉ PRIAMO VO SVOJEJ TRIEDE SO ŽIAKMI A DEŤMI

V tejto časti sme sa respondentov pýtali, akú záťaž pociťujú subjektívne v súvislosti s týmito činnosťami: *plánovanie a projektovanie výchovno-vzdelávacieho procesu, zabezpečovanie podmienok a didaktických pomôcok pre výchovno-vzdelávací proces, činnosti navodzujúce aktivizáciu a motiváciu žiakov, realizácia a riadenie výchovno-vzdelávacieho procesu, riešenie problémových situácií a konfliktov medzi žiakmi v triede.* Časovú záťaž učiteľov týmito činnosťami sme výskumne zisťovali aj v medzinárodnom porovnaní. Zistilo sa, že 48,5% času tvoria práve činnosti zahrnuté v tejto skupine. (Kasáčová et al. 2011) Z nich najviac času venujú prirodzene *riadeniu a koordinácii učebných činností*, v sumáre 315,7 min/týž., pričom ostatné z činností v tejto kategórii sa pohybovali v priemere okolo 103 min/týž. Čas má len

kvantitatívnu výpovednú hodnotu, preto teraz sledujeme, subjektívny pocit záťaže.

Graf 6 Činnosti vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi

Zistili sme, že najčastejšie sa vyššia a neúnosná záťaž prejavovala pri *riešení problémových situácií a konfliktov medzi deťmi/žiakmi*. Možnosť žiadna záťaž pri činnostiach *navodzujúcich aktivizáciu a motiváciu detí/žiacov* vyjadrilo 299 respondentov a pri *realizácii a riadení výchovno-vzdelávacieho procesu* vyjadrilo 259 respondentov. Z tejto voľby respondentov možno usudzovať, že činnosti navodzujúce aktivizáciu a motiváciu tvoria v práci učiteľov komplementárnu súčasť profesijného správania.

Table 12 Zátťaž jednotlivými činnosťami v 1. skupine vyjadrená v priemere

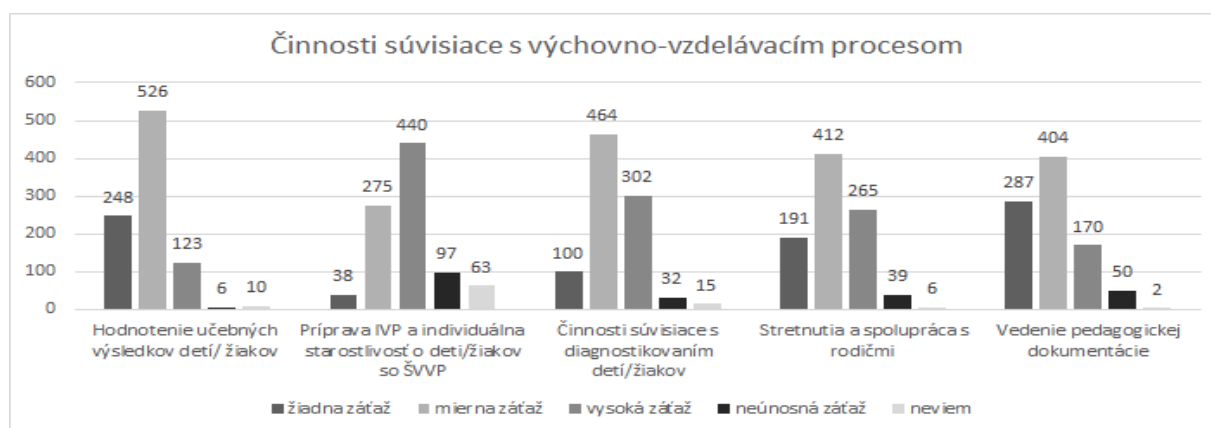
Názov činnosti	Skore	Average	Σ platných odpovedí
Plánovanie a projektovanie výchovno-vzdelávacieho procesu	1819	1,992	913
Zabezpečovanie podmienok a didaktických pomôcok	2015	2,102	911
Činnosti navodzujúce aktivizáciu a motiváciu detí/žiacov	1702	1,866	913
Realizácia a riadenie výchovno-vzdelávacieho procesu	1738	1,906	913
Riešenie problémových situácií a konfliktov medzi žiakmi/deťmi	2269	2,377	911
Sumár všetkých činností	9543	2,049	

Hoci štatisticky vyhodnotené skupiny majú výpovednú hodnotu, podrobný a špecifický pohľad na každú konkrétnu činnosť v skupine nám povie viac. Zaujímalo nás, akú záťaž priradujú učители konkrétnym činnostiam 1. skupiny v pásme nadpriemeru, a ktoré v pásme podpriemeru. Vážený priemer 2,05 bol určujúcim kritériom pre posudzovanie a identifikovali sme, že priemernú záťaž v týchto činnostiach vysoko prekračuje (2,377) *riešenie problémových situácií a konfliktov medzi deťmi/žiakmi*. Priemer mierne prekračuje *zabezpečovanie podmienok a didaktických pomôcok*.

Za najmenej zaťažujúce respondenti považujú činnosti navodzujúce aktivizáciu a motiváciu (1,866) a realizáciu a riadenie výchovno-vzdelávacieho procesu (1,906).

3.1.3 ČINNOSTI SÚVISIACE S VÝCHOVNOVZDELÁVACÍM PROCESOM

Činnosti sledované v 2. skupine sa týkajú priamo výchovno-vzdelávacieho procesu a činností s ním súvisiacich. Učitelia ich vykonávajú v triede aj mimo triedy, v kontakte aj bez kontaktu s deťmi/žiakmi, v kooperácii s pedagogickými, odbornými zamestnancami aj rodičmi, prípadne vo svojej pracovni, napr. vedenie pedagogickej dokumentácie. Tvoria dôležitú súčasť učiteľovej práce pre zefektívnenie priamej výučby a niekedy sú z pohľadu výskumov zameraných na výkon učiteľskej práce opomínané alebo marginalizované. Toto sme zistili v predchádzajúcom výskume (Kasáčová et al., 2011) pri pohľade na časovú náročnosť týchto činností. Z pohľadu aktuálneho výskumu chceme zistiť, aká je miera záťaže, ktorú im učitelia pripisujú.

Graf 7 Činnosti súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom

Ako je zrejmé už z deskriptívneho zobrazenia, práve tieto činnosti sú mimoriadne individualizované a zobrazujú väčšiu diverzitu učiteľskej práce, ako činnosti zobrazené v 1. skupine. Pri pohľade na činnosti, ktoré pre učiteľov neznamenaajú veľkú záťaž a výrazne častejšie sa vyskytuje možnosť - žiadna záťaž, sú tieto: *hodnotenie učebných výsledkov* (25,3%) a *vedenie pedagogickej dokumentácie* (31,5%). Tieto činnosti aj vo váženom priemere vykazujú záťaž nižšiu, než bol modus (2,15) všetkých odpovedí v 2. skupine činností. Ako deskriptívna tabuľka 13 uvádza, pri *hodnotení* je priemer záťaže 1,875 a pri *dokumentácii* 1,981, čo je menej, než "mierna záťaž".

Naopak, respondenti ako najviac zaťažujúcu vnímajú činnosť *príprava individuálnych edukačných plánov* (ďalej len IVP) a *individuálna starostlivosť o žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami* (ďalej len ŠVVP), ktorá dosahuje hodnotu záťaže 2,701, čo znamená vysoká záťaž. Za neúnosne zaťažujúcu ju považuje 11,4% a možnosť vysoká záťaž zvolilo 51,8% opýtaných. Pri tejto položke sledujeme aj špecifický jav - výber nulovej odpovede, teda 6,9% respondentov s tou to činnosťou nemá skúsenosti, resp. sa ich netýka.

Table 13 Závaž jednotlivými činnosťami v 2. skupine vyjadrená v priemere

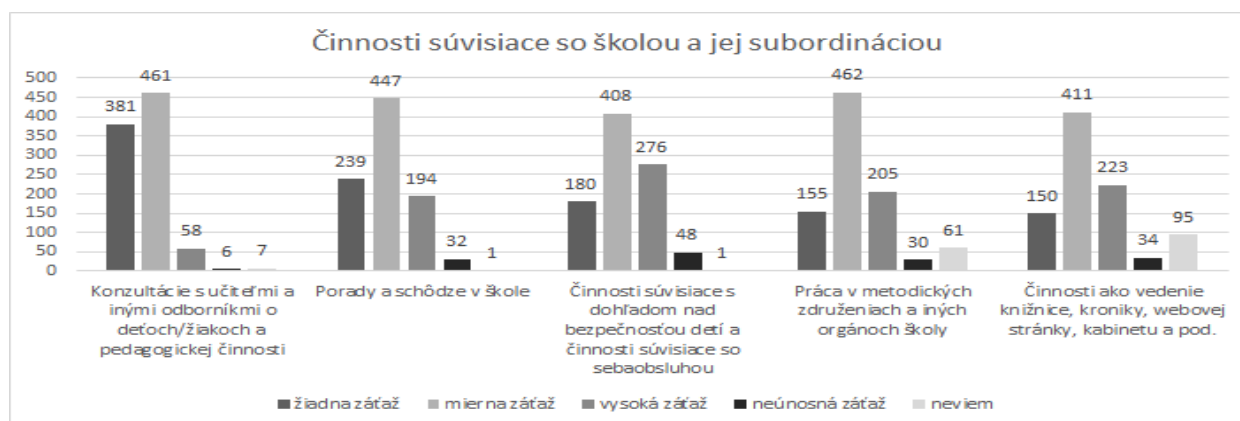
Názov činnosti	Skore	Average	Σ platných odpovedí
Hodnotenie učebných výsledkov detí/ žiakov	1693	1,875	903
Príprava individuálnych edukačných plánov a individuálna starostlivosť o žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	2296	2,701	850
Činnosti súvisiace s diagnostikovaním žiakov	2062	2,296	898
Stretnutia a spolupráca s rodičmi	1960	2,168	907
Vedenie pedagogickej dokumentácie	1805	1,981	911
Sumár všetkých činností	8816	1,804	

Činnosti súvisiace s diagnostikovaním (2,296) ako aj stretnutia a spolupráca s rodičmi (2,168) vykazujú hodnoty blízke modusu všetkých činností (2,15). Zaujímavý je komparatívny pohľad na záťaž týmito činnosťami a aký je subjektívny pocit záťaže z hľadiska špecifikácie učiteľa PRIM a PREPRIM (približujeme a konkretizujeme v kap. 3.3.1). Vo vyspelých krajinách existuje silná elektronická podpora pre učiteľov prístupná online. Ako spomínajú niektorí autori (Lipárová & Pondelíková, 2023)

Z výskumného hľadiska považujeme za veľmi užitočný detailný pohľad na túto časť učiteľskej práce, ktorá ako z časového hľadiska, tak aj z pocitu subjektívnej záťaže tvorí významný podiel náročnosti učiteľskej profesie. Pritom sú to činnosti často neviditeľné a vo výkone učiteľa nezhodnotené, pretože netvoria explicitnú súčasť pracovného úväzku.

3.1.4 ČINNOSTI SÚVISIACE SO ŠKOLOU A JEJ SUBORDINÁCIU

V tejto skupine ide o činnosti, ktoré priamo nesúvisia s výchovno-vzdelávacím procesom, ale tvoria nevyhnutnú súčasť školskej subordinácie v zmysle riadenia, organizovania, odbornej a metodologickej kooperácie, ako aj bezpečnosti života v škole. Činnosti evidované v 3. skupine sú v globále najmenej zaťažujúce. Celkový modus v tejto skupine je 2,08 a vážený priemer z platných odpovedí je 2,038. Rozdiel oproti globálnym výpočtom je daný tým, že v detailnom pohľade sme neprihliadali na nulové odpovede v konkrétnych položkách.

Graf 8 Činnosti súvisiace so školou a jej subordináciou

Toto sa najvýraznejšie prejavilo v položke - *práca v metodických združeníach a iných orgánoch školy*, ktorá bola irelevantná pre 61 opýtaných (6,7%). Je to spôsobené aj tým, že podľa vyhlášky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 438/2020 Z. z., ktorou sa mení vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 306/2008 Z. z. o materskej škole v znení vyhlášky č. 308/2009 Z. z. je ustanovené zriaďovanie metodického združenia ako možnosť, nie ako povinnosť. Metodické združenie sa môže zriadiť v najmenej dvojtriednych materských školách, ak tak rozhodne riaditeľ materskej školy. Za detailnejší pohľad stojí porovnanie tejto položky z hľadiska učiteľov PRIM a PREPRIM (bližšie kap. 3.3.1).

Priemer záťaže v 2. skupine činností je 1,804, mierne nad priemerom sú *porady a schôdze v škole* (2,021) a najvýraznejšie prevyšujú priemer činnosti súvisiace s dohľadom nad bezpečnosťou detí a so sebaobsluhou (2,211).

Jedinou z činností, ktorá sa výrazne odlišuje sú *konzultácie s učiteľmi a inými odborníkmi o žiakoch a pedagogickej činnosti*, pri ktorej 42,05% respondentov vybralo možnosť žiadna záťaž a 50,88% zvolilo len miernu záťaž. Pri komparatívnej úvahe s *činnosťami súvisiacimi s prípravou IVP a starostlivosťou o deti/žiacov so ŠVVP* možno dedukovať, že *konzultácie s odborníkmi* im poskytujú istotu a pocit úľavy od pracovnej záťaže.

Table 14 Záťaž jednotlivými činnosťami v 3. skupine vyjadrená v priemere

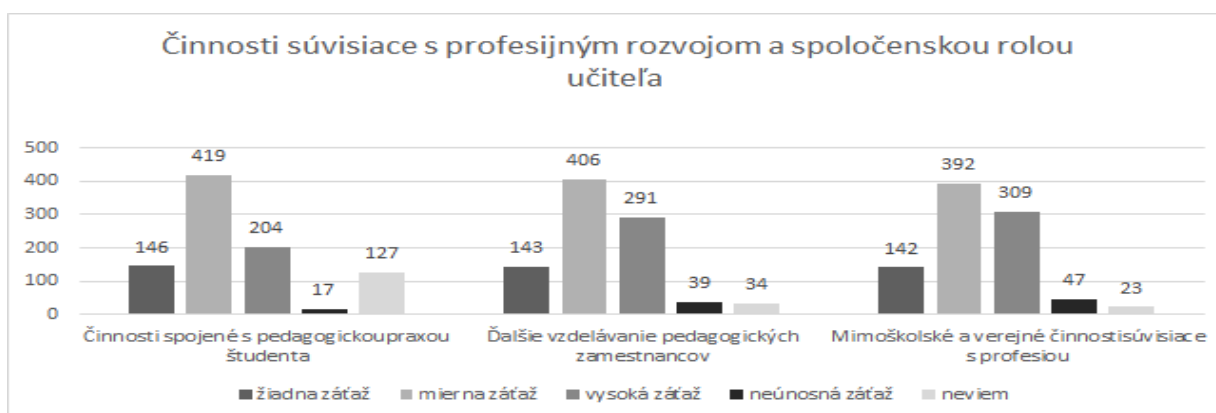
Názov činnosti	Skore	Average	Σ platných odpovedí
Konzultácie s učiteľmi a inými odborníkmi o žiakoch a pedagogickej činnosti	1501	1,657	906
Porady a schôdze v škole	1843	2,021	912
Činnosti súvisiace s dohľadom nad bezpečnosťou detí a činnosti súvisiace so sebaobsluhou	2016	2,211	912
Práca v metodických združeníach a iných orgánoch školy	1814	2,129	852
Vedenie knižnice, kroniky, webovej stránky, kabinetu...	1777	2,172	818
Sumár všetkých činností	8951	2,038	

Hoci je 3. skupina činností relatívne najmenej zaťažujúca a ani z časového pohľadu netvorí veľký podiel objemu práce, ako popisuje a analyzuje profesiografický výskum (Kasáčová et.al 2011), považujeme tieto činnosti za dôležité pre kvalitu práce školy. Vyše 30% opýtaných uviedlo vysokú a 5% neúnosnú záťaž pri

činnostiach ako *dohľad nad bezpečnosťou a sebaobsluhou*, čo dáva podnet na zamyslenie, či práve tieto činnosti by nemohli vykonávať asistenti. To by bola možnosť k zvýšeniu profesionality učiteľa, ako odborníka na výchovu a vzdelávanie, namiesto toho, aby sily a čas neproduktívne venoval vyššie uvedenej činnosti.

3.1.5 ČINNOSTI SÚVISIACE S PROFESIJNÝM ROZVOJOM A SPOLOČENSKOU ROLOU UČITEĽA

Táto skupina prezentuje činnosti súvisiace s treťou dimenziou profesijného štandardu, teda profesijný sebarozvoj pedagogických zamestnancov. Okrem toho, že v profesijnom rozvoji sú prvorado vnímané aktivity spojené s ďalším vzdelávaním učiteľov, nás zaujímali aj činnosti súvisiace s rozvojom učiteľskej roly aj s rozvojom školy ako inštitúcie. V týchto súvislostiach sme chceli zistiť, ako respondenti vnímajú svoju záťaž v role - učiteľ ako reprezentant školy a učiteľ ako reprezentant profesie. Učiteľ ako reprezentant profesie expertne pôsobí v *činnostiach súvisiacich s vedením študentov učiteľstva na pedagogickej praxi*. Nie všetci respondenti výskumného súboru majú s týmito činnosťami skúsenosť. Prejavilo sa to v podiele respondentov voliacich nulovú odpoveď (13,9%). Tu sa ukázalo, že v tomto type dotazníka bolo dobrou voľbou umožniť respondentom legitímny únik od odpovede aj za cenu zníženia početnosti pri niektorých položkách.

Graf 9 Činnosti súvisiace s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa

Tí, ktorí majú skúsenosť s vedením študenta na praxi posudzujú v 28 percentách tieto činnosti ako vysoko až neúnosne záťažové. Vychádzame z toho, že nejde o štandardnú ani povinnú súčasť pracovnej náplne. V dôsledku toho až 565 respondentov pociťuje len miernu alebo žiadnu záťaž (72%).

Trochu inak sa javí záťaž pri *činnostiach súvisiacich s ďalším vzdelávaním*, kde 330 respondentov prejavilo vysokú až neúnosnú záťaž, čo je 37,5% opýtaných. Pocit tejto záťaže môže byť spojený nielen s náročnosťou samotných vzdelávacích aktivít, ale aj s dostupnosťou vzdelávacích inštitúcií, s čerpaním svojho voľného času, s prípadným zastupovaním v triede, ako aj s nedostatočným vnímaním benefitov za sebarozvoj učiteľa.

Verejné a mimoškolské činnosti za vysoko a neúnosne zaťažujúce považuje 356 respondentov (40%).

Je pravda, že pod týmto názvom si respondenti vybavili rôzne aktivity a činnosti. Pri vyhodnocovaní sme identifikovali túto položku a výsledky v nej za nedostatočne výpovednú. Napriek tomu nás prekvapilo, že zo všetkých činností v 4. skupine je pociťovaná záťaž najvyššia, hoci ide o činnosti, ktoré by mali byť vykonávané na báze dobrovoľnosti. Aj keď táto položka nebola v dotazníku vybavená možnosťou voľnej odpovede, viac vysvetlení nám poskytuje kvalitatívna analýza položky 19.

Table 15 Závažnosť jednotlivými činnosťami v 4. skupine vyjadrená v priemere

Názov činnosti	Skore	Average	Σ platných odpovedí
Činnosti spojené s pedagogickou praxou študenta	1664	2,117	786
Ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov	1984	2,257	879
Mimoškolské a verejné činnosti súvisiace s profesiou	2041	2,293	890
Sumár všetkých činností	5689	2,222	

Činnosti v 4. skupine vyvolávajú pocit subjektívnej záťaže s najmenším rozdielom pri porovnaní medzi učiteľmi PRIM a PREPRIM, a to len s mierne vyšším vyjadrením záťaže v skupine PRIM. Z doplňujúcich vyjadrení vieme, že učiteľky a učelia veľmi oceňujú možnosti dištančných foriem vzdelávania, on-line kurzov, webinárov, workshopov a pod. (Lipárová, Pondelíková & Voštinár, 2020), a to nielen v čase ohrozenia ako tomu bolo počas pandémie, ale aj v bežnom živote.

3.2 ZISTENIA O ŽIVOTNEJ SPOKOJNOSTI UČITEĽOV PREPRIMÁRNEHO A PRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA - CELKOVÝ POHĽAD

Životná spokojnosť je do určitej miery vágne definovaný koncept, ktorý podľa autorov výskumného nástroja (nižšie) obsahuje určité metodické ťažkosti. Uvádzajú: sémantickú akcentáciu (napr. dobrý zdravotný stav, všeobecná kvalita života, šťastie), vzťahový systém (porovnávajúci individuálne či interindividuálne, sebahodnotenie, či hodnotenie iným človekom), rozsah (globálna životná spokojnosť, alebo diferencovaná podľa rôznych oblastí života) perspektíva (bilancujúca pohľad naspäť, alebo perspektíva, viažuca sa k súčasnosti), cieľ štúdie (napr. individuálne poradenstvo, verzus výskum sociálnych indikátorov) a metóda (napr. voľná sebareflexia, normované dotazníky atď). Zatiaľ čo v anglosaskej literatúre sa pojem životná spokojnosť stotožňuje s moderným pojmom well-being, v našich súvislostiach stále pretrváva považovanie životnej spokojnosti za viacdimeziálny jav. Diskusie o exaktnom uchopení tohto pojmu prebiehajú už dve desaťročia, pričom treba zdôrazniť, že pochybnosti o jeho jednoznačnosti majú aj multidisciplinárnu povahu (medicína, psychológia, sociológia). Hoci pojem životná spokojnosť nie je jednoznačne definovaný, veríme v dôveryhodnosť použitého nástroja (Fahrenberger v adaptácii Rodná, Rodný 2001) a akceptujeme názor, že kognitívne a afektívne komponenty všetkých oblastí života môžu prispievať k životnej spokojnosti. (Rodná,

Rodný 2001, s.6)

V druhej časti výskumnej batérie bol použitý výskumný nástroj Fahrenberg et al. v úprave Rodná, Rodný (2001). Tento nástroj sníma 10 faktorov životnej spokojnosti (zdravie, práca a zamestnanie, finančná situácia, voľný čas, manželstvo a partnerstvo, deti, vlastná osoba, sexualita, priatelia, známi, príbuzní, bývanie) a z toho zistenú celkovú životnú spokojnosť (ďalej len CŽS). Po uvážení a poznaní špecifik výskumného súboru sme sa rozhodli vynechať z opytovania 8. faktor sexualita, pretože položky v originálnom nástroji by významne vstupovali do pocitu vnútornej integrity plánovaných respondentov. Zároveň sa domnievame, že dané otázky nesúvisia s našim výskumným problémom a naopak, opytovanie na intímne otázky by mohlo spôsobiť rezignáciu počas vypĺňania dotazníka, prípadne zníženie dôvery k nášmu dotazníku.

Table 16 Posúdenie vnútornej konzistencie výskumného nástroja

Názov oblasti životnej spokojnosti	N položiek	Cronbachova alpha	McDonaldova omega
zdravie	7	0,907	0,908
práca a zamestnanie	7	0,91	0,919
finančná situácia	7	0,937	0,937
voľný čas	7	0,944	0,948
manželstvo a partnerstvo	7	0,969	0,971
vzťah k vlastným deťmi	7	0,931	0,935
vlastná osoba	7	0,884	0,886
priatelia, známi a príbuzní	7	0,893	0,897
bývanie	7	0,852	0,858
životná spokojnosť	63	0,964	0,966

V takejto podobe bol nástroj podrobený posúdeniu vnútornej konzistencie, ako uvádza tabuľka 16. V porovnaní so štatistickými charakteristikami uvádzanými Rodná, Rodný, (2001, s. 34) odlišnosti v smere vyššej spokojnosti zaznamenávame vo faktoroch *voľný čas*, *manželstvo a partnerstvo*, *vzťah k vlastným deťom*, *priatelia známi*, *príbuzní*. Nižšiu spokojnosť zaznamenávame vo faktore *práca a zamestnanie*. Celkovo možno konštatovať, že vnútorná konzistencia nástroja je vyhovujúca pre sledovaný výskumný súbor. Celkové hodnoty životnej spokojnosti podľa priemeru v jednotlivých faktoroch zobrazuje tabuľka 17.

Table 17 Všeobecné charakteristiky o spokojnosti učiteľov

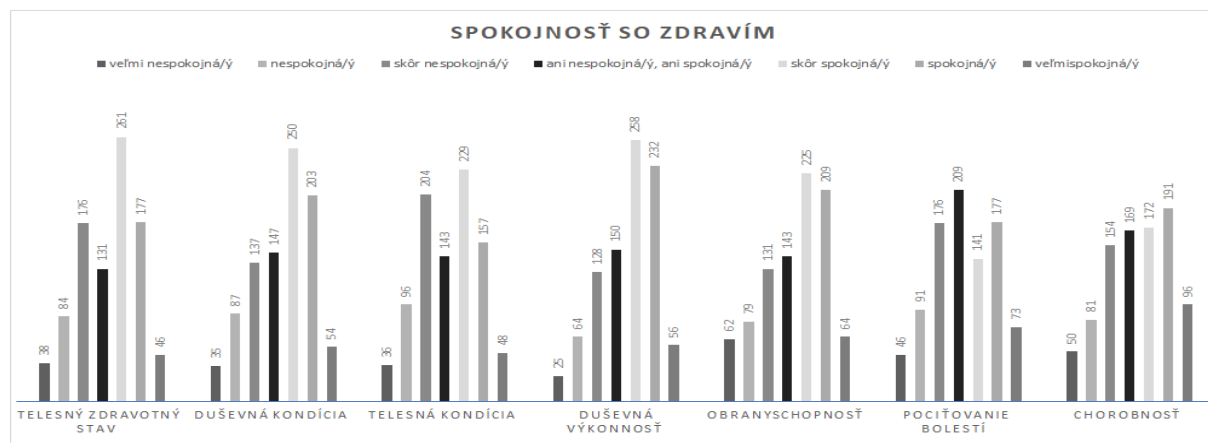
	N	chýb	M	SD	Mdn	šikm	strm	min	max
zdravie	913	0	4,37	1,266	4,57	-0,293	-0,464	1	7
práca a zamestnanie	913	0	4,81	1,143	4,83	-0,504	0,022	1	7
finančná situácia	913	0	3,97	1,304	4	-0,035	-0,64	1	7
voľný čas	913	0	4,35	1,351	4,33	-0,132	-0,701	1	7
manželstvo a partnerstvo	913	0	5,18	1,411	5,5	-0,912	0,467	1	7
vzťah k vlastným deťom	907	6	5,65	1,067	5,86	-1,27	2,414	1	7
vlastná osoba	913	0	5,16	0,918	5,29	-0,705	1,218	1	7
priatelia, známi a príbuzní	913	0	5,26	0,922	5,29	-0,702	1,224	1	7
bývanie	913	0	5,26	1,06	5,43	-0,855	1,073	1	7
životná spokojnosť	907	6	4,89	0,794	4,9	-0,47	1,161	1	7

Celková životná spokojnosť (CŽS) respondentov vyjadrená v hodnote 4,89 (M) obsahuje sémantiku

škály "skôr spokojný". Pritom najvyššiu spokojnosť evidujeme pri faktore *vzťah k vlastným deťom* (5,65) a najnižšiu pri faktore *finančná situácia* (3,97), čo znamená pásmo miernej nespokojnosti tendujúca k strediu. V pásme strediu, resp. nerozhodnosti respondentov sú *voľný čas* a *zdravie*. Bližšie vnútorné analýzy jednotlivých faktorov životnej spokojnosti prinášajú nasledujúce podkapitoly.

3.2.1 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV SO SVOJÍM ZDRAVÍM

Učiteľská práca je náročné povolanie, ktoré predstavuje najmä vysokú psychickú záťaž ale i niektoré zdravotné riziká. Zaujímalo nás, ako sú učitelia preprimárneho a primárneho vzdelávania spokojní so svojim fyzickým a psychickým zdravím. Pri faktore zdravie sme sa pýtali na ich spokojnosť s telesným zdravotným stavom učiteľov, s duševnou a telesnou kondíciou, s duševnou výkonnosťou, obranyschopnosťou, pociťovaním bolesti a chorobnosťou. *Telesný zdravotný stav* učiteľov sa môže zhoršiť neustálou telesnou aktivitou, dlhým stáťím v triede a prenášaním didaktických pomôcok, ako aj zohýbaním sa k deťom. *Duševná a telesná kondícia* súvisí so životným štýlom učiteľa. Dobrá kondícia si vyžaduje rovnováhu medzi pracovnými povinnosťami a osobným životom. Psychickú záťaž učiteľa môže zvyšovať vysoký tlak na jeho výkon, nároční a problémoví žiaci, či komunikácia s rodičmi žiakov. Každodenné stretávanie sa s veľkým počtom žiakov, kolegov a rodičov prináša vysoké riziko infekčných chorôb, čo znamená aj zvýšenú záťaž pre imunitný systém.

Graf 10 Spokojnosť so zdravím

Pri analýze získaných odpovedí o spokojnosti učiteľov so zdravím sme sa zamerali najmä na krajné hodnoty odpovedí. Chceli sme vedieť, s ktorými prvkami faktora zdravie sú učitelia najmenej a najviac spokojní.

Table 18 Analýza položiek spokojnosti so svojim zdravím

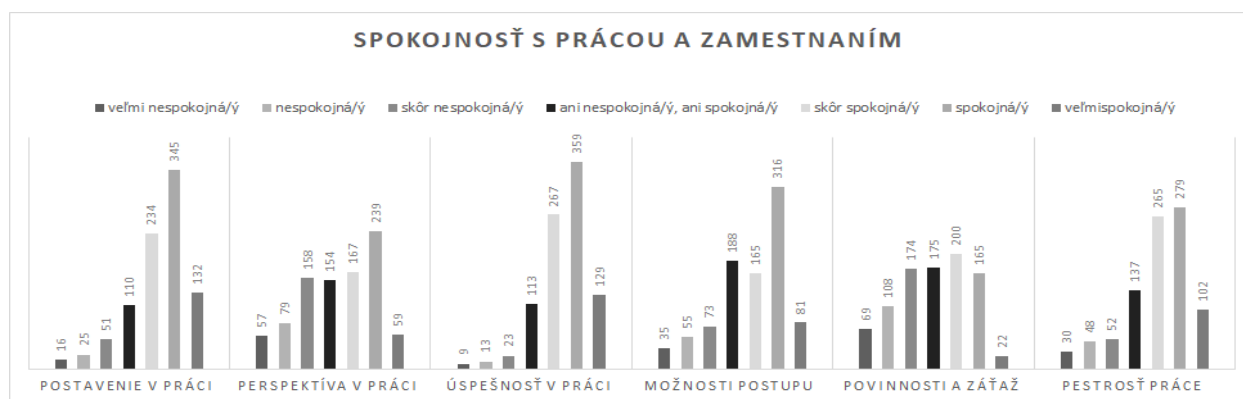
	telesný zdravotný stav	duševná kondícia	telesná kondícia	duševná výkonnosť	obranyschopnosť	pociťovanie bolesti	chorobnosť	Zdravie Average	Počet N
skóre	3855	4054	3835	4211	4012	3870	4328	3980	913
Average	4,22	4,44	4,20	4,63	4,39	4,24	4,41	4,37	

Najmenej spokojné sú s *telesnou kondíciou, telesným zdravotným stavom a s pociťovaním bolesti*, pričom až 233 učiteliek reflektuje nespokojnosť s nejakým druhom bolesti. Telesná kondícia, a s tým spojené ťažkosti môžu súvisieť s objektívnym stavom zdravia učiteľov, ktorému sa nevenuje vôbec žiadna osobitná podpora zo strany zriaďovateľov. Neexistujú ani relevantné údaje v podobe monitorovania zdravotného stavu učiteľov. Verejne sa síce deklaruje spoločenské uznanie dôležitosti učiteľskej profesie, avšak skutočná podpora v podobe systematickej pozornosti zatiaľ neexistuje. Pritom je táto sociálna skupina denne vystavená riziku viróz, infekcií a iných detských chorôb. Taktiež medzi závažné zdravotné ohrozenia patria zlozvyky a vynútené polohy: skláňanie sa k deťom, manipulácia s deťmi a ťažkými predmetmi, asistencia pri hygiene detí, obsluha a pomoc pri obliekaní, obúvaní, aj stravovaní a pod.

Spokojnejšie sú učiteľky so svojou *duševnou výkonnosťou* (4,63 = skôr spokojná), čo možno považovať za dobrý signál o profesii, i keď treba brať tento údaj s rezervou, pretože nejde o spokojnosť na najvyšších hodnotách, ale len mierne vyšší nadpriemer. Existujú však rozdiely, medzi učiteľkami MŠ a skupinou respondentov z primárneho vzdelávania.

3.2.2 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV S PRÁCOU A ZAMESTNANÍM

Učiteľia preprimárneho a primárneho vzdelávania sú špecifickou skupinou učiteľov tým, že cieľom ich pracovnej činnosti je rozvíjanie vedomostí, spôsobilostí a postojov detí predškolského a mladšieho školského veku. Práve vek detí robí ich prácu špecifickou a najčastejším dôvodom ich zotrvania v profesii je láska a dobrý vzťah k malým deťom. Dôležitým dôvodom je aj to, že ich práca s deťmi baví. (Babiaková, 2008b) Pocit úspešnosti v práci často spájajú so spätnou väzbou od žiakov a rodičov. Pestrosť ich práce spočíva v didaktickej podstate ich práce, kde vo výchovnovzdelávacom procese dominujú didaktické hry a zážitkové metódy. Aj organizácia výučby je variabilná a vyžaduje si pohotovosť učiteľa a pestrosť foriem. V profesii učiteľa preprimárneho a primárneho vzdelávania sú možné dve cesty kariérneho postupu – cesta atestácií a cesta funkčného postupu. Dnes je bežnou praxou, že učiteľ primárneho vzdelávania manažuje veľkú základnú školu. Učiteľia v materskej škole a na 1. stupni ZŠ majú mimoriadne veľa povinností a pracovnej záťaže, ktorá opäť súvisí s vekom ich zverencov a charakterom ich práce. Jedná sa najmä o rôzne pracovné činnosti súvisiace so školou a jej subordináciou - dohľad nad bezpečnosťou detí a činnosti súvisiace so sebaobsluhou detí, konzultácie s kolegami a inými odborníkmi, porady a schôdze, komunikácia s rodičmi atď. (bližšie kap. 3.1)

Graf 11 Spokojnosť s prácou a zamestnaním

Najviac veľmi spokojných a spokojných učiteliek evidoval tento výskum v položkách: *postavenie v práci* (477) a *úspešnosti v práci* (488), čo je pozitívny obraz jednak o skúmanej vzorke, ale aj o profesii týchto osôb, s ktorou je polovica respondentov pozitívne stotožnená. V tabuľke je zjavné, že priemerná hodnota miery spokojnosti z celého súboru dosahuje 5,27 a 5,42, teda vyšší nadpriemer. Je zrejmé, že respondentov teší aj *pestrosť práce*, ktorú im ponúka ich zamestnanie, síce s priemerom nižším, ako horeuvedené hodnoty 4,98. Detailný pohľad na graf demonštruje, že až 381 respondentov je spokojných a veľmi spokojných.

Naopak, najnižšiu mieru spokojnosti uviedli respondenti s položkou týkajúcou sa *pracovných povinností a záťaže*, kde priemer celého súboru bol 3,99, čo je síce stred hodnotiacej škály, avšak až 177 respondentov je výrazne nespokojných a 174 skôr nespokojných.

Table 19 Analýza položiek spokojnosti s prácou a zamestnaním

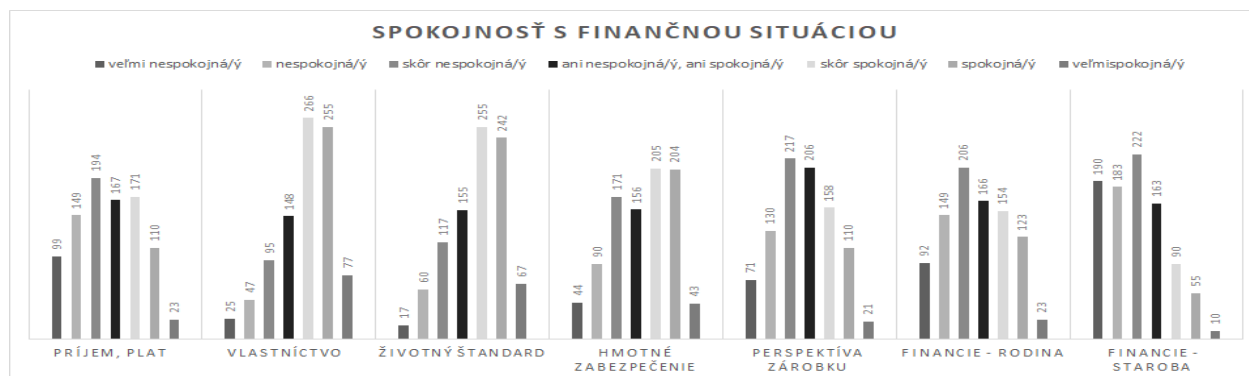
	postavenie v práci	perspektíva v práci	úspešnosť v práci	možnosti postupu	povinnosti a záťaž	pestrosť práce	Práca a zamestnanie/Average	Počet respondentov /N
skóre	4816	3987	4948	4404	3651	4543	4391	913
Average	5,27	4,37	5,42	4,82	3,99	4,98	4,81	

Autori výskumného nástroja nie náhodou zvolili rôzne faktory utvárajúce spokojnosť so zamestnaním. Ako vidno, aj vo vzorke tohto výskumu sa prejavuje diverzita v odpovediach respondentov na jednotlivé faktory. Učiteľom môže byť a zotrvať ten profesionál, ktorý je spokojný so svojím postavením a perspektívou. Hoci väčšina učiteľov zotráva v profesii, veľmi rozdielne vnímajú povinnosti a záťaž, ktoré s ňou súvisia. Keďže so spokojnosťou v práci významne súvisí aj finančná stránka zamestnania, podrobnejšie je analyzovaná v nasledujúcej podkapitole.

3.2.3 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV S FINANČNOU SITUÁCIOU

V kvalitatívnom výskume životných príbehov učiteliek primárneho vzdelávania (Babiaková, 2008) sa sedem z ôsmich učiteliek vyjadrilo, že v profesii by ich vedelo mimoriadne potešiť lepšie finančné ocenenie.

Prešlo 16 rokov a u našich respondentov sa *plat* (3,64) a *financie pre rodinu* (3,66) ukazujú ako oblasti, s ktorými sú učitelia stále viac nespokojní ako spokojní. Najviac ich však trápi *finančné zaistenie v starobe* (2,76), s ktorým sú nespokojní. Súčasné Slovensko čelí najmä vo väčších mestách významnému nedostatku učiteľov, čo negatívne ovplyvňuje kvalitu vzdelávania. Rezort školstva prichádza s riešením v podobe regionálnych príspevkov pre pedagogických a odborných zamestnancov. V roku 2024 sa na príspevky prerozdeli 60 miliónov eur. Je otázne, či je takéto riešenie prijateľné pre všetkých učiteľov a či rieši finančnú situáciu a spoločenské postavenie všetkých príslušníkov profesie.

Graf 12 Spokojnosť s finančnou situáciou

Respondenti prejavili najvyššiu mieru spokojnosti so *svojim vlastníctvom*, s ktorým nie sú ani spokojní, ani nespokojní. Môžu to ovplyvňovať viaceré, niekedy aj protichodné javy, ako je: skromnosť učiteľov, možno deklarovaná preferencia duševného bohatstva pred materiálnym, možné kultúrne stereotypy slovenských učiteľov a iné. Ale naopak, môže to byť aj tým, že učitelia sú ľudia s nižšou mierou odvahy v podnikateľskom riskovaní a uspokojia sa radšej s nižším príjmom ale so sociálnou istotou. Okrem toho, možnosti druhého príjmu sú pre pravidelnosť pracovného času veľmi obmedzené.

Väčšiu nespokojnosť sme registrovali pri položke *príjem, financie pre rodinu a perspektíva zárobku*.

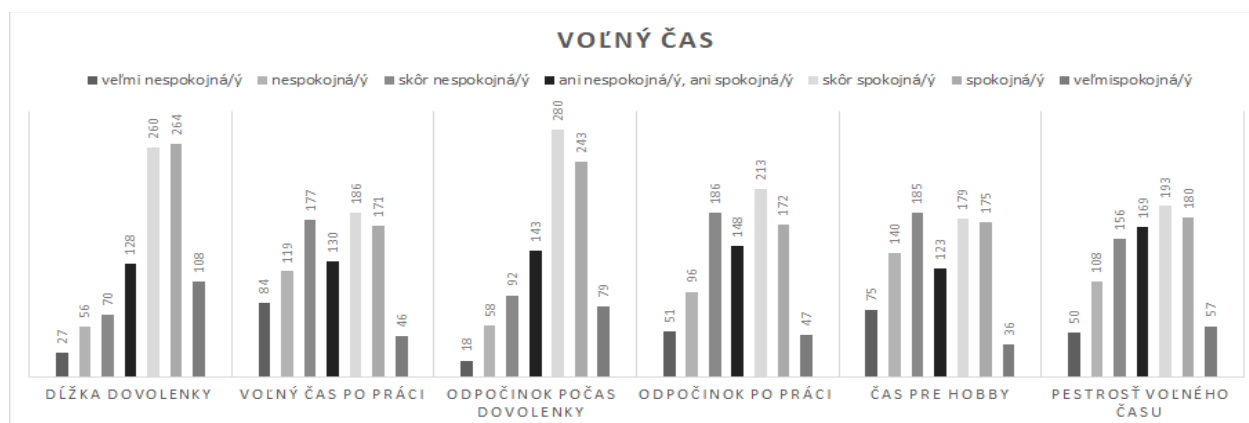
Table 20 Analýza položiek spokojnosti s finančnou situáciou

	príjem plat	vlastníctvo	životný štandard	hmotné zabezpečenie	perspektíva zárobku	financie pre rodinu	zaistenie v starobe	Financie Average	Počet N
skóre	3323	4395	4304	3911	3403	3341	2524	3600	913
Average	3,64	4,81	4,71	4,28	3,73	3,66	2,76	3,97	

Najviac rezonuje fakt, že až 65,2% respondentov uviedlo, že sú nespokojní alebo skôr nespokojní s perspektívou svojho *finančného zabezpečenia v starobe* a pritom až 373 učiteliek vyjadrilo silnú nespokojnosť so svojím budúcim očakávaným finančným zabezpečením v starobe. Pocit finančnej neistoty a nezávislosti môže byť najmä u starších učiteľov pred dôchodkom spúšťačom stresu alebo až psychických ťažkostí, pretože už nemajú čas sa zabezpečiť a výška dôchodkov je u mnohých celoživotne pracujúcich veľmi nízka.

3.2.4 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV S VOĽNÝM ČASOM

Voľný čas väčšina ľudí vníma ako čas, ktorý zostáva po pracovnom čase a po vykonaní nevyhnutných činností súvisiacich s bežným životom (stravovanie, spánok, cestovanie do práce atď.). Voľný čas je čas, o ktorom môže človek rozhodnúť v súvislosti so svojimi záľubami, slúži na regeneráciu síl, na telesný a duševný rozvoj. Na celom Slovensku nájdeme veľa motivovaných učiteľov, ktorí svojmu povolaniu obetujú aj svoj voľný čas. Učitelia pracujú často aj po pracovnom čase, dokonca cez voľné dni. V sobotu a nedeľu sa venujú najmä programovaniu a plánovaniu edukačných aktivít a projektovaniu a plánovaniu výučby. (Kasáčová et al., 2011) Odborná literatúra je skromná vo vyjadreniach o voľnom čase učiteľov, výskumov na túto tému je nedostatok. Viac sa skúma voľný čas detí a mládeže, preto zisťovanie spokojnosti učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania s ich voľným časom pokladáme za výzvu.

Graf 13 Spokojnosť s voľným časom

Respondenti vyjadrili najvýraznejšiu spokojnosť s *dĺžkou svojej dovolenky* aj s *odpočinkom počas nej*. Je to pochopiteľné, lebo v máloktorej profesii majú zamestnanci “dva mesiace prázdnin”. To je pohľad laickej verejnosti, ktorá nevidí, že mnohí z učiteľov pracujú aj na začiatku júla a koncom augusta.

Spokojnosť učiteľov výrazne klesá u cca polovice respondentov pri položkách *voľný čas a odpočinok po každodennej práci*. Najmenej sú spokojní s časom, ktorý majú k dispozícii pre svoje záujmy a koníčky, kde až 400 respondentov vyjadrilo nespokojnosť. Dokonca pri tejto položke, je viditeľná polarizácia odpovedí, pretože približne rovnaké množstvo je spokojných (n=390). Pri tejto téme zjavne neunikali k nič nehovoriacej strednej hodnote.

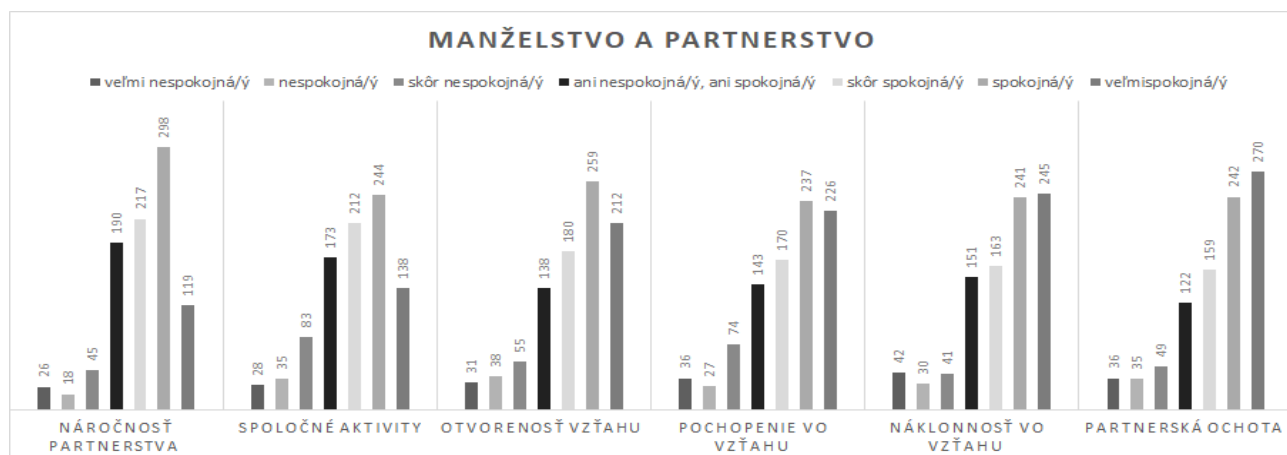
Table 21 Analýza položiek spokojnosti s voľným časom

	dĺžka dovolenky	množstvo voľného času po práci	kvalita odpočinku na dovolenke	kvalita odpočinku po práci	čas na hobby	pestosť voľného času	Voľný čas/ Average	Počet responde- ntov /N
skóre	4500	3651	4351	3729	3599	3854	3683,5	913
Average	4,93	4,00	4,81	4,08	3,94	4,22	4,35	

Voľný čas spolu so zdravím sú v celkovom pohľade na životnú spokojnosť dve položky s najnižšími priemernými hodnotami. Zaiste existujú aj súvislosti medzi nimi, tieto sme však nesledovali. Zistili sme, že v oboch prípadoch sú muži učitelia ešte nespokojnejší ako ženy (average: $\bar{X}=4,35$; $M=4,27$). Vo verejnosti rezonuje predstava o voľnom čase na základe vonkajšieho dojmu, že učitelia odchádzajú zo školy skôr, ako po 7,5 hodinách pracovného času. Nevidno však, že väčšina z nich si nosí prácu domov, ako sme zistili v profesiografickom výskume. (Kasáčová et al. 2011) Môžeme sa len domnievať, že niektoré činnosti súvisiace s prípravou výučby sú pre nich v určitom zmysle “koníčkom”.

3.2.5 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV S MANŽELSTVOM A PARTNERSTVOM

Za posledných 30 rokov zaznamenala slovenská rodina odklon od tradícií najmä v tom zmysle, že rodičovstvo už nie je spájané striktnie s manželstvom. Vyplýva to z publikácie Štatistického úradu SR s názvom Rodinné správanie populácie Slovenska. Vo výskumnej vzorke, s ktorou pracujeme žije 71,1% respondentov v manželskom zväzku, 13,9% je rozvedených, 3,3% je vdov alebo vdovcov a 11,7% slobodných. Môžeme usudzovať, že učitelia a učiteľky preprimárneho a primárneho vzdelávania, ktorí sa podieľali na výskume sa prikláňajú skôr k tradičným modelom rodiny, a o ich spokojnosti v partnerských vzťahoch vypovedajú nasledujúce údaje.

Graf 14 Spokojnosť s manželstvom a partnerstvom

Ochota pomôcť v partnerstve sa prejavila ako položka s najvyššou mierou spokojnosti (5,34), podobne aj náklonnosť a nežnosť v manželskom alebo partnerskom vzťahu (5,26). Až 512 respondentov vyjadrilo jednoznačne (obe najvyššie hodnoty) spokojnosť s partnerovou ochotou pomáhať. Pri bipolárnom zobrazení vidno, že až 73,5% respondentov je v pásme spokojnosti. Podobne 486 skúmaných vyjadrilo jednoznačnú spokojnosť s prejavovanou nežnosťou a náklonnosťou partnera, 71,1% je v pásme spokojnosti.

Náročnosťou partnerstva sme skrátene nazvali položku: "S požiadavkami, ktoré na mňa kladie manželstvo/partnerstvo som...". Táto položka a zároveň spokojnosť so spoločnými aktivitami s partnerom sa javia v tomto faktore ako najnižšie. Z celkového hľadiska je však celá skupina položiek na vyššej hladine spokojnosti, teda veľmi spokojný a spokojný.

Table 22 Analýza položiek spokojnosti s manželstvom a partnerstvom

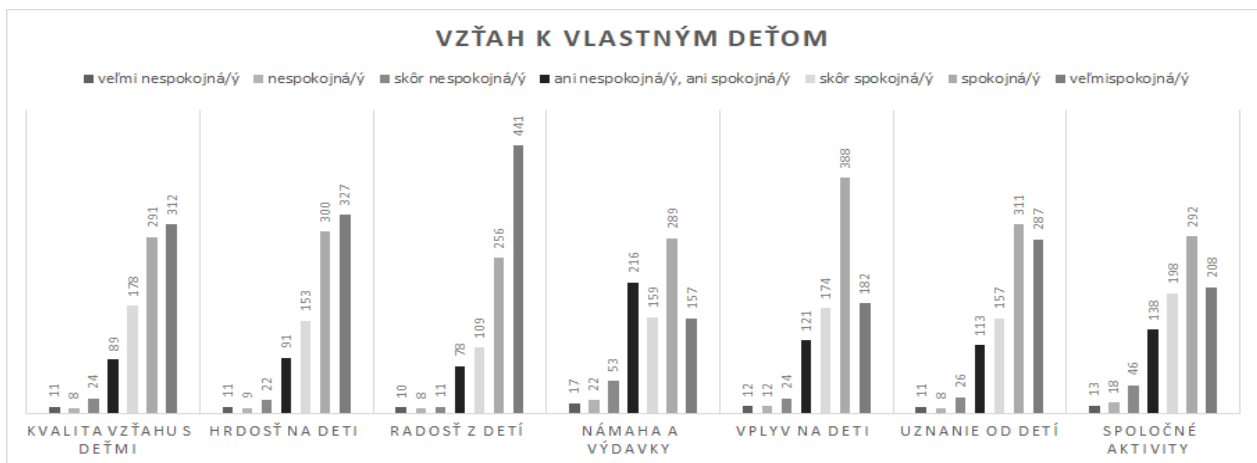
	náročnosť partnerstva	spoločné aktivity	Úprimnosť otvorenosť vzťahu	pochopenie vo vzťahu	náklonnosť nežnosť vo vzťahu	Ochota partnera pomôcť	Manželstvo a partnerstvo Average	N
skóre	4663	4529	4762	4738	4805	4878	4729	913
Average	5,10	4,96	5,22	5,20	5,26	5,34	5,18	

V slovenskej populácii sú v posledných rokoch viditeľné tendencie k vzdelanostnej homogamii. Všeobecne je najvyššia miera vzdelanostnej homogamie u párov s vysokoškolským vzdelaním a so vzdelaním najnižším. Tento postulát platí aj pre manželské páry (scitanie.sk). V našej vzorke bolo 82,8% učiteľov s vysokoškolským vzdelaním 1. alebo 2. stupňa. Zaujímavé by bolo zisťovanie dosiahnutého najvyššieho vzdelania ich manželov alebo partnerov, čo je predmetom iných sociologických štúdií.

Z výsledkov skúmania je ale zrejmé, že respondenti sú s manželstvom a partnerstvom vo všeobecnosti skôr spokojní, a to najmä vo vyjadreniach o náklonnosti vo vzťahu a ochote partnera. V porovnaní s predchádzajúcimi faktormi spokojnosti je spokojnosť s javmi zahrnutými v kategórii manželstvo a partnerstvo výrazne vyššia (average: $\bar{X}=5,18$; $M=5,24$). Jedine tento faktor spomedzi všetkých sledovaných preukázal vyššiu spokojnosť mužov ako žien, hoci uvedený rozdiel má nízku reliabilitu vzhľadom na rodový kvantitatívny nepomer.

3.2.6 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV SO VZŤAHMI K VLASTNÝM DEŤOM

Učiteľská profesia je špecifická tým, že pedagogický zamestnanec sa denne v práci stretáva s deťmi a mládežou. Keďže väčšina oslovených učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania (N=907) vychováva vlastné deti, práve tento faktor ich životnej spokojnosti nás mimoriadne zaujímal.

Graf 15 Spokojnosť so vzťahmi k vlastným deťom

Ak je najčastejším dôvodom zotrvania učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania v profesii láska a dobrý vzťah k deťom (Babiaková, 2008), jednoznačne to koreluje aj s položkou *radosť z vlastných detí*. Toto je položka s najvyššou nameranou spokojnosťou (average: 6,11) pričom až 88,9% respondentov vyjadrilo spokojnosť a najvyššiu spokojnosť zvolilo 48,6% opýtaných. Vysokú spokojnosť vyjadrili aj pri položke *hrdosť na svoje deti a vzájomnosť s vlastnými deťmi*.

Výrazne sa v tomto faktore zobrazuje položka *námaha a výdavky, ktoré ma moje deti stáli* (average: 4,42), čo je však stále v pásme priemeru.

Table 23 Analýza položiek spokojnosti so vzťahom k vlastným deťom

	Vzájomnosť s deťmi	hrdosť na deti	radosť z detí	námaha a výdavky	vplyv na deti	uznanie od detí	spoločné aktivity	Vzťah k vlastným deťom Average	N
skóre	5275	5316	5539	4012	5064	5211	4937	5050	907
Average	5,81	5,86	6,11	4,42	5,58	5,75	5,44	5,65	

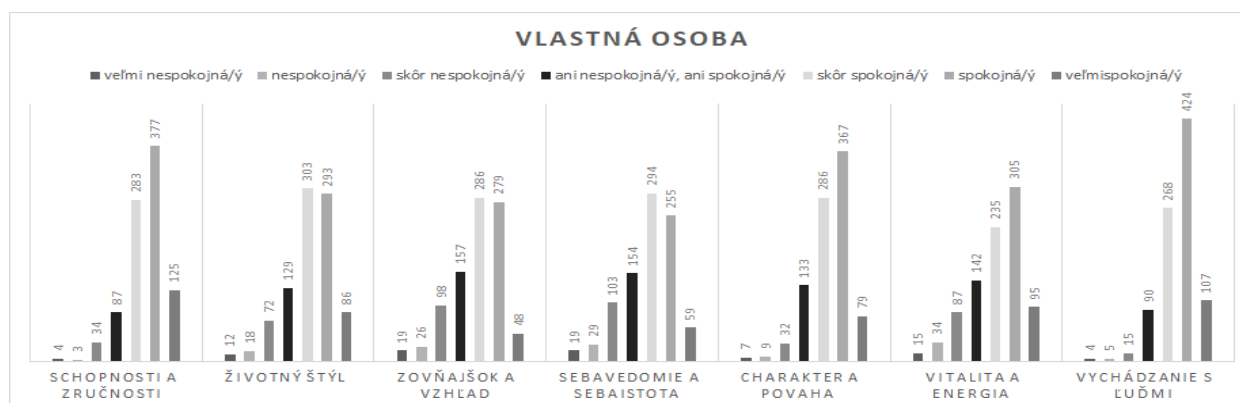
Až 598 respondentov sa vyjadrilo, že s *uznaním*, ktorého sa im od vlastných detí dostáva sú spokojní, alebo veľmi spokojní. Ešte viac respondentov prejavilo spokojnosť s *radosťou, ktorú mu poskytujú vlastné deti* (n=697), *hrdosťou na ne* (n=627) a s *kvalitou vzájomných vzťahov* (n=603). Vo všeobecnosti pokladáme tento faktor za významný korelát s celkovou životnou spokojnosťou učiteľov.

V rámci širších sociálnych súvislostí sledovaných javov, je zistenie, že sú to ľudia s nadpriemerne pozitívnym vzťahom a náklonnosťou k deťom. Toto je možno významný znak a špecifikum učiteľstva ako sociálnej skupiny.

3.2.7 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV S VLASTNOU OSOBOU

Osobnosť učiteľa je častou témou odbornej literatúry. (Kariková, 2001, Gavora, 2005, Hrabal, Pavelková, 2010, Sukawati, et al., 2020, Bobáková, 2022) Spoločnosť od učiteľov očakáva, že budú príkladom pre svojich zverencov. Hoci v priebehu výkonu svojej profesie učiteľ zastupuje viacero sociálnych rol, mal by

byť schopný ovplyvňovať správanie a morálku žiakov. Učiteľstvo je v podstate ušľachtilé a úctyhodné povolanie, ktoré učiteľa predurčuje byť pomáhajúcim a poskytujúcim pomoc. Osobnosť kvalitného učiteľa je typická charakteristikami, v ktorých sa zhodujú viacerí autori: motivácia pre prácu s deťmi a žiakmi, zodpovednosť, láska k deťom, poznanie rôznych filozofií výchovy a vzdelávania, spolupráca s kolegami a žiakmi, permanentná sebareflexia, analýza a hodnotenie vlastnej práce, vôľa stať sa lepším.

Graf 16 Spokojnosť s vlastnou osobou

So svojimi schopnosťami, zručnosťami (average: 5,5), charakterom, povahou (average: 5,3) a spôsobilosťou vychádzať s ľuďmi (average: 5,5) boli respondenti skôr spokojní. Až 87,5% opýtaných vyjadrilo spokojnosť s tým, ako vychádzajú s ľuďmi, 85,9% respondentov je spokojných so svojimi schopnosťami a zručnosťami a 80,2% je spokojných so svojim charakterom a povahou.

Respondenti boli váhavejší vo vnímaní spokojnosti so sebavedomím a sebaistotou (average: 4,84), čo je však stále v pásme spokojnosti.

Table 24 Analýza položiek spokojnosti s vlastnou osobou

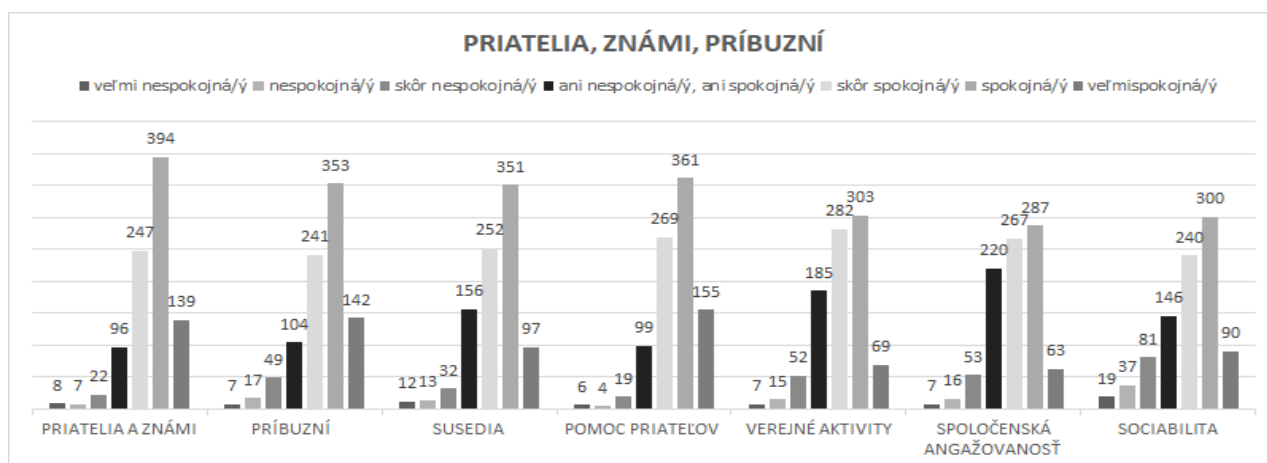
	schopnosti a zručnosti	životný štýl	zovňajšok a vzhľad	sebavedomie a sebaistota	charakter a povaha	vitalita a energia	vychádzanie s ľuďmi	Vlastná osoba Average	N
skóre	5006	4655	4433	4415	4838	4582	5052	4711	913
Average	5,5	5,09	4,86	4,84	5,30	5,01	5,53	5,16	

Holeček (2014) tvrdí, že zdravé sebavedomie a zdravá sebadôvera v seba a svoje didaktické zručnosti je základom úspechu každého učiteľa ako riadiaceho pracovníka (učiteľ v triede, riaditeľ v škole). Učiteľ s nízkou sebadôverou, nemá autoritu a nezvláda disciplínu detí/žakov, a to aj napriek dobrej pripravenosti po odbornej a didaktickej stránke. Z nášho výskumu je zrejmé, že nespokojných až skôr nespokojných so svojim sebavedomím bolo len 16,5% učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania. Môžeme teda predpokladať, že učitelia našej výskumnej vzorky sa vo väčšine prípadov vnímajú ako sebavedomé osobnosti a poznajú svoju cenu.

3.2.8 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV S PRIATEĽMI, ZNÁMYMI A PRÍBUZNÝMI

Priateľstvom označujeme silný emocionálny vzťah, ktorý zažívame počas rôznych období svojho života. Je to vzťah, v ktorom väčšinou priateľom prejavujeme dôveru a náklonnosť, zverujeme si akí sme a akí by sme chceli byť, komunikujeme si navzájom svoje nádeje a obavy. V dospelosti máme priateľské vzťahy s priateľmi z mladosti, so susedmi, spolupracovníkmi, s členmi záujmových skupín a inými spoločníkmi. Silný vzťah väčšinou máme aj s blízkymi príbuznými a tieto vzťahy majú v modernom právnom systéme veľký význam z hľadiska rodinného a dedičského práva.

Iné ale je to, akú s týmito spoločenskými javmi cíti človek spokojnosť, resp., či je spokojný so vzájomným zdieľaním v uvedených sociálnych väzbách.

Graf 17 Spokojnosť s priateľmi, známymi a príbuznými

Ak sa pozrieme na priemerné hodnoty odpovedí respondentov, môžeme konštatovať, že s *kontaktmi s príbuznými* (n=736) a *okruhom priateľov* (n=780) sú spokojní alebo skôr spokojní. Rovnako to platí aj o *kontaktoch so susedmi* (n=700). Najvyššie sebauspokojenie vyjadrili respondenti pri položke “*S pomocou a podporou, ktorú mi poskytujú priatelia a známi som...*” (n=785), čo tvorí 86% opýtaných. Ide o tú stránku sociálnych väzieb, ktorá vypovedá o profíte zo sociálnych väzieb.

Nižšia spokojnosť bola v položkách, ktoré sa týkajú širších a verejných aktivít respondenta: *verejné aktivity* (average: 5,08), *spoločenská angažovanosť* (average: 5,01).

K položke: “*Keď myslím na to, ako často sa dostanem medzi ľudí, som...*” 137 respondentov vyjadrilo niektorú z možností nespokojnosti. Keďže sa jedná o ľudí, ktorí svoj pracovný čas neustále trávia s ľuďmi, najmä deťmi, dedukujeme, že ich potreba sociálnych kontaktov so seberovnými nie je celkom uspokojená. Menej sú spokojní s tým, ako často sa dostanú medzi ľudí a trávia čas v spoločnosti dospelých. Súvisí to s rozložením času, ktorý venujú plneniu svojich pracovných úloh. Z výskumu (Kasáčová et al., 2011) vieme, že priemerný čas venovaný profesijným činnostiam vo všetkých kategóriách, v ktorých sú profesijné činnosti konkrétne štruktúrované od pondelka do nedele venujú učitelia primárneho vzdelávania všetkým činnostiam

priemerne 2584 minút, t. j. 43 hodín. V profesiografickom výskume sa jednoznačne potvrdilo, že učitelia preprimárneho a primárneho vzdelávania pracujú aj v sobotu a v nedeľu. Ide najmä o plánovanie a projektovanie výchovno-vzdelávacieho procesu, prípravu pomôcok a prostredia.

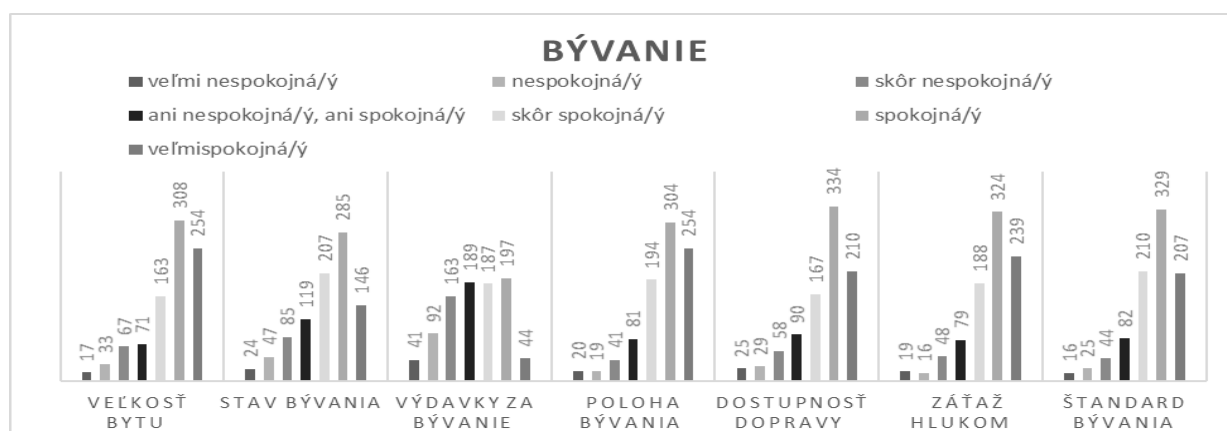
Table 25 Analýza položiek spokojnosti s priateľmi, známymi a príbuznými

	priatelia a známi	príbuzní	susedia	pomoc priateľov	verejné aktivity	spoločenská angažovanosť	sociabilita	Priatelia, známi, príbuzní Average	N
skóre	5044	4921	4803	5053	4644	4576	4550	4799	913
Average	5,52	5,39	5,26	5,53	5,08	5,01	4,98	5,26	

Celkovo faktor priatelia, známi a príbuzní vypovedá o učiteľoch, že sú to sociálne otvorení a priateľskí ľudia, ktorí sa vedú tešiť so svojho okruhu priateľov a známych. S kontaktmi so svojimi príbuznými sú prevažne spokojní, ako aj so susedskými vzťahmi. Ich sebauspokojenie klesá v oblasti verejných kontaktov a spoločenskou angažovanosťou.

3.2.9 ZISTENIA O STAVE SPOKOJNOSTI UČITEĽOV S BÝVANÍM

Slovenskí učitelia čelia dlhodobu problému nízkeho platu (bližšie podkapitola 3.2.3) v porovnaní s inými profesijnými skupinami. Často, najmä u učiteľov mužov, sa stretávame s potrebou privyrobiť si, aj na úkor odborného rastu. Výdavky na bývanie tvoria priemerne v bežnej rodine s dvomi deťmi až 24,8% celkových peňažných výdavkov. (Gerbery, 2019) Výskumný nástroj snímal sedem javov súvisiacich s bývaním, čo odborníci považujú za dôležitý komponent životnej spokojnosti. Financie resp. výdavky za bývanie tvoria len jednu z nich, iné majú sociologické a psychologické súvislosti, pretože sa významne podieľajú na pocite životnej pohody. Ide o veľkosť, stav, polohu, dostupnosť bytu, hlučnosť prostredia a štandard bývania.

Graf 18 Spokojnosť s bývaním

Najvyššiu spokojnosť vyjadrili respondenti s *polohou bývania* (average: 5,56), s *veľkosťou bytu* (average: 5,49), *jeho dostupnosťou* (average: 5,40) a *štandardom svojho bývania* (average: 5,48). Najnižšiu

spokojnosť (average: 4,27) reflektovali respondenti s položkou *výdavky za bývanie*, ktoré sú najväčšou záťažou pre jednočlenné domácnosti a jednorodičovské domácnosti. Jednočlenné domácnosti dávajú za bývanie 39 % svojich príjmov, z celkových čistých výdavkov im bývanie odkrojuje takmer celú tretinu. (Gerbery, D., 2019) V našej vzorke tvoria slobodní učitelia 11,7%, ale nevieme tvrdiť, či ide o jednočlennú domácnosť. Podstatnú časť jednočlenných domácností tvoria aj osamelo žijúce staršie osoby, ktoré obývajú obydliá väčšej výmery, čomu zodpovedajú aj vyššie výdavky. V našej vzorke tvoria vdovy a vdovci 3,3%, ale rovnako nevieme, či žijú osamelo. Osamelí rodičia s jedným dieťaťom dávajú za bývanie 27 % celkových čistých peňažných výdavkov a takmer jednu štvrtinu svojich príjmov. U osamelých rodičov s dvoma deťmi bývanie odoberá štvrtinu z výdavkov a 26 % z príjmov. (Gerbery, 2019) Hoci v našej vzorke bolo 13,9% učiteľov rozvedených, rovnako nevieme povedať, či sami vychovávajú deti.

Z výsledkov výskumu je ale evidentné, že nespokojní s výdavkami sú aj respondenti, ktorých sa netýkajú horeuvedené analýzy. Z celej vzorky až 296 učiteľov zvolilo niektorú možnosť zo škály nespokojnosť, teda 32,4% respondentov nie je s výdavkami za bývanie spokojných.

Table 26 Analýza položiek spokojnosti s bývaním

	veľkosť bytu	stav bytu	výdavky za bývanie	poloha bývania	dostupnosť dopravy	záťaž hlukom	štandard bývania	Bývanie Average	N
skóre	5009	4616	3895	5077	4936	5668	4999	4885	913
Average	5,49	5,06	4,27	5,56	5,40	5,55	5,48	5,26	

Celkove sú učitelia preprimárneho a primárneho vzdelávania so svojim bývaním spokojní. O svojej spokojnosti najviac pochybujú pri výdavkoch za bývanie, o ktorých sme písali vyššie.

3.3 KOMPARÁCIA SUBJEKTÍVNE POCÍTOVANEJ PRACOVNEJ ZÁŤAŽE UČITEĽOV

V tejto podkapitole sa venujeme detailnému pohľadu na jednotlivé podskupiny, ktoré budeme porovnávať z hľadiska subjektívne vnímanej záťaže a z hľadiska životnej spokojnosti. Upriamime sa na rozdiel medzi učiteľmi preprimárneho a primárneho vzdelávania, učiteľmi v mestských a vidieckych školách, mužmi a ženami.

3.3.1 POROVNANIE UČITEĽOV PRIMÁRNEHO A PREPRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA

Hoci sa pracovné kategórie pedagogických zamestnancov považujú za rovnocenné, tak z hľadiska kvalifikačných predpokladov, ako aj pri porovnaní tarifných platov, predsa považujeme za opodstatnené predpokladať určité rozdiely vo vnímaní sledovaných ukazovateľov. O špecifikách práce učiteliek v materských školách existuje viacero zistení, ktoré aj v súvislosti s bežným poznaním tak laickej ako aj odbornej verejnosti oprávňujú k predpokladu, že ich subjektívny pocit záťaže jednotlivými činnosťami sa bude líšiť. (Lynch, Z. & Vargová, M. 2020). To sa ukázalo ako významný rozdiel už v predchádzajúcich

výskumoch, ktoré sledovali komparáciu časovej záťaže učiteľov primárneho a preprimárneho vzdelávania. (Kasáčová et al. 2011)

Naše zistenia preukázali, že učители primárneho vzdelávania vyjadrujú vo všetkých kategóriách profesijných činností pocit vyššej záťaže, než učiteľky v materských školách. V tejto súvislosti treba ozrejmiť pragmatické hľadisko, že organizácia práce učiteliek v materských školách sa výrazne líši od práce učiteliek v základných školách jedným zásadným javom, ktorý má interdisciplinárnu povahu. Ide o to, že v triedach materských škôl pracujú učiteľky vo dvojiciach, čo im určite poskytuje silnú psychologickú oporu tak pri zvládaní úloh, ako aj uľahčení problémov, pri operatívnych riešeniach ťažkostí, ako aj možnosťou zastúpenia pri výkonoch každodennej povahy. Oproti tomu je učiteľka na 1.stupni ZŠ v triede prevažne sama, a to aj počas prestávok, keď z dôvodu bezpečnosti zotrúva v triede, a aj príprava na ďalšie didaktické aktivity často prebieha za prítomnosti detí.

Table 27 Deskriptívne zobrazenie vnímania záťaže učiteľmi PRIM a PREPRIM

Činnosti súvisiace	skupina	N	M	SD
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	primárne	501	2,15	0,023
	preprimárne	348	1,90	0,026
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	primárne	501	2,25	0,024
	preprimárne	348	1,99	0,029
so školou a jej subordináciou	primárne	501	2,05	0,026
	preprimárne	348	1,84	0,029
s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	primárne	501	2,12	0,031
	preprimárne	348	2,02	0,037
celková záťaž	primárne	501	2,15	0,020
	preprimárne	348	1,93	0,024

V tomto porovnaní môžeme vysloviť smelšie tvrdenie, pretože bola preukázaná štatistická významnosť týchto rozdielov.

Table 28 Inferenčná štatistika vnímania záťaže učiteľmi PRIM a PREPRIM

Činnosti súvisiace s	t	df	p	d
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	7,317	847	<0,001	0,5106
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	6,971	847	<0,001	0,4864
so školou a jej subordináciou	5,158	847	<0,001	0,36
s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	2,072	847	0,039	0,1446
celková záťaž	6,933	847	<0,001	0,484

Vo všetkých štyroch kategóriách a konkrétnych činnostiach, ktoré k nim patria sa rozdiel medzi vnímaním záťaže učiteľkami PRIM a PREPRIM ukázal ako štatisticky významný.

Najvyšší zaznamenaný rozdiel medzi učiteľkami ZŠ a učiteľkami MŠ existuje v kategórii činností 1. vykonávaných priamo vo svojej triede s deťmi, a to vo význame vyššej záťaže pre učiteľky primárneho vzdelávania. To môže súvisieť s vyšším pocitom zodpovednosti za efekty výučby, s vyššou časovou dotáciou

priamej didaktickej náplne práce, náročnosťou projektovania výučby kde miernu a vysokú záťaž vyjadrilo 79,7% všetkých respondentov. Až 26% učiteľov PRIM sa cíti vysoko až neúnosne zaťažených touto činnosťou a zatiaľ čo učiteľky PREPRIM 13,1%.

V tejto kategórii činnosti je pri detailom pohľade na dáta najvyššie pociťovaná záťaž *pri riešení problémových situácií a konfliktov medzi žiakmi v triede*, kde 43% všetkých respondentov vyjadrilo miernu, a až 44,2% vysokú až neúnosnú záťaž. Tu však vieme, že prevahu týchto výpovedí sýtla skupina učiteľov primárneho vzdelávania. To súvisí s vekom detí/žakov, narastajúcimi problémami správania, ako aj počtom žiakov v triede na 1.stupni základnej školy. 53,3% učiteľov PRIM vyjadrilo vysokú až neúnosnú záťaž, učiteľky PREPRIM len 30,4%. Pre 69% učiteliek PREPRIM nie je riešenie problémových situácií a konfliktov medzi deťmi žiadnou alebo len miernou záťažou.

Rozdiel bol aj v kategórii činností *2. súvisiacich s výchovnovzdelávacím procesom v triede*. Tu sa štatisticky významne odlišovali učiteľky 1. stupňa ZŠ, ktoré vypovedali o vyššej záťaži ako učiteľky materských škôl. Spomedzi všetkých činností tejto kategórie sa javí ako najzaťažujúcejšia *príprava IVP a individuálna starostlivosť o deti/žakov so ŠVVP*. Ako je uvedené v kap. 3.1, viac ako polovica opýtaných vníma tieto činnosti ako vysoko zaťažujúce. Až 97 respondentov 10,6% zvolilo možnosť neúnosná záťaž. V pásme vysokej a neúnosnej záťaže sa nachádza až 64,5% učiteľov PRIM. Dosť vysoko reflektujú ako zaťažujúcu túto činnosť aj učiteľky MŠ (50,6%), čo je však výrazný rozdiel oproti učiteľom 1. stupňa ZŠ. Výrazný rozdiel je aj pri vnímaní *činností súvisiacich s diagnostikovaním*, kde 45,1% učiteľov ZŠ a len 24,4% učiteliek MŠ cíti vysokú a neúnosnú záťaž. *Spolupráca s rodičmi* je pre 36,3% učiteľov ZŠ vysoko zaťažujúca, zatiaľ čo pre učiteľky MŠ len 27%, pričom žiadnu záťaž pri spolupráci s rodičmi z nich vyjadrilo 26,7%.

Činnosti *3. súvisiace so školou a jej subordináciou* vykazujú tiež štatisticky významný rozdiel medzi skupinami učiteliek ZŠ a MŠ. Predpokladali sme, že sa preukáže výrazný rozdiel vo vnímaní záťaže pri činnostiach *súvisiacich s dohľadom nad bezpečnosťou detí a súvisiacich so sebaobsluhou*. Domnievali sme sa, že ich vnímajú ako výrazne zaťažujúcejšie učiteľky v materských školách. Bolo by to pochopiteľné, pretože najmä pri práci s nižšími vekovými kategóriami detí (3-4 ročné a v niektorých prípadoch aj 2 ročné deti) sú tieto činnosti permanentné a aj fyzicky náročné. Toto sme identifikovali v detailnej analýze v predvýskume, kde sme testovali vstupnú metodologickú otázku, či je významný rozdiel medzi posúdením psychickej a fyzickej záťaže. (Babiaková et al. 2023) Zistilo sa, že najvyšší rozdiel existuje práve v tejto súvislosti, a to najmä vo fyzickej záťaži, táto bola u učiteliek materských škôl najmarkantnejšia. Avšak pri sumárnom posúdení vlastnej záťaže sa preukázal opačný jav. Ako vysoko a neúnosne zaťažujúce vnímajú činnosti *súvisiace s dohľadom nad bezpečnosťou detí a sebaobsluhou* učiteľky ZŠ v 43,9% a učiteľky MŠ len v 24,7%. Žiadnu záťaž, dokonca zvolilo 29% učiteliek MŠ, čo je vyslovene prekvapujúce. Analýza položky 19 prináša niekoľko vysvetlení aj pre činnosti *súvisiace so školou a jej subordináciou nad rámec kvantitatívneho výskumu*.

Najnižšia štatistická významnosť rozdielu medzi učiteľmi ZŠ a MŠ sa preukázala v skupine *4. činností*

súvisiacich s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa. To môže súvisieť, s tým, že obe skupiny učiteľov sú v súčasnosti konfrontované s tlakom na svoj profesijný rozvoj, ktorý je podmienkou kariérneho postupu, ale aj finančného ohodnotenia. Obidve skupiny respondentov vykonávajú *spoločenské a verejné činnosti* s pocitom vysokej záťaže 38,9%, čo súvisí s nižšou spokojnosťou so svojou angažovanosťou vo verejných a spoločenských aktivitách (bližšie podkap. 3.2.7). Špecifickou položkou v rámci tejto kategórie činností bola položka *činnosti spojené s pedagogickou praxou študenta* a 786 respondentov sa k nej vyjadrilo (127 respondentov s tým skúsenosť nemá). Z nich 623 vyjadrilo miernu alebo vysokú záťaž, čo je 78,2% zo všetkých opýtaných. Pri porovnaní v pásmach vysokej záťaže je viditeľný rozdiel – 31,1% učiteliek MŠ ale len 19,6 % učiteľov ZŠ. Rozdiel je zjavný aj pri *činnostiach súvisiacich s ďalším vzdelávaním*. Až 41,3% učiteľov ZŠ, zatiaľ čo 28,7% učiteliek MŠ reflektuje vysokú a neúnosnú záťaž. Napriek tomu viac učiteľov ZŠ (54,7%) a učiteliek MŠ (67,2%) vníma ďalšie vzdelávanie ako vôbec alebo len mierne zaťažujúce. *Mimoškolské a verejné činnosti* sú vyššie zaťažujúce pre učiteľov ZŠ (67,1%), naproti tomu, len 27,8% učiteliek MŠ vyjadrilo vyšší pocit záťaže.

3.3.2 POROVNANIE UČITEĽOV Z MESTSKÝCH A VIDIECKYCH ŠKÔL

Rozhodli sme sa pre komparácie použiť aj výsledky diferencované podľa demografického údajaja – sídlo školy. Z celkového počtu respondentov 913 bolo z mestských škôl (n=510) a z vidieckych škôl (n=403) účastníkov výskumu. Početnosť podsúborov vyhovovala pre účely komparácie.

Table 29 Deskriptívne zobrazenie vnímania záťaže učiteľmi z mestských a vidieckych škôl

Činnosti súvisiace	skupina	N	M	SD
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	mesto	510	2,05	0,023
	dedina	403	2,03	0,025
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	mesto	510	2,16	0,024
	dedina	403	2,14	0,028
so školou a jej subordináciou	mesto	510	2,00	0,025
	dedina	403	1,92	0,028
s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	mesto	510	2,11	0,031
	dedina	403	2,04	0,024
celková záťaž	mesto	510	2,08	0,020
	dedina	403	2,03	0,023

Štatisticky významný rozdiel sa prejavil len v skupine 3. *činností súvisiacich so školou a jej subordináciou*. Preto sa budeme detailne venovať len tejto kategórii činností.

Table 30 Inferenčná štatistika vnímania záťaže učiteľmi

Činnosti súvisiace	t	df	p	d
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	0,638	911	0,523	0,0426

s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	0,426	911	0,670	0,0284
so školou a jej subordináciou	2,172	911	0,030	0,1449
s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	1,551	911	0,121	0,1034
celková záťaž	1,483	911	0,138	0,0988

Hoci pri tejto komparácii nie sú rozdiely také markantné, ako sme uvádzali v predchádzajúcej podkapitole, pri detailnom pohľade vieme identifikovať, v čom asi spočívajú rozdiely v práci učiteľov pôsobiacich v meste a na vidieku. *Konzultácie s učiteľmi a inými odborníkmi o deťoch/žiakoch a pedagogickej činnosti*, ktoré celkovo vykazujú žiadnu a miernu záťaž, pri tomto porovnaní priznalo 46,2% učiteliek z vidieka žiadnu záťaž a 54,1% učiteľov z mesta uviedlo miernu záťaž. Porady a schôdze v škole znamenajú pre učiteľov pôsobiacich v meste v 28,2% vysokú až neúnosnú záťaž, u učiteľov z vidieckych škôl sa jedná len o 20,3% takých výpovedí. Dá sa tomu rozumieť aj tak, že veľkú časť vidieckych škôl tvoria málotriedne školy so subtílnym učiteľským zborom a menším počtom tried. Preto aj agenda, ktorá je predmetom pedagogických rád a porád, je subtílnejšia, celkovo komunikácia v malých školách je jednoduchšia. Žiadnu a miernu záťaž vyslovilo 71,8% učiteľov z mesta a 79,4% učiteliek z vidieka. Dá sa predpokladať, ale len na deduktívnej úrovni, že vyššiu mieru záťaže uvádzali učители v manažérskych funkciách (n=225), ktorí tvorili 24,6% celého súboru.

V 4. kategórii činností súvisiacich s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa nevidujeme štatisticky významné rozdiely. Pre nás je ale dôležité zistenie, že v oboch skupinách okolo 63% opýtaných reflektuje prácu so študentmi učiteľstva na pedagogickej praxi len ako miernu alebo žiadnu záťaž. Vysokú záťaž označilo len 22,2% učiteľov z mesta a 22,6% učiteľov z vidieka. Tomu zodpovedajú aj reflexie našich študentiek vykonávaných v univerzitných analýzach. Hoci pri položke sledujúcej záťaž ďalším vzdelávaním prevažuje žiadna a mierna záťaž (59-60% opýtaných), i tak môžeme považovať vysokú až neúnosnú mieru záťaže za dosť vysokú, lebo tvorí u učiteľov z mesta 37,1% a z vidieka 35%. V súvislosti s inými výskumami, ktoré dlhodobo podrobnejšie sledujú súvislosti ďalšieho vzdelávania učiteľov a ich profesijného rozvoja (Babiaková, 2008b, Hall a kol., 2019), to možno považovať za výzvu. Ťažko možno očakávať, že pri pocite vysokej až neúnosnej záťaže budú mať nástroje ďalšieho vzdelávania učiteľov dostatočný efekt. Mimoškolské a verejné činnosti sú pre 41% mestských a 36,5% vidieckych učiteľov vysoko až neúnosne zaťažujúce. Pri celkovom porovnaní a obsahovej analýze všetkých položiek je to v poradí tretia činnosť s najvyššou záťažou (38,9%), po príprave IVP a individuálnej starostlivosti o žiakov so ŠVVP (58,8%) a riešením problémových situácií v triede (44,2%).

Špecifický výskumný problém uchopili autorky Barčíková, Jonek (2023), ktoré skúmali detailne, ako učiteľky pociťujú záťaž v súvislosti s inovačnými tendenciami a tieto zistenia boli samostatne publikované.

3.3.3 POROVNANIE UČITEĽOV PODĽA RODU

Zo zistení vyplýva, že záťaž profesijnými činnosťami vnímajú tak ženy, ako aj muži skoro rovnako, ale toto tvrdenie nemá presvedčivú reliabilitu vzhľadom na nepomer mužov a žien v tomto výskumnom súbore. Avšak skutočnosť rodovej skladby v učiteľskej profesii zložení súboru zodpovedá, a preto nemôžeme celkom rezignovať na túto len ilustratívnu komparáciu.

Table 31 Deskriptívne zobrazenie vnímania záťaže učiteľov podľa rodu

Činnosti súvisiace		N	M	SD
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	muži	29	2,12	0,096
	ženy	880	2,04	0,017
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	muži	29	2,22	0,093
	ženy	880	2,15	0,018
so školou a jej subordináciou	muži	29	1,95	0,114
	ženy	880	1,96	0,019
S profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	muži	29	2	0,116
	ženy	880	2,08	0,023
celková záťaž	muži	29	2,08	0,080
	ženy	880	2,05	0,015

Z demografickej analýzy vyplýva, že nikto z 29 mužov nepracuje v MŠ, teda pohľad na ich záťaž je len o učiteľoch ZŠ. Okrem toho vieme, že nikto z nich nepracuje zároveň v riadiacich funkciách. Toto dáva správu o tom, že tradičné automatické považovanie mužov za kariérne kádre v škole, už prestáva platiť. Konštatujeme, že z celkového pohľadu vidno, že muži učitelia sa cítia byť viac ako ich kolegyně zaťažení v kategóriách: *činnosti vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi a činnosti súvisiace s výchovnovzdelávacím procesom v triede*. Činnosti súvisiace s ostatnými dvomi kategóriami vnímajú menej zaťažujúco než je priemer v celom súbore.

3.4 KOMPARÁCIA ŽIVOTNEJ SPOKOJNOSTI UČITEĽOV

Zo všetkých demografických údajov sa ukázalo ako zaujímavé porovnať stav životnej spokojnosti u výskumnej vzorky z dvoch hľadísk: podkategória pedagogického zamestnanca (PRIM a PREPRIM) a sídla pôsobenia (mestská škola a vidiecka škola).

3.4.1 KOMPARÁCIA ŽIVOTNEJ SPOKOJNOSTI UČITELIEK V PRIMÁRNOM A PREPRIMÁRNOM STUPNI VZDELÁVANIA

Porovnanie je dokumentované v tabuľke so všeobecnými zisteniami, kde sa preukazuje štatistická významnosť v niektorých faktoroch životnej spokojnosti. Štatisticky významný rozdiel bol na základe inferenčnej štatistiky preukázaný v týchto oblastiach: *práca a zamestnanie, finančná situácia, voľný čas*,

bývanie a prejavil sa aj v komparácii životnej spokojnosti ako celku. Podrobný celkový vzhľad prezentujú nasledujúce tabuľky.

Table 32 Deskriptívna štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní PRIM a PREPRIM

Faktory životnej spokojnosti	skupina	N	M	SD
zdravie	primárne	501	4,36	1,283
	preprimárne	348	4,42	1,237
práca a zamestnanie	primárne	501	4,67	1,164
	preprimárne	348	5,01	1,070
finančná situácia	primárne	501	3,85	1,289
	preprimárne	348	4,10	1,316
voľný čas	primárne	501	4,20	1,314
	preprimárne	348	4,58	1,338
manželstvo a partnerstvo	primárne	501	5,18	1,415
	preprimárne	348	5,28	1,378
deti	primárne	496	5,62	1,085
	preprimárne	348	5,74	1,021
vlastná osoba	primárne	501	5,14	0,914
	preprimárne	348	5,24	0,914
priatelia, známi a príbuzní	primárne	501	5,23	0,915
	preprimárne	348	5,34	0,989
bývanie	primárne	501	5,19	1,056
	preprimárne	348	5,34	1,048
životná spokojnosť	primárne	496	4,82	0,805
	preprimárne	348	5,00	0,750

Table 33 Inferenčná štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní PRIM a PREPRIM

Faktory životnej spokojnosti	t	df	p	d
zdravie	-0,694	847	0,488	0,0484
práca a zamestnanie	-4,316	847	<0,001	0,3012
finančná situácia	-2,706	847	0,007	0,1888
voľný čas	-4,148	847	<0,001	0,2895
manželstvo a partnerstvo	-1,079	847	0,281	0,0753
vzťah k vlastným deťom	-1,628	842	0,104	0,1138
vlastná osoba	-1,513	847	0,131	0,1056
priatelia známi a príbuzní	-1,735	847	0,083	0,1211
bývanie	-2,029	847	0,043	0,1416
životná spokojnosť	-3,286	842	0,001	0,2298

Detailný pohľad na jednotlivé ukazovatele faktorov životnej spokojnosti komentujeme a analyzujeme v nasledujúcom texte. Pre komparáciu používame sumárne vyjadrenie z troch stupňov škály spokojnosti (veľmi spokojný, spokojný, skôr spokojná) resp. nespokojnosti (veľmi nespokojný, nespokojný, skôr nespokojný).

ZDRAVIE

Pri celkovom porovnaní je zrejmé, že so svojim zdravím sú mierne spokojnejšie učiteľky materských škôl. Zatiaľ čo s *telesným zdravotným stavom* je spokojnosť skoro rovnaká, so svojou *duševnou kondíciou* sú

spokojnejšie učiteľky PREPRIM, 57,1% z nich zvolilo niektorý stupeň spokojnosti. Učiteľky PRIM vyjadrili spokojnosť (54,9%). Podobne sa javí aj *spokojnosť s telesnou kondíciou*; možno predpokladať, že učiteľky PREPRIM majú viac pohybu v interiéri aj exteriéri počas pracovného výkonu. Tendencia vyššej spokojnosti učiteľiek PREPRIM sa preukazuje aj pri vnímaní svojej *duševnej výkonnosti, obranyschopnosti proti chorobám*. Avšak pri vnímaní *svojej bolesti a frekvencii chorôb* boli spokojnejšie učiteľky PRIM.

PRÁCA A ZAMESTNANIE

V tomto faktore životnej spokojnosti sú celkovo viditeľne spokojnejšie učiteľky materských škôl (PREPRIM 65,3% a PRIM 55,8%). So svojím *postavením na pracovisku* (PREPRIM 82,2% a PRIM 74,2%) aj vnímaním svojej *budúcnosti v zamestnaní* (PREPRIM 60,9% a PRIM 44,2%) je tento rozdiel výrazný. Dá sa tomuto porozumieť, ak si uvedomíme, že učiteľské zbory základných škôl sú oveľa početnejšie, kde príležitosť zaujať riadiacu pozíciu je menej pravdepodobná. Pritom v materských školách už pri počte napr. osem učiteľiek dve z nich sú vo funkcii. Hoci funkčný príplatok nie je vysoký, ale rozhodujúcim pre vnímanie spokojnosti s týmto ukazovateľom je spoločenský status a uznanie na pracovisku a verejnosti. Zaujímavé je, že učiteľky materských škôl sú spokojnejšie *aj s úspechmi v zamestnaní* (PREPRIM 88,2% a PRIM 78,6%) *s pestrosťou, ktorú im ponúka práca* (PREPRIM 77,3% a PRIM 66,2%). Sú trochu spokojnejšie dokonca aj *so svojím príjmom* (PREPRIM 35,1% a PRIM 30,4%), čo bližšie analyzujeme v nasledujúcej časti.

FINANČNÁ SITUÁCIA

Pri analýze tohto faktora sa ukazuje len mierny rozdiel v celkovej spokojnosti učiteľiek (PREPRIM 39,2% a PRIM 34,8%). Keďže tento faktor sa zobrazuje vo vnímaní celkovej životnej spokojnosti najnegatívnejšie, pre porovnania používame sumárne vyjadrenie z troch stupňov nespokojnosti. Najväčšia nespokojnosť u oboch skupín je vo vnímaní svojho *očakávaného finančného zabezpečenia v starobe* (nespokojnosť vyjadrilo: PREPRIM a 60,9% a PRIM 68,6%). Ďalším ukazovateľom nespokojnosti sú *budúce možnosti zárobku*, resp. *možnosti platového postupu* (nespokojnosť vyjadrilo: PREPRIM 40,6% a PRIM 50,1%). *Aj s možnosťami, ktoré môžu vzhľadom k svojej situácii ponúknuť svojej rodine*, sú obe skupiny viac nespokojné (PREPRIM 45,7% a PRIM 52%).

Viac ako 60% učiteľiek materských a základných škôl je spokojných *s tým, čo vlastnia a so svojím životným štandardom*. Celkovo možno povedať, že učiteľky preprimárneho a primárneho vzdelávania ako profesijná skupina sú relatívne skromné, a ich očakávania sú realistické. Ich každodenná spoločenská skúsenosť je konfrontovaná s pestrou škálou sociálnych skupín, poznajú reálnu situáciu rodín detí a svoju finančnú situáciu vnímajú reálne a neporovnávajú sa s nedosiahnuteľnými cieľmi.

VOĽNÝ ČAS

Aj pri faktore voľného času sú vo vnímaní spokojnosti medzi učiteľkami materských a základných škôl evidentné rozdiely. Pri pohľade na celkovú spokojnosť sú učiteľky materských škôl spokojnejšie (57,8%) ako učiteľky 1. stupňa ZŠ (49,3%), a to vo všetkých ukazovateľoch. Najväčšie rozdiely sme zaznamenali vo *vnímaní množstva voľného času po práci a cez víkendy* (PREPRIM 51,8% a PRIM 38,8%). Podobne sa javí aj *spokojnosť*

s množstvom času, ktorý majú k dispozícii pre svoje koníčky (PREPRI 48,6% a PRIM 39%). Vysvetlenia nám ponúka náš predchádzajúci profesiografický výskum (Kasáčová et al., 2011), kde bola zistená vysoká miera časovej záťaže počas víkendov a vo večerných hodinách, a to najmä u učiteliek primárneho vzdelávania, kde uvádzali najmä prípravy na vyučovanie, opravy, hodnotenie písomných prác žiakov a vedenie triednej dokumentácie.

MANŽELSTVO a PARTNERSTVO

Vo vnímaní tohto faktora neboli preukázané medzi porovnávanými skupinami štatisticky významné rozdiely. Keďže však vieme nahliadnuť do detailných analýz, hoci iba deskriptívne, vieme povedať, že ich spokojnosť je porovnateľná (PREPRIM 70,5% a PRIM 71%). Vo všetkých čiastkových ukazovateľoch sa vnímanie pohybuje nad 70%. Pritom najvyššia a spokojnosť je pri položke *ochota pomôcť, ktorú mi prejavuje partner* (PREPRIM 73% a PRIM 74,6%). Z bežnej skúsenosti a poznania pedagogickej reality sa dá predpokladať, že často ide aj o pomoc partnera pri príprave pracovného prostredia, didaktických pomôcok a pod.

Aj *úprimnosť a otvorenosť partnera* (PREPRIM 71,3 a PRIM 72,7%) a *nežnosť a náklonnosť partnera* (PREPRIM 70,4% PRIM 72,8%) sú vnímané s vysokou mierou spokojnosti. Najnižšiu spokojnosť (PREPRIM 66,6% a PRIM 65%) v tejto skupine vyjadrujú pri položke *“S našimi spoločnými aktivitami som...”*, čo môže súvisieť s faktorom voľného času popísaného vyššie.

VZŤAH K VLASTNÝM DEŤOM

Tento faktor sa u celej skupiny, ako aj pri porovnaní oboch podskupín markantne javí v najväčšej miere spokojnosti (PREPRIM 82,1% a PRIM 80,3%). Pri väčšine položiek sa v pásme spokojnosti vyjadrilo vyše 80% respondentov, okrem dvoch. Pri položkách *“Keď myslím na námahu a výdavky, ktoré ma moje deti stáli...”* respondenti vyjadrili spokojnosť na úrovni (PREPRIM 69,6% a PRIM 64,1%) a *“S našimi spoločnými aktivitami som...”* (PREPRIM 77,8% a PRIM 76,5%). Ukazuje sa, že vzťah k deťom, ktorý je v učiteľskej profesii nevyhnutným predpokladom, vysoko sýti celkovú životnú spokojnosť učiteľa preprimárneho a primárneho vzdelávania. Nižšie hodnoty v čiastkových ukazovateľoch sú determinované inými ukazovateľmi faktorov životnej spokojnosti, a to finančnou situáciou a voľným časom.

VLASTNÁ OSOBA

Celkovo sú respondenti v tomto výskumnom súbore osobami vysoko spokojnými so sebou a svojimi kvalitami (PREPRIM 77,1% a PRIM 75,8%). Rozdiely sú evidentné v detailnom pohľade na deskriptívne dáta. Najnižšiu spokojnosť vyjadrili so *svojím sebavedomím* (PREPRIM 67,5% a PRIM 66,2%) a *sebaistotou a so svojím zovňajškom* (PREPRIM 67,8% a PRIM 68,2%). Najvyššiu spokojnosť vyjadrili s tým, ako *vychádzajú s inými ľuďmi* (PREPRIM 88,4% a PRIM 88,6%) a spokojnosť so *svojimi zručnosťami a schopnosťami* (PREPRIM 85,7% a PRIM 86%). Pri pohľade na vlastnú osobnosť sa v odpovediach pohybovali v pásme nespokojnosti minimálne, viac využívali vyhýbavú odpoveď *“ani spokojný, ani nespokojný”*, než v iných faktoroch, ktoré sú zamerané na externé objekty životnej spokojnosti. Toto môže súvisieť so zníženou schopnosťou introspekcie

a neochotou k sebareflexii.

PRIATELIA, ZNÁMI A PRÍBUZNÍ

V tomto faktore životnej spokojnosti neboli preukázané medzi skupinou učiteliek preprimárneho a primárneho vzdelávania štatisticky významné rozdiely. Celkovo sú respondenti s priateľmi a známymi väčšinou spokojní (PREPRIM 79% a PRIM 75,7%). Najviac sú spokojní s *okruhom svojich priateľov a známych* (PREPRIM 87,3% a PRIM 85,4%) a s *pomocou a podporou, ktorú im priatelia a známi poskytujú* (PREPRIM 86% a PRIM 86,6%). Najväčší rozdiel medzi skupinami respondentov bol v *spokojnosti s verejnými a spoločenskými aktivitami* (PREPRIM 75,8% a PRIM 69,6%), čo môže súvisieť s faktorom voľného času.

BÝVANIE

S bývaním sú obe skupiny učiteliek vo všeobecnosti spokojné (PREPRIM 75% a PRIM 73,5%), i keď najmenej spokojné sú s *výdavkami za svoje bývanie* (PREPRIM 48,9% a PRIM 44,6%). Súvisí to s faktorom finančná situácia, najmä s *možnosťami, ktoré môžu vzhľadom k svojej situácii ponúknuť svojej rodine*. Keď sme odpovede učiteliek materskej školy a 1. stupňa ZŠ dôsledne porovnali, zistili sme, že medzi ich vnímaním bývania existuje štatisticky významný rozdiel. Najväčší rozdiel je vo vnímaní *štandardu bývania* (PREPRIM 84,5% a PRIM 79,9%). Väčší rozdiel pozorujeme aj pri spokojnosti s *dostupnosťou dopravných prostriedkov* (PREPRIM 81% a PRIM 75,7%).

3.4.2 KOMPARÁCIA ŽIVOTNEJ SPOKOJNOSTI UČITELIEK A UČITEĽOV PÔSOBIACICH V MESTSKÝCH A VIDIECKYCH ŠKOLÁCH

Je všeobecne známe a v demografických štúdiách dokázané, že životný štýl, pracovný a osobný rytmus ľudí žijúcich v mestách a najmä veľkomestách sa výrazne líši od života ľudí na vidieku. Hoci sa rozdiely v mnohých faktoroch stierajú, dokonca sa aj zblížujú, zvolili sme pohľad na komparáciu výskumného súboru aj z hľadiska toho, či respondenti pôsobia v školách vidieckych alebo mestských.

Table 34 Deskriptívna štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní učiteľov z mestských a vidieckych škôl

Faktory životnej spokojnosti	skupina	N	M	SD
zdravie	mesto	510	4,32	0,056
	dedina	403	4,45	0,053
práca a zamestnanie	mesto	510	4,77	0,051
	dedina	403	4,86	0,056
finančná situácia	mesto	510	3,89	0,059
	dedina	403	4,08	0,053
voľný čas	mesto	510	4,40	0,050
	dedina	403	4,28	0,057
manželstvo a partnerstvo	mesto	510	5,20	0,051
	dedina	403	5,15	0,072
deti	mesto	503	5,65	0,046
	dedina	401	5,65	0,055

vlastná osoba	mesto	510	5,21	0,038
	dedina	403	5,10	0,049
priatelia, známi a príbuzní	mesto	510	5,28	0,041
	dedina	403	5,23	0,046
bývanie	mesto	410	5,27	0,044
	dedina	403	5,23	0,057
životná spokojnosť	mesto	506	4,89	0,034
	dedina	401	4,89	0,041

Table 35 Inferenčná štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní

	t	df	p	d
zdravie	-1,511	911	0,131	0,1007
práca a zamestnanie	-1,258	911	0,209	0,0839
finančná situácia	-2,114	911	0,035	0,1409
voľný čas	1,339	911	0,181	0,0893
manželstvo a partnerstvo	0,589	911	0,556	0,0392
deti	-0,028	905	0,978	0,0019
vlastná osoba	1,906	911	0,057	0,1271
priatelia, známi a príbuzní	0,842	911	0,400	0,0561
bývanie	0,500	911	0,617	0,0333
životná spokojnosť	-0,133	905	0,894	0,0089

ZDRAVIE

Pri posudzovaní spokojnosti so zdravím sa celkovo javia spokojnejší učitelia z vidieka. Veľký rozdiel je vo vnímaní spokojnosti so svojou *obranyschopnosťou proti chorobám*, kde sú výrazne spokojnejšie učiteľky z vidieka (vidiek 56,3% a mesto 53,1%). Možno predpokladať, že z hľadiska umiestnenia vidieckej školy bližšie k prírode, učitelia trávajú viac času na čerstvom vzduchu, čo posilňuje ich imunitný systém a odolnosť voči chorobám. Súvisí to aj s *telesnou kondíciou*, pri ktorej sú spokojnejšie učiteľky z vidieka (vidiek 49,5% a mesto 46,1%) aj s tým, ako často sú učiteľky choré. V položke *“Keď myslím na to, ako často som doteraz bola chorá...”* vyjadrili výraznejšie vyššiu spokojnosť učiteľky z vidieka (vidiek 55,6% a mesto 46,1%).

Učitelia z mesta aj vidieka sa najviac zhodnú v stave spokojnosti s pomyselnou bolesťou. Hoci viacerí vyjadrili spokojnosť (vidiek 46,1% a mesto 46,6%), predsa sa nájde aj veľa takých, ktorí keď myslia na to, ako často majú bolesti sú nespokojní (vidiek 35,1% a mesto 36,5%). Až 93 % slovenských učiteľov vníma negatívny vplyv hluku na svoje zdravie. Medzi najčastejšie uvádzanými problémami sú celková únava (29 %), bolesť hlavy (18 %), problémy s hlasivkami (15 %) a stres (takmer 14 %). Ide zároveň o najfrekvencovanejšie zdravotné problémy, ktoré sa podľa odborníkov vyskytujú pri dlhšom pobyte v hlučnom prostredí. *„Hluk pôsobí totiž ako stresor, ktorý vyvoláva stresovú reakciu organizmu. Pod vplyvom hluku tak môžu vzniknúť reakcie v psychickej a neurovegetatívnej oblasti, napríklad môže dôjsť k zmenám krvného tlaku, pulzu či dychovej frekvencie, zmenám v tráviacom trakte, vo vylučovaní hormónov, k vzniku hypertenzie, neuroticizmu a mnohým ďalším zdravotným problémom,“* vysvetľuje profesorka MUDr. Jana Jurkovičová, CSc., prednostka Ústavu hygieny LF UK. (Direktor. Portál pre riaditeľov škôl a zriaďovateľov, 2022)

PRÁCA A ZAMESTNANIE

Aj pri analýze odpovedí o spokojnosti s prácou a zamestnaním sledujeme výraznejšiu spokojnosť u učiteľov na vidieku. Je tomu tak v celkovej súvahe za celý faktor *práca a zamestnanie* (mesto 62,9% a vidiek 66,3%), ako aj vo všetkých čiastkových ukazovateľoch.

Najväčší rozdiel je vo vnímaní spokojnosti s *možnosťami postupu*, ktoré majú respondenti na pracovisku (mesto 58,6% a vidiek 65,3%). Veľký rozdiel v spokojnosti v prospech vidieckych učiteľov je badateľný aj pri položke *“So svojím postavením na pracovisku...”* (mesto 75,5% a vidiek 80,9%). Usudzujeme, že to súvisí s menším počtom pedagogických zamestnancov vo vidieckych školách, pretože tak majú väčšiu šancu kariérneho postupu na funkčné miesta riaditeľa, zástupcu riaditeľa alebo vedúceho metodického združenia.

Najmenšiu spokojnosť vyjadrili respondenti v položke týkajúcej sa *pracovných povinností a záťaže*, ale i tu sú učiteľky na vidieku spokojnejšie (mesto 41,6% a vidiek 43,4%). Pri tejto položke sa v rámci celého faktora *Práca a zamestnanie* nevýraznejšie prejavovala rôzna miera nespokojnosti a to najmä u učiteľov z mestských škôl (nespokojní: mesto 40,8% a vidiek 35,5%). Súvisí to s náročnými pracovnými povinnosťami a veľkou zodpovednosťou učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania tak vo vidieckych, ako aj v mestských školách. Okrem povinností a záťaže na pracovisku si často prácu odnášajú domov a vykonávajú ju aj vo voľnom čase a cez víkendy (Kasáčová et al., 2011). Nasledujúci faktor smerujúci k nespokojnosti bol snímaný položkou: *“Keď myslím na to, aká je moja budúcnosť v zamestnaní..”*, kde 33,9% mestských a 30% vidieckych učiteľov vyjadrilo nespokojnosť. Práve táto položka významne znížila spokojnosť s celým sledovaným faktorom, ukazuje síce trochu vyššiu spokojnosť učiteľov z vidieckych škôl, avšak signalizuje príznak existenčných obáv.

FINANČNÁ SITUÁCIA

Celkove vyjadrili spokojnosť s finančnou situáciou respondenti z mesta v 46,5% a respondenti z vidieckych škôl v 51,2%. V tomto faktore sú však pri detailnom pohľade dosť výrazné rozdiely pri jednotlivých ukazovateľoch, ktoré boli sledované.

Ako sme už vyššie zmienili, k faktoru finančná situácia vyjadrili respondenti najvyššiu mieru nespokojnosti zo všetkých sledovaných faktorov. Ale aj pri analýze odpovedí k tomuto faktoru sú medzi učiteľmi na vidieku a v meste markantné rozdiely. Tu sa ukázal aj štatisticky významný rozdiel medzi odpoveďami učiteľov pôsobiacich v školách na vidieku a v meste. Najviac nespokojní sú respondenti v položke *“So svojím budúcim očakávaným finančným zabezpečením v starobe...”*, kde sú viac nespokojné učiteľky z mesta (vidiek 60,4% a mesto 69% nespokojných). Podobne väčší rozdiel je aj pri ukazovateli *príjem/plat* (vidiek 43,4% a mesto 52,3% nespokojných) a pri ukazovateli *možnosti, ktoré môžem vzhľadom k svojej finančnej situácii ponúknuť svojej rodine* (vidiek 42,7% a mesto 54% nespokojných).

Môžeme sa domnievať, že život v meste je finančne náročnejší. Platy učiteľov sú v mestách lepšie, ale aj život je drahší. Ceny bytov z roka na rok stúpajú a rovnako sú na tom aj ceny prenájmov. Za služby tiež zaplatíme v meste viac, než na dedine. S tým možno súvisí menšia spokojnosť respondentov z mestských škôl

s *platom*. Mesto ponúka veľký výber, či už kultúrnych alebo športových príležitostí ako sú divadlo, kino, spoločenské a športové podujatia pre deti a dospelých. Môžeme navštíviť rôzne galérie, múzeá, významné pamätníky a podobné národné pamiatky, ktorými sa pýši každé mesto. Okrem toho, každý deň môžeme zájsť do špičkových reštaurácií na večeru alebo na kávu. S tým súvisia *možnosti, ktoré respondenti žijúci a pôsobiaci v meste môžu vzhľadom k svojej finančnej situácii ponúknuť rodine*. Učitelia žijúci na dedine bývajú často vo viacgeneračných domoch, kde sa počíta s rodinnou opaterou v starobe. V mestách sú učitelia stále viac odkázaní na sociálne služby. Poplatok za umiestnenie klienta v zariadení sociálnych služieb sa v prvom rade pokrýva z dôchodku seniora a treba povedať, že tieto poplatky sú v dôsledku inflácie stále vyššie. Nečudo, že učitelia pôsobiaci v meste sa pri výške svojho dôchodku viac obávajú o svoje *budúce finančné zabezpečenie v starobe*, a preto sú s týmto ukazovateľom svojej finančnej situácie nespokojnejší ako učitelia pôsobiaci na vidieku.

VOLNÝ ČAS

Celkový pohľad na faktor životnej spokojnosti *Voľný čas* vypovedá, že 53,% učiteľov z mesta a 51,4% učiteľov z vidieckych škôl, vyjadrili určitú mieru spokojnosti. Avšak sú tu výrazné rozdiely pri detailnom pohľade na ukazovatele spokojnosti so svojim voľným časom.

Najvýraznejšia spokojnosť prevláda zhodne u oboch porovnávaných skupín v položkách: *S dĺžkou svojej každoročnej dovolenky* (mesto 70,2% 68%) a *kvalita odpočinku, ktorý mi prináša dovolenka* (mesto 68,1% a vidiek 63,3%). Tu sa vyskytuje naozaj málo prípadov nespokojnosti, keďže aj nerozhodnú odpoveď využilo okolo 15% v oboch skupinách. Avšak v ostatných položkách sa vyskytujú výrazné rozdiely s tendenciou k nespokojnosti. Tento jav sa dá celkom dobre vysvetliť všeobecne známym faktom – dva mesiace prázdnin, čo sa však vo vedomí verejností preceňuje, lebo nie je viditeľné, že aj počas prázdnin učitelia majú povinnosti, aj keď nie priamo s deťmi, nevidia ani to, že voľnosť v čerpaní dovolenky je viazaná na prázdninové obdobia.

Zaznamenali sme však aj polarizáciu názorov v niektorých ďalších ukazovateľov spokojnosti s voľným časom a jeho kvalitou. Pohľad nám poskytuje aj sumarizácia všetkých stupňov vyjadrenej nespokojnosti. S množstvom svojho voľného času po práci a cez víkendy je síce spokojných 45,7% učiteľov z mesta a 42,2% z vidieckych škôl, avšak nespokojnosť vyjadrilo 42% mestských a 41,1% vidieckych učiteľov. Pritom najsilnejšiu nespokojnosť cíti až okolo 9% respondentov. Podobne sa to javí aj pri položke *...s množstvom času, ktorý mám k dispozícii pre svoje koníčky*, kde mierne prevyšuje nespokojnosť nad spokojnosťou (mesto 44,6% a vidiek 42,9%). Ani *kvalitu odpočinku, ktorý učiteľom prináša voľný čas po práci a cez víkendy* nereflektujú príliš pozitívne, až 37,1% mestských a 38,8% vidieckych učiteľov je nespokojných. Treba si však všimnúť aj spokojnosť s touto sledovanou položkou (mesto 43,7% a vidiek 41,4%)

Pri dedukciách k týmto výsledkom sa jednoznačne vieme vrátiť k predchádzajúcim výskumom (Kasáčová et al., 2011), ktoré nám prezradili o časovej záťaži preukázateľné informácie: učitelia si nosia prácu domov, cez víkendy si chystajú aktivity a prípravy na nasledujúci týždeň a pod.

MANŽELSTVO A PARTNERSTVO

Celkový pohľad na faktor manželstvo a partnerstvo ako faktor výrazne determinujúci životnú

spokojnosť nie sú zrejme významné rozdiely medzi učiteľskými skupinami z mestských (70,3%) a vidieckych škôl (69,5%). Celkove možno skonštatovať, že ide o skupinu s lepším preukázateľným skóre, ako iné porovnané skupiny a ako je uvádzaná stredová hodnota. (Rodná, K. & Rodný, T., 2001)

Rozdiel môžeme identifikovať pri tomto faktore životnej spokojnosti až pri detailnejšom pohľade na jednotlivé ukazovatele. Tu sa učitelia z mesta a vidieka podľa deskriptívnej štatistiky v odpovediach líšili. Rozdiel medzi ich vnímaním spokojnosti s manželstvom a partnerstvom však nebol štatisticky významný. Učiteľky z mesta sú spokojnejšie s *aktivitami, ktoré spoločne s partnerom realizujú* ako učiteľky pôsobiace na vidieku (mesto 66,8% a vidiek 62,8%). Môžeme len predpokladať, že to súvisí s príležitosťami, ktoré im mesto ponúka: kultúrne podujatia, posedenia v gastronomických zariadeniach, kaviarňach, prechádzky a podobne. Rovnako je tomu aj s *úprimnosťou a otvorenosťou partnera* (mesto 72,6% a vidiek 69,7%) a s *pochopením, ktoré má pre nich ich partner/ka* (mesto 69,8% a vidiek 68,8%), aj v týchto ukazovateľoch sú spokojnejšie učiteľky pôsobiace v meste. Naopak učiteľky pôsobiace na vidieku sú spokojnejšie s *ochotou pomôcť, ktorú im prejavuje partner/ka* (mesto 72,8% a vidiek 74,4%). Možno dedukovať, že častejšie trávajú s partnermi spoločný čas pri prácach okolo domu a v záhrade, ako učiteľky v mestách.

S *nežnosťou a náklonnosťou, ktorú im partner/ka prejavuje* sú mierne spokojnejšie učiteľky na vidieku (mesto 70,6% a vidiek 71,7%). Zaujímavé je, že nerozhodných pri tejto položke bolo oveľa viac učiteliek z mesta ako z vidieka (mesto 18,8% a vidiek 13,6%). Tu však musíme upozorniť, že pri týchto položkách mohol existovať určitý limit pri spoľahlivosti zistení: otázka v demografickej časti výskumného nástroja sa pýtala, či pôsobia v mestskej alebo vidieckej škole, a nie na ich bydlisko. Teda nemožno jednoznačne tvrdiť, či dané zistenia sú determinované spôsobom života.

VZŤAH K VLASTNÝM DEŤOM

Tento faktor životnej spokojnosti dosiahla signifikantne najvyššiu úroveň spokojnosti celkovo, a aj v podskupinách. Pritom spokojnosť vyjadrili učitelia z mesta v 79,6% a z vidieckych škôl v 82%. Vo všetkých ukazovateľoch faktora vlastné deti vyjadrili učiteľky z vidieckych škôl väčšiu spokojnosť ako učiteľky z mesta.

Jednoznačne najvyššiu mieru spokojnosti vyjadrili respondenti pri položke: *„Keď myslím na to, koľko radosti mám zo svojich detí...“*. Tu 87,3% učiteľov z mesta a až 89,1% z vidieka vyjadrili vysokú spokojnosť, z nich až 35,5% najvyššiu mieru spokojnosti. Pri položke *„Keď myslím na námahu a výdavky, ktoré ma moje deti stáli...“* boli všetci respondenti najmenej spokojní. Súvisí to s faktorom finančná situácia. Pritom učiteľky z vidieckych škôl sú pri pomyslení na výdavky, ktoré vynakladajú na svoje deti, podstatne spokojnejšie (mesto 64,4% a vidiek 68,3%). Možno sú spokojnejšie preto, lebo celkové náklady na život a na bývanie sú na dedine nižšie ako v meste. Aj s *uznaním, ktorého sa im od detí dostáva*, sú zjavne spokojnejšie učiteľky pôsobiace na vidieku (mesto 80,9% a vidiek 84,6%). S uznaním rodiča súvisí vysoký stupeň dôvery medzi dieťaťom a dospelým, ktorý je potrebný hlavne v období dospievania, keď sa chce rodič s dieťaťom rozprávať aj o citlivých témach.

Zaujímavosťou je, že veľmi málo respondentov sa pri faktore *vlastné deti* vyjadrovalo na troch

stupňoch škály nespokojnosti (veľmi nespokojný, nespokojný, skôr nespokojný). Skôr sa nevedeli rozhodnúť, či sú so vzťahom k vlastným deťom spokojní alebo nespokojní. Možno teda konštatovať, že so vzťahom k vlastným deťom sú respondenti z mestských aj vidieckych škôl viac spokojní ako nespokojní.

VLASTNÁ OSOBA

Spokojnosť so sebou ako osobou v celkovom pohľade vyjadrili na vyššej úrovni respondenti z mestských škôl (77,7%) než z vidieckych (73,6%). Tomuto rozdiel sa dá lepšie porozumieť pri analýze jednotlivých položiek.

Pri detailnej analýze ukazovateľov faktora vlastná osoba sme zistili, že učiteľky z mesta sú vo väčšine prípadov spokojnejšie ako učiteľky z vidieka. Inak je tomu len pri položke *“So spôsobom, akým doteraz žijem...”*, kde sú spokojnejšie učiteľky na vidieku (mesto 74,3% a vidiek 75,2%). Môže to súvisieť so životným prostredím, pokojom a jednoduchým životom na vidieku. K spokojnosti so spôsobom života môže prispievať aj pomoc susedov, práca a relax na čerstvom vzduchu a sociálna spolupatričnosť obyvateľov na vidieku.

Najsilnejšiu početnosť spokojnosti vyjadrili pri položke *“Keď myslím na to, ako vychádzam s inými, ľuďmi”* (mesto 88,6% a vidiek 86,1%), kde bol najmenší rozdiel medzi skupinami. Ďalšou vysoko pocitovanou spokojnosťou sa stotožňovali so *svojimi schopnosťami* (mesto 87,7% a vidiek 83,8%) avšak voľbou nižšej a slabej spokojnosti. Jednoznačne sa silne spokojne vyjadril 16,3% mestských a 10,4% vidieckych učiteľov. Tiež vysokou mierou spokojnosti s výrazným rozdielom medzi porovnávanými reflektovali svoju osobu pri položke: *“So svojím charakterom (povahou) som...”* (mesto 82,7% a vidiek 76,9%).

Spokojnosť na trochu nižšej ale stále presvedčivej úrovni vyjadrili so *svojím zovňajškom* (mesto 69% a vidiek 64,8%), so *sebavedomím* (mesto 70% a vidiek 62,3%), so *svojím charakterom* (mesto 82,7% a vidiek 76,9%) a *svojou vitalitou* (mesto 72,2% a vidiek 66,2%), učiteľky z mesta vyjadrili väčšiu spokojnosť.

PRIATELIA, ZNÁMI A PRÍBUZNÍ

Celkovú spokojnosť v položkách sledujúcich faktor spokojnosti vyjadrili respondenti na trochu nižších hodnotách (mesto 76,2% a vidiek 77,04%). V tomto faktore vidíme zreteľnejšie rozdiely smerom ku vyššej spokojnosti v ukazovateľoch *okruh priateľov a známych* (mesto 86,7% a vidiek 83,8%). *s pomocou a podporou, ktorú dostávajú od priateľov* (mesto 86,2 a vidiek 85,7) a s položkou: *“S kontaktmi so svojimi príbuznými”* (mesto 79,8% a vidiek 81,6%).

Najnižšie reflektovanou spokojnosťou bola spoločenská angažovanosť (mesto 66,2% a vidiek 68,5%), a trochu vyššie *verejné a spoločenské aktivity*, kde vidno najväčší rozdiel medzi učiteľmi z mestských (69,8%) a vidieckych škôl (74%). Je to určite spôsobené aj tým, že školy v menších obciach svojím komunitným spôsobom života silnejšie kooperujú s okolím a učiteľky a učelia sa prirodzene zapájajú do aktivít obce. Ukazovateľom, kde tak mestskí ako aj vidiecki (mesto 69,2% a vidiek 68,5%) respondenti znižovali celkový priemer spokojnosti v tomto faktore, boli odpovede na položku: *“Keď myslím na to, ako často sa dostanem medzi ľuďmi...”*. Tu sa žiada poznamenať, že voľnosť formulácie pri tejto položke v originálnom znení dotazníka, je dosť multivýznamová, a teda nevedno, čo si predstavovali pod *“častotou”*, teda výskyt javu, ani pod

predstavou "medzi ľuďmi". K tejto nejasnosti sme dospeli pri zvažovaní toho, že učitelia sú dennodenne medzi ľuďmi a zrejme ich predstava o spokojnosti v tomto merateľnom ukazovateli nie je totožná s pracovnou skutočnosťou.

BÝVANIE

Bývanie je faktorom, ktorý korešponduje s celkovou životnou spokojnosťou (mesto 75% a vidiek 73,5%) a nesignalizuje výrazné rozdiely medzi mestom a vidiekom. Pri detailnej analýze jednotlivých ukazovateľov však existujú veľké rozdiely.

Priemer prevyšujú položky: *veľkosť bytu*, kde sú spokojnejší vidiecki učitelia (81,7%); *poloha bývania*, kde spokojnosť vyjadruje 85,9% mestských učiteľov a 77,9% vidieckych učiteľov; *záťaž hlukom*, ako aj *štandardom svojho bývania*, ktoré nepociťuje ako dôvod na nespokojnosť okolo 82% respondentov bez výrazných rozdielov.

Výraznejší rozdiel medzi porovnávanými spočíva v dostupnosti dopravných prostriedkov. Tu sú evidentne spokojnejší učitelia z mestských škôl (82,7%) ako učitelia z vidieckych, kde 71,7% predstavuje podstatne nižšiu spokojnosť. Najnižšie sa pohybuje spokojnosť s *výdavkami za bývanie* (mesto 45,5% a vidiek 48,7%), kde však až 34,5% a 29,8% respondentov najmä z mesta vyjadrila nespokojnosť v určitej miere, čo aj identifikuje rozdiel v porovnaní mestských a vidieckych učiteľov.

ŽIVOTNÁ SPOKOJNOSŤ zobrazená cez prizmu deviatich faktorov životnej spokojnosti ukazuje v jednotlivých ukazovateľoch detailný pohľad na učiteľky materských škôl ako aj na učiteľky a učiteľov 1.stupňa základných škôl z mesta i vidieka. Nie je potrebné podrobne reprodukovat' doteraz detailne popísané výsledky snímané na vzorke 913 respondentov, stačí len zmienka o tom, že vo väčšine vyjadrili relatívne vysokú mieru životnej spokojnosti. Obraz o nich nám však poskytuje aj nasledujúca kapitola, ktorá prináša zistenia spracované kvalitatívnou procedúrou z dát získaných voľnými výpoveďami.

3.5 KATEGÓRIE INÝCH ZÁŤAŽOVÝCH AKTIVÍT PODĽA VOĽNÝCH VÝPOVEDÍ

Autentické výroky respondentov sme získali ako voľné výpovede na podnet v položke: V prípade, že považujete za dôležité uviesť ďalšie činnosti, ktoré Vás zaťažujú, môžete tak urobiť nižšie. Zo všetkých 913 respondentov sa k tejto položke vyjadrilo 194, čo je 21,2%. ich výpovede sme podrobili analýze s otvoreným kódovaním a vzniklo tak niekoľko kategórií. V týchto kategóriách uvádzame vo forme transkriptov autentické výpovede učiteliek a učiteľov.

Treba podotknúť, že v doteraz prezentovaných výsledkoch spracovaných kvantitatívne vyznievajú respondenti reprezentujúci učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania ako relatívne šťastná a spokojná profesijná skupina, ktorá svoju prácu zväčša berie s ľahkosťou a s profesionálnym nadhľadom. V tejto položke sa zobrazilo to, na čo sme sa priamo nepýtali, alebo pôsobila ako určitý ventil, kde mohli úprimne vypustiť svoj "vzdych" a vypovedať bez obmedzení o ťažkostiach spojených s profesiou. Zaslúžia si,

aby sme ich vypočuli.

NA ZÁKLADE ANALÝZY VZNIKLI TIETO KATEGÓRIE

Byrokracia a porady	50 výpovedí
Ťažkosti spojené s riadením, vedením školy, zriaďovateľom a inými úlohami	29 výpovedí
Vzťahy a ťažkosti na pracovisku a s kolegami	20 výpovedí
Organizačné a komunikačné záležitosti	17 výpovedí
Zmeny, reformy, pokyny a legislatíva	17 výpovedí
Príprava programov pre rodičov a komunitu a iné aktivity školy a triedy	17 výpovedí
Rodičia a komunikácia s nimi	16 výpovedí
E-komunikácia – pomoc, alebo záťaž	14 výpovedí
Deti vyžadujúce individuálny prístup	10 výpovedí
Materiálne zabezpečenie pomôcok a poriadku, vzhľadu triedy a školy	9 výpovedí
Podmienky v škole, dozory, projektová aktivita a nesúvisiace akcie	9 výpovedí
Náročnosť práce s deťmi všeobecne	7 výpovedí
Náročnosť príprav na výučbu a kontrola úloh vo voľnom čase	5 výpovedí

Najsilnejšie zastúpené boli tie oblasti života a práce v škole, na ktoré sme sa nepýtali v systematicky zostavenom dotazníku, ktorý kopíroval oficiálnu pracovnú náplň v súlade s profesijným štandardom. Tu sa vlastne ukázalo, čo okrem priamej aj nepriamej edukačnej činnosti, prípravy, hodnotenia, sebarozvoja a do toho príslušných aktivít musia učiteľky v materských školách a na 1. stupni ZŠ vykonávať. A to nie vždy na základe skutočnej povinnosti, ale z dôvodu zlyhávajúcich alebo neexistujúcich procesných opatrení.

Menej zastúpené kategórie sa častejšie týkajú aj tých činností, ku ktorým sa mali možnosť vyjadriť, ale cítili potrebu to zdôrazniť. Na záver tejto kapitoly uvádzame výpovede štyroch respondentiek, ktoré sme netriedili do čiastkových kategórií. Ponechali sme ich v originálnej podobe autentické, celistvé a nazvali sme ich spoločným názvom, ktorý z nich vyznieval ako určité posolstvo, alebo žiadosť o riešenie.

Byrokracia a porady

- neúnosne dlhé (aj 4 hodiny po vyučovaní) a čo sa týka faktov, úplne zbytočné porady
- papierovačky, správy, výber poplatkov...
- administratíva na začiatku školského roka (výkazy, štatistiky, atď.), záujmové činnosti
- duplicitné vedenie dokumentácie
- neustále pribúdajúca administratíva vyplývajúca z povinností riaditeľky MŠ patriacej pod mesto
- administratíva
- administratíva z pozície vedenia - zriaďovateľ
- administratíva, písomné dokladovanie rôznych úkonov ako dôkaz, že som ich urobila
- administratívna činnosť vedúcich pedagogických zamestnancov je veľmi náročná, najmä časovo, čo sa odráža na výsledkoch i následnom vzťahu k práci, voľný čas často trávime prácou so služobnou agendou

- administratívne činnosti nesúvisiace s pedagogickou prácou učiteľa
- administratívne práce ako zástupkyne riaditeľky
- administratívne veci
- archívna činnosť v škole - vedenie registratúry
- byrokracia pri akejkoľvek činnosti navyše v rámci VVC, projektov
- byrokracia
- byrokracia, papiereeeee!!!
- byrokratizácia, množstvo vyžadovaných dokumentov
- dokumentácia požadovaná od zamestnávateľa nad rámec základnej dokumentácie.
- dokumentácia riadenia
- dokumentácia súvisiaca s vedením školy
- duplicitné vyplňanie niektorých tlačív
- evidencia dochádzky žiakov do sociálnej poisťovne
- evidovanie a vymáhanie platieb za účtovníčku
- evidencia vlastnej dochádzky - vysoká záťaž
- množstvo nezmyselných papierovačiek, ako napr. vedenie osobných spisov žiakov, archivácia dokumentov, informované súhlasy
- neúnosná byrokracia ohľadom získavania informovaných súhlasov na všetko, čo sa týka žiakov, vedenie osobných spisov, štatistické výkazy
- neúnosná záťaž s nadmernou byrokraciou, ktorá sa neustále stupňuje
- nezmyselné tlačivá, byrokracia, hluk cez prestávky, v jedálni
- niektorá administratíva
- projektová dokumentácia
- registratúra, triedenie emailovej pošty, vybavovanie telefonátov, školenia a evidencia
- vybavovanie pracovných úrazov BOZP a vymáhanie financií a rôznych potvrdení
- septembrový zber údajov pre štatistiky je taktiež vysoká záťaž
- byrokratická záťaž - množstvo dokumentov
- som riaditeľka, administratívna záťaž by bola 5, keby ste mali taký stupeň záťaže
- správy, výkazy, hodnotenia PZ
- sústavné vypisovanie vymyslených papierov a hodnotení, ktoré nikto nečíta, len kôpkuje
- štatistické výkazy
- štatistiky, Eduzber
- triedna dokumentácia
- veľa administratívnej práce namiesto venovania sa deťom
- všetky papierové štatistiky, bezpríznakosť a podobné tomu nezmysly to je neúnosné, v prvom rade by sme mali učiť a niekedy je to presne naopak
- výkazy, vypisovanie chýbajúcich žiakov na sociálnu poisťovňu
- vypisovanie papierového potvrdenia o dôvode neprítomnosti dieťaťa s povinnou školskou dochádzkou
- vyradovanie inventáru a jeho vedenie, zapisovanie nových inventárnych čísel a pod.
- zapisovanie do triednej knihy podľa ŠVVP
- zbieranie poplatkov, financií, príspevkov od rodičov, overovanie pravdivosti uvedených údajov - či sedia s Edupage, všetka dokumentácia týkajúca sa výletov, exkurzií, riešenie autobusov, vyberanie poplatkov, písanie finančného vyúčtovania po výletoch a exkurziách
- zbierať vypísané rôzne tlačivá na začiatku roka - prihlášky do jedálne, školského klubu, ranné schádzanie, krúžkov, vzdelávacie poukazy

Ťažkosti spojené s riadením, vedením školy, zriaďovateľom a inými úlohami

- nestabilné učiteľské miesta v bratislavskom kraji - učitelia po uplynutí jedného školského roka nepokračujú ďalej v práci na jednej škole, hoci dostali dobré hodnotenie od zamestnávateľa, riaditeľ školy by mal mať povinnosť uviesť dôvod, prečo učiteľ nemôže pokračovať v práci na jednej škole aj ďalší rok, takto sa stane, že učitelia majú v osobnom dotazníku uvedených aj dvanásť škôl! Ak sa už majú učitelia meniť, tak aspoň po dvoch školských rokoch na jednej škole. Na častú zmenu učiteľov poukazujú aj rodičia žiakov. Stretla som sa s názormi rodičov, že ich deti sú nesústredené, lebo majú každý rok iného učiteľa.
- ako vedúci pedagogický zamestnanec považujem za vysokú záťaž ešte úkony ako: hospitácia a následná konzultácia, stretnutia s členmi občianskeho združenia, hodnotenie pedagogických zamestnancov
- činnosti spojené s riadením troch tried v MŠ, komunikácia s učiteľkami v škôlke, ktoré nemajú vysokoškolské vzdelanie v odbore
- komunikácia s riaditeľom/kou ZŠ o veciach týkajúcich sa MŠ
- komunikácia so zriaďovateľom, pri výbere učiteliek do pracovného pomeru
- komunikácia a spoločné riešenia zo strany zriaďovateľa
- komunikácia s nadriadeným - neúnosná záťaž
- komunikácia s vedením
- komunikácia so zriaďovateľom
- komunikácia so zriaďovateľom v oblasti financií
- zháňanie financií, materiálno-technické zabezpečenie, komunikácia so zriaďovateľom
- zápisnice, tabuľky a výkazy pre SŠÚ, dohodovacie konania, projekty
- motivácia podriadených je nesmierne vysoká až neúnosná záťaž
- nakoľko som riaditeľka 2 triednej MŠ úväzok priamej VVČ mám 20 hodín týždenne, nie je to možné, keď chcem dôsledne odvieť VVČ nedá sa byť denne s deťmi len 4 hodiny, som s nimi od 5,30 a potom ostávam v práci do 18 robiť si riaditeľskú činnosť a to je stresujúce a vyčerpávajúce
- nejasné pravidlá alebo ich nedodržiavanie v praxi, týkajúce sa všetkých oblastí práce učiteľa
- popri riadení MŠ musím aj učiť, to je vysoko zaťažujúce
- neprimerané ocenenie finančné i spoločenské
- požiadavky od zriaďovateľa napr. analýza faktúr za energie a pod.
- práca vo vedení školy
- riadenie MŠ ako také
- riadiaca činnosť, vedenie dokumentácie
- pracovné telefonáty a maily počas víkendov a dovolenky
- spolupráca so zriaďovateľom
- veľa aktivít mimo materskej školy
- vyberanie poplatkov za všetko možné
- zabezpečovanie finančných operácií v súvislosti s vedúcou funkciou pedagogického zamestnanca (prevádzka školy, verejné obstarávanie, vyhotovenie objednávok, úhrada faktúr, sledovanie pohybu FP na účtoch školy
- výber peňazí za krúžky, školský klub - mesačne, objednávanie a výber peňazí za pracovné zošity
- zriaďovateľ a jeho požiadavky, ktoré nesúvisia so školou a robí z nás dievčatá pre všetko

Vzťahy a ťažkosti na pracovisku a s kolegami

- uskutočňovať a viesť aktivity s praktikantkou na súvislej praxi, ktorá nemá predpoklady, talent ani morálne hodnoty, ktorá nedokáže aplikovať nové poznatky, nemá snahu nadobúdať vedomosti
- konflikty s kolegami na pracovisku
- napätá atmosféra na pracovisku

- negativizmus na pracovisku
- neprítomnosť asistenta, keď sa vyžaduje
- kolegyňa, ktorá klame a ponižuje ma
- nezáujem a negatívny postoj zamestnancov pedagogických i nepedagogických
- riešenie konfliktov medzi zamestnancami
- spolupráca s kolegami
- spolupráca s pedagogickými zamestnancami určitého typu
- viesť mladých kolegov k zodpovednosti a kvalitnému výkonu
- výmysly nadriadeného
- zvládnutie depresívnych kolegov, ich nezvládnutie pedagogickej práce
- vysoká záťaž je pracovať s učiteľmi, ktorým sa nechce nič robiť, nemajú záujem dať do svojej práce niečo navyše, nechcú a kladú prekážky tým učiteľom, ktorí chcú pracovať čo najlepšie
- vytváranie nepriaznivej pracovnej klímy zo strany riaditeľa – rozdeľovanie na obľúbených a tých druhých
- vzťahy na pracovisku a ich udržiavanie aj pri preťažení všetkých je veľká záťaž
- vzťahy na pracovisku, príliš direktívne vedenie, tlak a nároky vedenia, málo podpory a opory zo strany vedenia
- zaťažuje ma diskutovať a polemizovať s kolegom, ktorý cielene v škole existuje a nevykazuje pracovné výsledky, len svoje názory
- situácie, v ktorých nehľadáme riešenia, iba témy do diskusie. Okolnosti, v ktorých prosím o spoluprácu s odborníkmi (psychológ, špeciálny pedagóg, sociálny pedagóg, asistent), ktorých máme a musíme počúvať, prečo "NIE pre žiakov" a za akých podmienok áno
- zlá klíma v škole, zlé vzťahy na pracovisku

Organizačné a komunikačné záležitosti

- časté striedanie tried počas zastupovania, napr. pondelok - streda v jednej z tried, a štvrtok a piatok v inej, alebo zastupovanie v dvoch triedach a 1 deň vo vlastnej (nedostatok času na prípravu a poznanie detí)
- oddelenie svojej priamej činnosti s deťmi s riadiacou činnosťou
- dodržiavanie stanoveného pracovného času na pracovisku mimo priamej pedagogickej činnosti - musím čakať, kedy mi skončí pracovná doba na pracovisku
- pedagogické porady trvajúce 5-7 hodín
- povinné sebazvdelávanie
- povinné vzdelávanie
- práca počas školských prázdnin, nakoľko pracujem v materskej škole a máme prevádzku buď v mesiaci júl alebo v mesiaci august, čo znamená minimálnu regeneráciu pracovných síl
- realizácia vyučovacích hodín v triede spojených ročníkov v bežnej triede a s deťmi MP variant A bez asistenta, chýbajúce kompenzačné pomôcky - neúnosná záťaž
- spájanie tried, nízky počet asistentov pri maximálnom individuálnom prístupe (pôsobím v MŠ v triede pre deti s PAS) a nespolupracovanie a komunikačná ignorácia niektorých rodičov
- ťahať smenu za kolegyňu a byť v práci celý deň - veľmi veľká záťaž
- výchovno-vzdelávacia činnosť s deťmi a zároveň riadiaca funkcia (MŠ)
- vstupovanie nepedagogických zamestnancov (kuchárka, upratovačka) do výchovno-vzdelávacieho procesu
- otváranie dverí do MŠ na úkor edukácie počas hrových činností
- vypracovanie interných smerníc
- zastupovanie v triede, celodenná práca s deťmi predškolského veku

- zastupovanie kolegyň v inej triede
- zastupovanie v školskom klube
- vyberanie peňazí od rodičov na krúžky
- staranie sa a zbieranie peňazí na rôzne podujatia a tiež zbieranie súhlasov/nesúhlasov od rodičov

Zmeny, reformy, pokyny a legislatíva

- aktualizácia dokumentov v súvislosti so stále sa meniacou legislatívou, sledovanie a aplikácia legislatívnych zmien
- byrokratická záťaž vedúceho zamestnanca spôsobená častou zmenou legislatívy
- časté zmeny legislatívy, prerábanie školského vzdelávacieho programu, riešenie konfliktov žiakov a následných reakcií rodičov
- časté zmeny v legislatíve
- zmena právnych predpisov, ich zapracovanie, správne čítanie legislatívnych dokumentov
- meniaci sa legislatíva, nárast byrokracie
- neustále legislatívne zmeny
- neustále zmeny a novelizácie
- neustále prepracovávanie dokumentov školy PP, ŠP kvôli zmenám v zákonoch
- sledovanie zmien, ktoré sa ku mne nedostanú a mala by som – neviem ako často sledovať a čítať kol-dokola učiteľské stránky, nepraktické školenia
- sledovanie častých zmien, vyhlášok, zákonov v školstve
- sledovanie legislatívnych zmien a ich zapracovanie do dokumentov
- sledovanie legislatívy a nových pokynov
- menenie zákonov počas zabehnutého školského roka s platnosťou ešte v daný školský rok
- štúdium množstva materiálov, ktoré neustále vychádzajú a stále sa menia
- sledovanie právnych zmien v školstve
- zavádzanie neefektívnych reforiem

Príprava programov pre rodičov a komunitu a iné mimovyučovacie aktivity školy a triedy

- množstvo súťaží, rôznych verejných a spoločenských akcií so žiakmi
- nácviky programov pre starkých, mamičky a pod.
- krúžky, nacvičovanie programu s deťmi
- mimoškolské aktivity pre rodičov a projekty
- organizácia a realizácia školy v prírode, organizácia a realizácia plaveckého výcviku
- organizovanie ďalších akcií nad rámec bežných činností s deťmi, hlavne v rámci spoznávania našich kultúrnych zvykov a tradícií
- práca koordinátora, tvorba kultúrneho programu, tematické dni, fotografovanie a uverejňovanie fotiek na stránke školy, zbieranie peňazí od rodičov
- nácvik a realizácia kultúrnych programov pre rodičov, starých rodičov, verejnosť zapájanie sa do rozličných súťaží
- príprava a nácvik programov pre rodičov
- príprava výletov, exkurzií, školy v prírode, plávanie
- príprava žiakov na súťaže v prednese vysoká záťaž
- realizácia veľkého množstva vedľajších aktivít, ktoré sa organizujú na škole - besiedky, trhy a pod.
- rôzne vystúpenia pre rodičov, besiedky
- vedenie krúžku, síce mierna záťaž, ale časovo veľmi náročná vrátane prípravy
- vianočné akadémiie a akcie tomu podobné
- prílišné množstvo povinných aktivít mimo edukačných

- zabezpečenie účasti detí predškolského veku na aktivitách, ktoré organizujú školy a mestské organizácie, aby mali splnený svoj plán akcií

Rodičia a komunikácia s nimi

- neustále vypisovanie tých istých rodičov a povinnosť im neustále odpovedať
- zabezpečovanie podpisov od rodičov na každú školskú činnosť, aktivitu (informované súhlasy pre istotu), aj keď existuje Edupage
- komunikácia s rodičmi žiakov pri riešení problémov
- komunikácia s "problematickými" rodičmi
- komunikácia so zákonnými zástupcami a vyhovieť ich požiadavkám
- konflikty s rodičmi detí, kolegami na pracovisku
- konzultácie s rodičmi
- celodenná komunikácia s rodičmi,
- organizácia rodičovského združenia
- práca, spolupráca s rodičmi problémových žiakov
- tlak zo strany rodičov, očakávanie celodennej pohotovosti reakcie cez mobil, aj neskoro večer a cez víkendy
- rodičia nečítajú oznamy, e-maily do konca
- vyrušovanie iných osôb (návštevy, rodič, iný zamestnanec, atď.) počas priamej vzdelávacej činnosti
- rozhovory s rodičmi
- presvedčanie rodičov o chorobe dieťaťa a neochota rodičov nechať si ich doma
- komunikácia s toxickými rodičmi – najvyššia záťaž

E-komunikácia – pomoc, alebo záťaž

- Edupage, Outlook, stráca sa kontakt s deťmi, učitelia sú nútení pozerieť sa napr. do smartfónov (či sa nezmenilo počas dňa suplovanie a pod.), predtým bolo napísané, kedy bude porada, kto koho zastupuje, platilo to celý deň, teraz sa to mení aj počas dňa
- očakávania mnohých (vedenie na niektorých školách, rodičia), že učiteľ bude on-line 7/24
- dvojité vedenie triednej dokumentácie, aj Edupage aj písomne
- Eduzber
- online vyučovanie počas pandémie
- posielanie rozhodnutí cez E-Slovensko aj keď nemajú aktivovanú schránku a potom ešte posielat' doporučené poštou - byrokracia
- vedenie Edupage
- Eduzber
- online školenia, vysedávanie pri PC
- práca s Edupage - vysoká záťaž z dôvodu neustálych problémov s Edupage
- príliš veľa práce za počítačom - evidencia, vykazovanie, štatistiky, zaťaženie mailami, veľa rôznych ponúk, množstvo informácií, ktoré by sme mali sledovať
- vedenie, spravovanie facebookového profilu, stránky MŠ, informovanosť rodičov o aktuálnych aktivitách, minimálne 2x týždenne
- unavuje ma chaos v nárokoch na mňa a kolegov formou EduPage oznamov.
- zapisovanie známok, učiva, udalostí, dochádzky, na EduPage

Deti vyžadujúce individuálny prístup

- činnosti spojené s integráciou detí s pervazívnymi vývinovými poruchami, ťažkými narušeniami komunikačnej schopnosti spojené s vydávaním silných zvukov, narúšaním výchovno-vzdelávacieho procesu
- integrácia žiakov
- nevyspytateľné reakcie žiaka so ŠVVP na podnety počas vyučovacích hodín a počas prestávok
- sledovanie a dohľad nad zdravotným stavom žiakov (diabetes, a iné)
- práca s problémovými žiakmi najmä ich správanie
- rastúci počet detí s problémovým správaním a nezáujem rodičov problém riešiť
- udržanie disciplíny detí
- venovať sa integrovaným žiakom (6 žiakov) spolu s intaktnými žiakmi v jednej triede
- udržanie disciplíny
- veľké počty detí v triedach často aj s deťmi so zdravotným znevýhodnením, neúnosná záťaž sú deti nediagnostikované - s rôznymi poruchami (aj správania) v triede s intaktnými deťmi, často bez asistentov učiteľa

Materiálne zabezpečenie pomôcok a poriadku vzhľadu triedy a školy

- výzdoba školy, chodieb v súvislosti s ročnými obdobiami, upratovanie priestorov
- vysadzovanie kvetín, starostlivosť a poriadok na dvore
- doprosovať sa o pomôcky, pracovné zošity, učebnice
- inovovať edukačný proces modernými pomôckami
- presadzovanie nových metód, nových učebníc, akýchkoľvek inovatívnych návrhov je nesmierne zaťažujúce
- objednávanie učebníc
- objednávanie učebníc, pracovných zošitov, výber peňazí, sledovanie zmien, ktoré sa ku mne nedostanú a mala by som neviem, ako často sledovať a čítať kol-dokola učiteľské stránky, nepraktické školenia, online školenia, vysedávanie pri PC
- vyberanie financií (učebnice, príspevky)
- servis techniky chýbajúci IKT technik, niekedy to robia manželia učiteliek
- nákupy hračiek, pomôcok, alebo ich objednávanie

Podmienky v škole, dozory na chodbách, projektová aktivita a nesúvisiace akcie

- neustály pedagogicky dozor
- akcie, ktorých sa musíme zúčastňovať, aj keď nie sú súvisiace s činnosťou MŠ
- častá veľmi vysoká hlučnosť
- dozor na chodbe, dozor v jedálni
- dozory na chodbách a v jedálni
- dozory na chodbách, na úkor prestávok, časté suplovanie - všetko neúnosná záťaž
- účasť v projektoch Erasmus, e-Twinning
- vypracovať a realizovať projekt v škole
- vyžadovanie účasti na verejných akciách mesta (otvorenie vernisáže výstavy, koncert pre verejnosť) od zamestnávateľa

Náročnosť práce s deťmi všeobecne

- ak je vyšší počet detí vo veku 2,5/3r a nevedia komunikovať, vyzliekať sa, obliekať, ísť na WC a pod. je to vysoká záťaž pre pedagóga, mali by byť min. dvaja pedagogickí zamestnanci pri deťoch
- riešenie konfliktov v triede

- starostlivosť o deti (toaleta, obliekanie a vyzliekanie pred a po pobyte vonku, ranný filter detí a presvedčanie rodičov o chorobe dieťaťa)
- vysoká záťaž - malé dvojročné deti v materskej škole
- vysoká záťaž - veľké počty detí v triedach
- týždenné akcie s deťmi predškolského veku - škola v prírode, lyžovačka, tak to je neúnosná záťaž a vysoká zodpovednosť
- zatažuje ma priama práca s deťmi v MŠ - 8 hodín denne plus riadenie MŠ, časový stres

Náročnosť príprav na výučbu a kontrola úloh vo voľnom čase

- celkovo práca na doma je pre mňa veľmi zatažujúca, keďže mám malé dieťa, robím túto prácu dlhšie s viacerými prerušeniami niekedy aj neskoro do noci alebo od skorého rána od 4 00
- kontrola cvičení a úloh v používaných učebniciach
- na mnohé činnosti týkajúce sa vyučovacieho proces by som potrebovala viac času
- nezaručený voľný čas
- práca na prípravách a opravách počas víkendov

Celý svet v škole je veľkou záťažou – takto vyznievajú výpovede, ktoré uvádzame v autentickom znení a bez snahy roztriediť ich po častiach do jednotlivých kategórií. Rozhodli sme sa tak preto, lebo majú veľkú výpovednú hodnotu.

- Ak priama vzdelávacia činnosť je cca 60% môjho výkonu, potom príprava na vyučovanie je časovo 30 % (patrím medzi poctivcov). Nad limit mojich pracovných síl je ďalších 40% a to byrokracia (ošetrenie rôznych informovaných súhlasov ku každej akcii, GDPR, zhromažďovanie osobných údajov, zbierky peňazí za časopisy a akcie). Po-pracovné telefonáty od rodičov, prípadne komunikácia cez Edupage. Dennodenné maily - ponuky na akcie pre školu, z ktorých si treba vybrať, aby škola bola IN. Elektronizácia triednej knihy, prihlášok na súťaže a napr. testovanie (telesná zdatnosť), pričom treba všetko aj tak napísať na papier, vytlačiť, distribuovať. Po prepočte (ak započítam prácu vrátane soboty, nedele) pracujem viac ako 8 hodín denne! Pripočítate 1-2 žiakov s poruchou správania na vyučovaní + neurotickí žiaci a arogantní rodičia, školenia, webináre, profesijný rozvoj = vyhovenie.
- Každým rokom pribúda agenda, vyžaduje sa od nás agenda ÚPaSV, SP, RÚVZ- robíme to zdarma, riaditeľovi/učiteľovi sa len nakladá, nikto sa nepýta kedy máme čas na regeneráciu síl, cez dovolenku pravidelne riešime pracovné veci. Zaujíma ma, kedy po 45 ročnej praxi sa ma nejaká školská inštitúcia opýta a bude hodnotiť ako plusové body, koľkokrát som bola na povinnom relaxačnom pobyte, koľko masáží som absolvovala, koľko psychologických školení na zvládnutie záťaže, ktorá je na učiteľa kladená. Riaditeľka/učiteľka len musí, musí,... to je vyšperkované do nonsensu. Najviac ma zatažuje, že tento štát dáva diplomy učiteľom, ktorí nevedia, o čom MŠ je. Naháňajú nás po povinných školeniach (vždy a s radosťou sme chodili, aj si to platili, aj cestovali), veď my, s kvalitnou SPgŠ ešte dnes schováme do vrecka hociktorú Mgr. a Bc. Príprava učiteľov je nulová. Kedysi keď sme maturovali, sme potom na prvých pracoviskách robili otvorené hodiny pre staršie učiteľky, dnes absolventom s diplomami robíme adaptačné vzdelávanie, lebo nič nevedia. Vodíme ich za ručičku.
- To je teda haluz.... nonsens. A prečo? Lebo škola ich na výkon praxe nepripravila, ako kedysi. A čo je to prosím za školu? Nehovoriac o tom, že vo väčšom počte tie absolventky sa majú problém zohnúť k dieťaťu a iné normálne veci, nehovoriac o nulovej znalosti metodiky, práce s rodičom, organizácii práce, dokumentácii a pracovnej morálke. Majú plat a pozerajú na hodinky. To je ich motivácia. Samozrejme, česť výnimkám, ale ja takú v svojom okolí, žiaľ, nepoznám.

- Školstvo je v slepej ulici. Peniaze sa vyhadzujú do vzduchu za takúto prácu. Seriózny a zodpovedný jedinec je na smiech. Verte mi, viem, o čom hovorím a nie som sama. Je nás pár, ktorí majú kvalitný základ a stavajú na ňom, lebo chcú, pre skvalitnenie práce. Drvivá väčšina titulovaných mali prioritu vyšší plat a tam to skončilo. Nepomáhajú ani tabuľky a dotazníky, smernice, usmernenia, ktoré sú na dennom poriadku.
Realita v praxi je iná. Toto ma zaťažuje. Delegovanie povinností? Aj keď to dotyčná urobí, ... je fakt, že to robila, ale urobené s konečným efektom to nie je. Absentuje spoľahlivosť, zodpovednosť. Robím riaditeľku dlhšie a viem porovnať, že kedysi to išlo oveľa jednoduchšie, ale zato oveľa kvalitnejšie, každý si bol vedomý svojich povinností a seriózne ich vykonával. Toto je to, čomu sa má dnešná škola venovať. A potom môže byť celoživotné vzdelávanie, ktoré je nutnou súčasťou. Práca s deťmi, aj riadiaca ma veľmi baví, snažím sa viesť v kvalitnom ovzduší s konečným efektom zamestnancov, ale administratívy je veľa a k tomu laxný prístup učiteľa. .... Máme dobre naložené. Ospravedlňujem sa, ale asi je dobré vyjaviť prax v realite. Prax je kritérium pravdy, nie tituly.
- Už po niekoľkokrát mám opäť prvákov, musím posunúť túto informáciu, resp. reálnu situáciu objasniť. Sme veľká škola, 4 prvé triedy v ročníku, a všetky kolegyně pociťujeme a vnímame nasledovný fakt: deti prichádzajúce z MŠ sú neschopné počúvať, vnímať, reagovať, ony si jednoducho robia čo chcú, nerešpektujú autority. Pozornosť udržia max. na 1 minútu! Nedokážu byť ticho. Každý rok nám chodia horšie a horšie deti. To už nehovorím o tom, že skoro v každej triede je asistentka – ich vedomostná úroveň je nízka. Pretože sa škola musí zapájať do projektov (školy sa medzi sebou pretekajú, prestíž, aby dostali viac peňazí od obce a pod.) a nemôžeme sa normálne učiť. Každý deň nás bombardujú emaily od rôznych spoločností na projekty, aby sme sa zapojili...to využili, tamto... my sa nemáme kedy učiť....Tak túžim po zelenej tabuli a obyčajnej bielej kriede ! - Toto všetko je neúnosná záťaž.
- Som riaditeľkou ZŠ, MŠ, ŠKD a ŠJ 16 rokov. Popri tom mám úväzok 12 hodín. Dohromady je to neúnosná záťaž. Prejavuje sa to na mojom zdraví. Chcem odísť do predčasného dôchodku, ak sa ho dožijem....

Hoci kvantitatívne analýzy, ktoré sme prezentovali na predchádzajúcich stránkach predstavujú učiteľky a učiteľov ako relatívne spokojné až veľmi spokojné osoby s pocitom únosnej, alebo malej záťaže, treba vidieť a vypočúť aj hlasy z druhej strany názorového spektra. Mnohé z najsilnejších výpovedí v otázke č. 19 zazneli aj najmä od vedúcich pedagogických zamestnancov v materských a základných školách. Preto v nasledujúcej kapitole venujeme pozornosť tejto osobitnej skupine respondentov cez prizmu zvolených komparácií.

3.6 ŽIVOTNÁ SPOKOJNOSŤ A SUBJEKTÍVNE VNÍMANÁ ZÁŤAŽ VEDÚCICH ZAMESTNANCOV

V predošlých kapitolách sme sa venovali prezentovaniu výsledkov sumárne a podľa jednotlivých vybraných kategórií, ktoré sme štatisticky vyhodnocovali a analyzovali. Jednou zo skupiny respondentov, ktorá bola zastúpená vo výskume, sú vedúci pedagogickí zamestnanci (225 respondentov, čo je 24, 6% z celkovej výskumnej vzorky). Každú školu a školské zariadenie, bez ohľadu na jej druh alebo typ, veľkosť a zriaďovateľa, riadi riaditeľ, t. j. vedúci pedagogický zamestnanec. Okrem riaditeľa sú vedúcimi pedagogickými zamestnancami aj zástupcovia riaditeľa, tiež vedúci vychovávateľ alebo vedúci metodického združenia. Požiadavky a predpoklady pre pozíciu vedúceho pedagogického zamestnanca sú uvedené v Zákone 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch.

Skupine vedúcich pedagogických zamestnancov je potrebné venovať osobitnú pozornosť vo vyhodnotení ich životnej spokojnosti a subjektívne vnímanej záťaže. Riaditeľ školy je osobou, ktorá má na svojich pleciach v podstate celé fungovanie školy. Zodpovedá za dodržiavanie štátnych vzdelávacích programov, vypracovanie a dodržiavanie školského vzdelávacieho programu a výchovného programu, tiež za ďalšie vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov, úroveň edukácie poskytovanej v škole alebo školskom zariadení, za dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré súvisia s predmetom činnosti školy alebo školského zariadenia. Zodpovedá aj za každoročné hodnotenie pedagogických zamestnancov, za personálne zabezpečenie školy, efektívne využívanie finančných prostriedkov, za materiálnu vybavenosť školy. Spolupracuje so zriaďovateľom, so širším spoločenským prostredím školy, s rodičmi, s centami poradenskej činnosti a dohliada aj na propagáciu školy a školského zariadenia smerom k verejnosti. Pri tejto práci sú najbližšími osobami pre riaditeľa ďalší vedúci zamestnanci v škole (zástupcovia riaditeľa, vedúci školského zariadenia, vedúci MZ). Kvalita ich výkonu funkcie je významným faktorom pre udržiavanie celkovej kvality školy, jej operatívneho riadenia a je nevyhnutnou oporou pre prácu riaditeľa.

Riaditeľa školy vymenúva na základe návrhu rady školy po úspešnom absolvovaní výberového konania do funkcie zriaďovateľ školy, ktorý súčasne s vymenovaním dohodne s riaditeľom na dobu funkčného obdobia v pracovnej zmluve aj pracovno-právne podmienky a určí mu platové náležitosti (podľa zákona č. 596/2003 Z.z.). Funkčné obdobie riaditeľa každého druhu školy je päťročné. Tak ako riaditeľa do funkcie vymenúva zriaďovateľ, aj z funkcie ho odvoláva len zriaďovateľ.

Z uvedeného vyplýva, že riaditeľ školy a aj každý ďalší vedúci pedagogický zamestnanec v škole musia disponovať nielen profesijnými kompetenciami, ale musia mať aj osobnostné predpoklady pre výkon tejto náročnej funkcie. Dá sa konštatovať, že to, čo ostatní vnímajú ako záťaž, vedúci pedagogickí zamestnanci vnímajú ako dvojité záťaž, pretože každý je zároveň a stále aj pedagogickým zamestnancom. Sila osobnosti, dobrý zdravotný a psychický stav a schopnosť zvládať záťažové situácie sú základnými atribútmi pre kvalitný výkon ich funkcie.

3.6.1 KOMPARÁCIA ŽIVOTNEJ SPOKOJNOSTI VEDÚCICH ZAMESTNANCOV V PRIMÁRNOM A PREPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ A PODĽA SÍDLA ŠKOLY

Pozícia riaditeľa materskej školy, riaditeľa základnej školy i ich zástupcov sa v istých ohľadoch vyznačuje určitou špecifickosťou. Vychádza zo špecifik preprimárneho a primárneho vzdelávania a jeho celkového zabezpečenia, nielen organizačného, ale najmä vyplývajúceho zo spôsobu realizácie edukačného procesu, jeho cieľov, výberu metód a foriem a hodnotenia žiakov, riadenie a evalvácie vyučujúcich i celej školy. Každý vedúci pedagogický zamestnanec je zároveň aj vyučujúcim, čiže profesijné činnosti tiež tvoria časť jeho pracovnej náplne. Vyššie uvedené rozdielnosti sú zjavné aj v samotných kurikulárnych dokumentoch pre jednotlivé stupne vzdelávania. Organizácia dňa je v materskej a základnej škole odlišná.

V materskej škole sa edukačný proces riadi jednotlivými časťami dňa, v základnej škole sa žiaci učia podľa rozvrhu vyučovacích hodín resp. blokov výučby, v rámci vzdelávacích oblastí sú vymedzené vyučovacie predmety. V popoludňajších hodinách žiaci 1.stupňa ZŠ, buď odchádzajú domov, alebo trávia čas v školskom klube detí, ktorého činnosť sa riadi podľa výchovného plánu.

V materskej škole sa isté časti dňa vyznačujú opakujúcimi činnosťami (stravovanie – desiata, obed, olovrant, pobyt vonku, popoludňajší odpočinok). Dôraz sa má klásť na spontánnu hru detí a jej edukačný potenciál. Viaceré opakujúce sa časti dňa nevyžadujú od učiteľa každodennú prípravu, skôr vysoké profesijné a osobnostné spôsobilosti. Učiteľ v MŠ však musí mať počas celého dňa na zreteli cieľ vzdelávacích aktivít a integrovať jeho napĺňanie aj do bežných opakujúcich sa denných činností, nielen priamo v konkrétne vymedzenej časti dňa počas vzdelávacích aktivít (Lynch, Vargová, 2020) V základnej škole sa jedna vyučovacia hodina (prípadne vyučovací blok) striedajú za druhou podľa platného týždenného rozvrhu. Každá jedna vyučovacia jednotka si vyžaduje od učiteľa dokonalú prípravu ale aj pripravenosť na vynútenú zmeny, alebo flexibilnú adaptáciu reagujúc na aktuálnu situáciu v triede a reakcie žiakov.

Z hľadiska vedúcich zamestnancov je práca so zabezpečením prevádzky školy podmienená aj vyššie uvedenými špecifikami týchto dvoch stupňov škôl. V oboch školách sú aj rovnaké činnosti riaditeľa a zástupcov, ako štatistické vykazovanie, dokumenty školy, personálne riadenie a agenda s ním spätá, hospitačná činnosť, zabezpečovanie materiálneho zabezpečenia, komunikácia s rodičmi, spolupráca so zriaďovateľom a iné. Čo však môže prispievať viac negatívne na životnú spokojnosť vedúcich zamestnancov, je práve časová záťaž súvisiaca s charakterom požadovaných činností v previazanosti na spôsob realizácie výučby podľa ŠVP a procesy spojené s hodnotením žiakov.

Ďalší významný faktor, ktorý môže významne vplývať na životnú spokojnosť vedúcich zamestnancov je finančné ohodnotenie. Keďže funkciu riaditeľa MŠ môže vykonávať aj pedagogický zamestnanec bez vysokoškolského vzdelania, tak by sa dalo predpokladať, že vedúci PZ v základnej škole majú vyšší plat, čo ale automaticky neznamená vyššiu životnú spokojnosť. Vzhľadom k tomu, že majú vysokoškolské vzdelanie, sa totiž porovnávajú s ľuďmi z iných odborov, ktorí majú vysokoškolské vzdelanie, ale porovnávajú aj svoje príjmy s ich platovým ohodnotením. Každopádne, výsledky vykazujú, že vedúci PZ v základnej škole sú spokojnejší s finančným ohodnotením svojej práce ako vedúci PZ v materskej škole.

V porovnaní vnímania životnej spokojnosti vedúcich zamestnancov v mestách a na vidieku vstupuje do výsledkov fakt, že v dedinách sa ľudia viac poznajú, čo môže na vedúcich zamestnancov pôsobiť viac pozitívne (pokiaľ majú podporu najbližšej komunity ľudí), ale aj naopak. Vnímanie vedúcich zamestnancov s kvalitou bývania na vidieku sa odrazila vo výsledkoch, štatisticky významný rozdiel sa ukázal vo vnímaní spokojnosti vedúcich zamestnancov s bývaním ($d=0,285$).

V nasledujúcich tabuľkách dokumentujeme porovnanie vnímania životnej spokojnosti vedúcich pedagogických zamestnancov v preprimárnom a primárnom vzdelávaní a v porovnaní podľa sídla školy. Tu sme z celkového výskumného súboru ($N=913$) vyfiltrovali tých, ktorí vedúcu funkciu vykonávajú buď

v základnej, alebo materskej škole. Ide teda o 81 učiteliek primárneho vzdelávania, ktoré sú zároveň aj riaditeľkou, alebo zástupkyňou riaditeľa a 91 učiteliek preprimárneho vzdelávania vo funkcii riaditeľky alebo zástupkyne.

Table 36 Deskriptívna štatistika životnej spokojnosti vedúcich zamestnancov v porovnaní PRIM a PREPRIM

Faktory životnej spokojnosti	skupina	N	M	SD
zdravie	primárne	81	4,53	1,17
	preprimárne	91	4,38	1,19
práca a zamestnanie	primárne	81	5,05	1,04
	preprimárne	91	4,88	0,94
finančná situácia	primárne	81	4,31	1,24
	preprimárne	91	4,01	1,38
voľný čas	primárne	81	4,17	1,37
	preprimárne	91	4,26	1,33
manželstvo a partnerstvo	primárne	81	5,15	1,41
	preprimárne	91	5,19	1,50
deti	primárne	79	5,76	0,88
	preprimárne	91	5,87	0,91
vlastná osoba	primárne	81	5,18	0,87
	preprimárne	91	5,31	0,84
priatelia, známi a príbuzní	primárne	81	5,33	0,79
	preprimárne	91	5,25	0,86
bývanie	primárne	81	5,53	0,87
	preprimárne	91	5,42	0,93
životná spokojnosť	primárne	79	5,01	0,76
	preprimárne	91	4,95	0,70

Table 37 Inferenčná štatistika životnej spokojnosti vedúcich zamestnancov

Faktory životnej spokojnosti	t	df	p	d
zdravie	0,855	170	0,394	0,127
práca a zamestnanie	1,125	170	0,262	0,172
finančná situácia	1,474	170	0,142	0,228
voľný čas	-0,436	170	0,663	0,067
manželstvo a partnerstvo	-0,189	170	0,850	0,027
vzťah k vlastným deťom	-0,785	168	0,434	0,123
vlastná osoba	-0,991	170	0,323	0,152
priatelia známi a príbuzní	0,624	170	0,534	0,097
bývanie	Mann-Whitneyho U = 3410		0,397	0,129
životná spokojnosť	0,526	168	0,600	0,082

Vo výsledkoch nie sú štatisticky významné rozdiely medzi vedúcimi zamestnancami v preprimárnom a primárnom vzdelávaní v porovnaní ich vnímania životnej spokojnosti. Slabý efekt je pri vyjadrení spokojnosti pri faktore *finančná situácia* ($d=0,228$). Hodnoty priemeru ukazujú, že spokojnejší so svojou finančnou situáciou sú vedúci zamestnanci v primárnom vzdelávaní ($M=4,31$) ako vedúci PZ v preprimárnom ($M=4,01$). Za povšimnutie stojí aj faktor *voľný čas*, ktorý ukazuje že učiteľky PRIM (4,17) sú menej spokojné ako učiteľky PREPRIM (4,26), tento rozdiel však nie je štatisticky významný.

Table 38 Deskriptívna štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní vedúcich zamestnancov z mestských a vidieckych škôl

Faktory životnej spokojnosti	skupina	N	M	SD
zdravie	mesto	109	4,28	1,17
	dedina	116	4,47	1,26
práca a zamestnanie	mesto	109	4,86	1,05
	dedina	116	4,92	1,07
finančná situácia	mesto	109	4,10	1,33
	dedina	116	4,20	1,30
voľný čas	mesto	109	4,16	1,32
	dedina	116	4,20	1,46
manželstvo a partnerstvo	mesto	109	5,05	1,48
	dedina	116	4,98	1,50
deti	mesto	106	5,74	0,94
	dedina	116	5,70	1,00
vlastná osoba	mesto	109	5,21	0,79
	dedina	116	5,11	0,99
priatelia, známi a príbuzní	mesto	109	5,17	0,97
	dedina	116	5,25	0,85
bývanie	mesto	109	5,32	0,94
	dedina	116	5,57	0,96
životná spokojnosť	mesto	106	4,87	0,75
	dedina	116	4,93	0,81

Table 39 Inferenčná štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní vedúcich zamestnancov

	t	df	p	d
zdravie	-1,158	223	0,248	0,156
práca a zamestnanie	-0,446	223	0,656	0,057
finančná situácia	-0,547	223	0,585	0,076
voľný čas	-0,210	223	0,834	0,029
manželstvo a partnerstvo	0,354	223	0,724	0,047
	U		p	
deti	5971		0,712	0,096
vlastná osoba	6085,5		0,627	0,065
priatelia, známi a príbuzní	6139,5		0,708	0,05
bývanie	5288		0,034	0,285
životná spokojnosť	5806		0,474	0,096

Štatisticky významný rozdiel sa preukázal vo vnímaní spokojnosti vedúcich zamestnancov s *bývaním* ($d=0,285$). Vyššiu spokojnosť s bývaním uvádzajú vedúci zamestnanci, ktorí bývajú na dedine. Hodnota priemeru v spokojnosti s bývaním je u vedúcich zamestnancov v meste $M=5,32$ a na dedine $M=5,57$, hodnoty naznačujú vecnú významnosť. Tu sa dá len dedukovať (tento detail sme nezisťovali), že učitelia a učiteľky vidieckych škôl prevažne obývajú vlastný rodinný dom, čo je všeobecne považované za silný faktor spokojnosti s bývaním. Celkovo sa dá skonštatovať, že tak ako v iných parametroch pre porovnanie, najvyššiu spokojnosť riaditeľky a zástupkyne vyjadrujú vo faktore *vzťah k vlastným deťom*, pričom rozdiel medzi mestskými a vidieckymi učiteľkami sa neukázal ako významný.

3.6.2 KOMPARÁCIA VNÍMANEJ ZÁŤAŽE VEDÚCICH ZAMESTNANCOV V PRIMÁRNOM A PREPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ A PODĽA SÍDLA

Ako sme uviedli v úvode tejto kapitoly, vedúci zamestnanci škôl, sú zároveň aj učiteľmi, čo najmä u materských škôl znamená plnú pracovnú náplň vo funkcii riaditeľky/zástupkyne a učiteľky v triede.

Table 40 Deskriptívna štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov PRIM A PREPRIM

Činnosti – kategórie	skupina	N	M	SD
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	Prim	81	2,05	0,48
	Predprim	91	1,91	0,55
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	Prim	81	2,29	0,52
	Predprim	91	2,10	0,58
so školou a jej subordináciou	Prim	81	2,06	0,56
	Predprim	91	1,92	0,54
S profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	Prim	81	2,14	0,63
	Predprim	91	2,21	0,67
celková záťaž	Prim	81	2,13	0,45
	Predprim	91	2,02	0,47

Table 41 Inferenčná štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov

Činnosti – kategórie	t	df	p	d
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	Mann-Whitneyho U test = 3076		0,06	0,288
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	2,221	170	0,028	0,344
so školou a jej subordináciou	1,702	170	0,091	0,255
S profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	-0,773	170	0,441	0,107
celková záťaž	1,644	170	0,102	0,239

Na základe inferenčnej štatistiky sme zistili, že vedúce zamestnankyne zo základných škôl sa cítia zaťažené viac ako učiteľky/riaditeľky materských škôl *činnosťami priamo vykonávané s deťmi vo svojej triede*, ako aj samotným *výchovno-vzdelávacím procesom*. Tento rozdiel sa preukázal ako štatisticky významný.

Table 42 Deskriptívna štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov podľa sídla

Činnosti – kategórie	skupina	N	M	SD
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	mesto	109	2,01	0,46
	dedina	116	1,95	0,55
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	mesto	109	2,21	0,54
	dedina	116	2,20	0,56
so školou a jej subordináciou	mesto	109	1,96	0,52
	dedina	116	2,00	0,53
S profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	mesto	109	2,19	0,68
	dedina	116	2,14	0,61
celková záťaž	mesto	109	2,08	0,43
	dedina	116	2,06	0,46

Table 43 Inferenčná štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov

Činnosti – kategórie	t	df	p	d
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	Mann-Whitneyho U test = 5724		0,217	0,164
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	0	223	0,959	0,018
so školou a jej subordináciou	-0,525	223	0,600	0,076
S profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	0,671	223	0,503	0,078
Celková záťaž	0,268	223	0,789	0,045

Pri komparácii vnímania záťaže vedúcimi zamestnancami z hľadiska sídla školy sa nepreukázal štatisticky významný rozdiel, možno len deskriptívne evidovať ich najvyššiu záťaž v činnostiach z kategórií *výchovnovzdelávacieho procesu priamo v triede*, a to zhodne u vedúcich z vidieckych ako aj mestských škôl, a v činnostiach *súvisiacich s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa*, kde vyššiu záťaž vykazujú riaditeľky a zástupkyne z mestských škôl.

3.6.3 KOMPARÁCIA VNÍMANIA ŽIVOTNEJ SPOKOJNOSTI A ZÁŤAŽE VEDÚCICH ZAMESTNANCOV A OSTATNÝCH PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV

V záverečnej komparácii sme sa pozreli na to, ako životnú spokojnosť a subjektívne vnímanie pracovnej záťaže reflektujú respondenti, ktorí sú zároveň aj vo vedúcich pozíciách v porovnaní s ostatnými učiteľmi a učiteľkami. Z celého súboru sa k riadiacej funkcii prihlásilo 225 respondentov, čo je 24,7% a ostatní v počte 688 tvorili 73,3%. Porovnávanie týchto nerovnomerných súborov je síce metodologicky trochu problematické, no rozhodli sme sa predsa tento ukazovateľ prezentovať, lebo má veľkú výpovednú hodnotu a to najmä vo vzťahu k životnej spokojnosti.

Table 44 Deskriptívna štatistika životnej spokojnosti a záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov a ostatných PZ

Faktory životnej spokojnosti	vedúci zamestnanec - riaditeľ, zástupca	N	M	SD
zdravie	áno	225	4,38	1,22
	nie	688	4,37	1,28
práca a zamestnanie	áno	225	4,89	1,06
	nie	688	4,79	1,17
finančná situácia	áno	225	4,15	1,31
	nie	688	3,92	1,3
voľný čas	áno	225	4,15	1,39
	nie	688	3,92	1,34
manželstvo a partnerstvo	áno	225	5,01	1,49
	nie	688	5,23	1,38
deti	áno	222	5,72	0,97
	nie	685	5,63	1,1
vlastná osoba	áno	225	5,16	0,9
	nie	688	5,16	0,92
priatelia známi a príbuzní	áno	225	5,21	0,91

	nie	688	5,27	0,93
bývanie	áno	225	5,45	0,96
	nie	688	5,19	1,09
životná spokojnosť	áno	222	4,90	0,78
	nie	685	4,88	0,8
Porovnanie záťaže vedúcich zamestnancov a ostatných učiteľov				
Činnosti – kategórie				
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	áno	225	1,98	0,51
	nie	688	2,07	0,51
výchovno-vzdelávacím procesom v triede	áno	225	2,20	0,55
	nie	688	2,13	0,54
so školou a jej subordináciou	áno	225	1,98	0,53
	nie	688	1,95	0,57
S profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa	áno	225	2,16	0,64
	nie	688	2,05	0,70
celková záťaž	áno	225	2,07	0,44
	nie	688	2,05	0,46

Štatisticky významné sa preukázali tieto faktory životnej spokojnosti: *finančná situácia* ($p=0,017$), *voľný čas* ($0,036$), *manželstvo/partnerstvo* ($0,041$) a *bývanie* ($0,002$). Konkrétne to znamená, že s *finančnou situáciou* sú spokojnejšie riaditeľky (average 4,15), než ostatní PZ (average 3,92); s *voľným časom* sú spokojnejší vedúci zamestnanci (average 4,15) než ostatní PZ (average 3,92); podobne aj s *bývaním*, kde spokojnosť vedúci zamestnanci vyjadrili na vyššej úrovni (average 5,45) než ostatní PZ (average 5,19). Opačne sa významný rozdiel prejavil vo faktore životnej spokojnosti *manželstvo a partnerstvo*, kde sa ako najsilnejšia štatistická významnosť potvrdila v tom zmysle, že vedúci PZ v priemere spokojnosť vyjadrili na škále hodnotou 5,01, a ostatní PZ priemerne zvolili 5,23.

Záťaž pracovnými činnosťami sa pri porovnaní preukázala ako štatisticky významná na hodnote $p=0,031$ v kategórii činností súvisiacich s *profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa*, pričom vyššiu záťaž tu pociťujú vedúci PZ. Je to zrozumiteľné aj z toho dôvodu, že v aktivitách smerujúcich voči komunite, aj v otázkach kontinuálneho vzdelávania riaditeľ/ka resp. zástupca či zástupkyňa školy má na starosti nielen svoje osobné záujmy a povinnosti, ale zodpovedá za školu a jej pedagogických a odborných zamestnancov.

Table 45 Inferenčná štatistika v porovnaní vedúcich zamestnancov a ostatných PZ

Faktory životnej spokojnosti	t	df	p	d
zdravie	0,080	911	0,936	0,008
práca a zamestnanie	1,197	911	0,232	0,088
finančná situácia	2,389	911	0,017	0,177
voľný čas	-2,102	911	0,036	0,163
manželstvo a partnerstvo	-2,051	911	0,041	0,156
deti	Mann-Whitneyho U test = 73842,5		0,517	0,069
vlastná osoba	Mann-Whitneyho U test = 77291		0,975	0,184

priatelia, známi a príbuzní	-0,948	911	0,344	0,065
bývanie	3,130	911	0,002	0,246
životná spokojnosť celkovo	0,334	905	0,738	0,025
Porovnanie záťaže vedúcich zamestnancov a ostatných učiteľov				
Činnosti – kategórie				
vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi	-2,184	911	0,029	0,176
hodnotenie a príprava	1,647	911	0,100	0,131
s výchovno-vzdelávacím procesom v triede	0,552	911	0,581	0,054
špecifické	2,157	911	0,031	0,161
celková záťaž	0,604	911	0,546	0,044

Ak z nadhľadu nazeráme na kvantitatívne dáta v kontexte voľných výpovedí v kapitole 3.5, môžeme vybrať a komentovať niektoré informácie, ktoré sa priamo týkajú vedúcich pedagogických zamestnancov, prípadne ich práve títo zamestnanci uvádzajú.

V kategórii *byrokracia a porady* je vyjadrenie pedagogického zamestnanca ohľadne časovej dĺžky porád: *neúnosne dlhé (aj 4 hodiny po vyučovaní) a čo sa týka faktov, úplne zbytočné porady*. Dĺžku porady ovplyvňuje aj dôkladná príprava riaditeľa na poradu, jeho spôsobilosť konštruktívne podávať informácie, usmerňovať diskusiu. Vzhľadom k ďalším uvádzaným voľným výpovediam v tejto kategórii je však zrejmé, že náležitostí, ktoré sa na poradách riešia, je veľké množstvo a sú z rôznych oblastí riadenia. To má významný vplyv na časovú dĺžku porád. V tomto prípade je na riaditeľovi, či informácie selektuje, ktoré sú pre všetkých, ktoré len pre tých, ktorí priamo participujú na ich riešení a realizácii úloh s nimi spojených. Porady preverujú riaditeľove spôsobilosti v oblasti manažmentu, vedenia ľudí a riadení procesov v škole. Pre riaditeľov sú porady veľkou záťažou.

Riaditelia a vedúci zamestnanci uvádzajú vysokú *administratívnu záťaž*, ktorá súvisí s navyšujúcou sa byrokraciou v dokumentácii rôzneho typu v školách (dokumentácia súvisiaca s vedením školy, štatistický zber údajov, štatistické výkazy – Eduzber, hodnotenia pedagogických zamestnancov, projektová dokumentácia, inventár školy a ďalšie). Výrok jednej z riaditeľiek: *Som riaditeľka, administratívna záťaž by bola 5, keby ste mali taký stupeň záťaže*, má vysokú výpovednú hodnotu, že v každej zo skúmaných profesijných činností vníma administratívnu záťaž.

Sú viaceré činnosti vedúceho pedagogického zamestnanca, ktoré sú totožné aj s jeho pozíciou pedagogického zamestnanca. Sú však aj ďalšie, nad rámec povinností pedagogických zamestnancov, ktoré priamo súvisia s riadením a vedením školy. Záťažou pre riaditeľov sú úkony spojené s kontrolnou a hospitačnou činnosťou a hodnotením pedagogických zamestnancov. Vedenie hodnotiacich rozhovorov pri zachovaní motivácie svojich podriadených zamestnancov je pre riaditeľa školy záťažou vnímanou ako veľmi vysoká. Zaujímavé sú však aj výpovede smerom k riaditeľovi a vedeniu školy od zamestnancov, v ktorých uvádzajú neúnosnú záťaž v komunikácii s nadriadeným. Riaditelia uvádzajú vysokú záťaž aj pri komunikácii so zriaďovateľom, či sa to týka oblasti financií, či personálneho alebo materiálneho zabezpečenia školy.

V obidvoch prípadoch ide o nedostatočnosť komunikačných a osobnostných predpokladov na výkon funkcie vedúceho zamestnanca. Zlepšovanie svojich komunikačných zručností patrí medzi základné predpoklady úspešného vedenia ľudí a riadenia školy. Riaditelia vnímajú obrovskú záťaž pri plnení svojej funkcie a môže sa stať, že pri nižšej miere zvládania záťaže sa to odráža aj v ich prístupe k zamestnancom, čo sa vo výpovediach zamestnancov ukazuje.

Na vzťahy na pracovisku a vzťahy medzi kolegami majú vedúci pedagogickí zamestnanci svojím prístupom veľký vplyv. Pre riaditeľov je demotivujúcim prvkom nezáujem a negatívny postoj zamestnancov k akýmkoľvek inovatívnym návrhom, ktoré v snahe skvalitniť chod školy predkladajú. Vo voľných výpovediach sa objavujú výpovede vedúcich zamestnancov typu: *vysoká záťaž je pracovať s učiteľmi, ktorým sa nechce nič robiť, nemajú záujem dať do svojej práce niečo navyše, nechcú a kladú prekážky tým učiteľom, ktorí chcú pracovať čo najlepšie*. Naopak boli aj výpovede, ktoré kritizovali vedúcich zamestnancov a v tomto vnímajú záťaž v práci: *vzťahy na pracovisku, príliš direktívne riadenie, tlak a nároky vedenia, málo opory a podpory zo strany vedenia*. Pre riaditeľa je veľkou záťažou aj riešenie vzniknutých konfliktov na pracovisku, čo sa tiež vyskytovalo vo voľných výpovediach. Je dôležité, aby riaditeľ dokázal viesť ľudí tak, aby sa konfliktom predchádzalo. Uvedené ukazovatele záťaže dokazujú, aké náročné je byť riaditeľom školy. Vedúci pedagogický zamestnanec potrebuje byť vysoko odolný voči záťaži, ktorú riadiace činnosti spôsobujú, pretože sa to môže časom prejaviť na zhoršovaní psychického i fyzického zdravia.

Pre vedúcich pedagogických zamestnancov sú záťažou vnímanou veľmi vysoko aj časté zmeny v legislatíve a prebiehajúce školské kurikulárne reformy. Okrem toho, že musia motivovať učiteľov k prijatiu zmien, je ich povinnosťou reflektovať zmeny aj v školských dokumentoch. Aj zmeny právnych predpisov vyžadujú neustály dohľad nad správnosťou ich zapracovania do dokumentácie školy, ale aj kontrolu ich dodržiavania. Týka sa to aj legislatívy spojenej so žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a žiakov so znevýhodnením, čo je v detailných pohľadoch z jednotlivých meraných činností jednoznačne najviac zaťažujúca.

Vedúci pedagogickí zamestnanci sú zodpovední aj za fungovanie procesov riadených v elektronickom prostredí Edupage, musia aktualizovať informácie a dohliadať a kontrolovať, či učelia v E-komunikácii aktualizujú informácie. Dá sa konštatovať, že sme sa posunuli tak, že technika nám nepomáha, ale vytvára duplicitu povinností a vytvára nepohodu pre učiteľov a následne pre vedúcich zamestnancov škôl. Iba zdatný manažér dokáže chrániť svojich zamestnancov pred tým, aby táto ich činnosť nedosiahla prevahu nad tým, aké poslanie učiteľská profesia v sebe nesie a čo je pravou podstatou jeho napĺňania.

Na kvalitu edukácie a pre prácu učiteľov má vplyv aj materiálne zabezpečenie školy, o ktoré sa tiež musia vedúci zamestnanci starať. Vyžaduje to od nich komunikáciu so zriaďovateľom, iniciovanie učiteľov zapájať sa do projektov, aby škola získavala rôzne granty pre nákup modernejších didaktických materiálov.

Celková pracovná záťaž riaditeľa a zástupcov riaditeľa školy, bez ohľadu na veľkosť školy, je v niektorých prípadoch až nezlučiteľná s ich pedagogickou činnosťou a realizovaním výučby. Najmä v školách

s nižším počtom tried riaditeľ a zástupcovia majú aj vyššiu vyučovaciu povinnosť, ktorá si vyžaduje prípravu. Okrem toho sa s ňou spája aj hodnotenie žiakov. Subjektívne vnímanú záťaž v profesijných činnostiach zo strany vedúcich pedagogických zamestnancov dokumentujú údaje v tabuľkách 40-43.

ZÁVERY Z VÝSKUMU

Zo získaných dát a ich analýz si môžeme dovoliť formulovať určité zovšeobecnené zistenia ako odpovede na výskumné otázky.

Učitelia preprimárneho aj primárneho vzdelávania vnímajú najvyššiu záťaž niektorými činnosťami vykonávanými priamo v triede so žiakmi a s deťmi. Najmä riešenie problémových situácií a konfliktov medzi nimi reflektujú silnejšie učitelia primárneho vzdelávania. V činnostiach súvisiacich s výchovnovzdelávacím procesom považujú za najviac zaťažujúce diagnostikovanie a spoluprácu s rodičmi, čo súvisí aj s prípravou individuálnych vzdelávacích plánov a starostlivosťou o žiakov s individuálnymi vzdelávacími potrebami. Posledná uvedená činnosť je vnímaná ako najzaťažujúcejšia spomedzi všetkých profesijných činností u oboch profesijných skupín. Hoci činnosti súvisiace so školou a jej subordináciou, ktoré tvoria neoddeliteľnú súčasť školského života, nie sú celkovo respondentmi vnímané ako vysoko zaťažujúce, priemeru v tejto kategórii činností sa vymykajú aktivity súvisiace s dohľadom nad bezpečnosťou detí a ich sebaobsluhou. Toto reflektujú silnejšie učiteľky preprimárneho vzdelávania. Vysoký pocit záťaže súvisiaci s náročnosťou vzdelávacích aktivít a dostupnosťou inštitúcií respondenti vyjadrili pri činnostiach súvisiacich so sebarozvojom a ďalším vzdelávaním. Aj mimoškolské činnosti vykonávané v súvislosti s komunitou na báze dobrovoľnosti vnímajú ako vysoko zaťažujúce, o čom svedčia aj voľné výpovede utriedené v podkapitole 3.5.

Učitelia preprimárneho a primárneho vzdelávania sa vo všeobecnosti javia ako spokojná sociálna resp. profesijná skupina. Medzi faktormi životnej spokojnosti sú však evidentné rozdiely. Najvyššiu spokojnosť vyjadrujú pri faktore vlastné deti, priatelia a známi, manželstvo a partnerstvo, čo sú faktory súvisiace so sociálnymi vzťahmi. Aj faktor odvodený od vzťahu k sebe samému rezonuje na vyššej úrovni spokojnosti. Naopak, nižšiu úroveň spokojnosti vnímame pri faktoroch finančná situácia, voľný čas a zdravie. Treba však povedať, že aj pri nich osciluje spokojnosť na úrovni priemeru a miernej spokojnosti. Za zmienku stojí pristať sa pri ukazovateli radosť z vlastných detí, hrdosť na ne a kvalitné vzájomné vzťahy, kde sme zaznamenali zistenia blížiacie sa k vysokej spokojnosti. Najnižšiu spokojnosť respondenti vyjadrili v obavách o svoje finančné zabezpečenie v starobe, s výškou svojho príjmu a s financiami, ktoré môžu poskytnúť rodine. Paradoxom je, že napriek nespokojnosti s príjmom sú s bývaním, veľkosťou bytu a štandardom bývania relatívne spokojní.

Rozdiel v pociťovanej záťaži medzi učiteľmi primárneho a preprimárneho vzdelávania je prirodzený, pretože ich práca sa v mnohom líši. Evidentné je, že učiteľky 1.stupňa ZŠ pociťujú celkovo vyššiu záťaž, ako učiteľky materskej školy. Dokonca tento rozdiel je štatisticky významný vo všetkých skupinách činností, okrem pociťovanej záťaže pri činnostiach súvisiacich so školou a jej subordináciou. Tieto ťažkosti sa javia ako

markantné pri podskupine riaditeľiek, ktoré reflektovali najmä v materských školách neúnosnú záťaž združením funkcie a výchovnovzdelávacej činnosti. Aj spolupráca s rodinou a komunitou je vnímaná ako zaťažujúcejšia učiteľkami materských škôl, čo sa dá vysvetliť ich každodenným kontaktom. Výrazný rozdiel medzi učiteľmi primárneho a preprimárneho vzdelávania je aj v ich životnej spokojnosti, a to najmä v práci, voľnom čase, finančnej spokojnosti a bývaní, kde sú spokojnejšie učiteľky materských škôl.

Pri porovnaní učiteľov z mestských a vidieckych škôl výrazné rozdiely neboli. Zistili sme však, že vyššiu záťaž reflektujú mestskí učitelia najmä v súvislosti s poradami a schôdzami, sebarozvojom a ďalším vzdelávaním. Rozdiel sa dal vnímať aj pri pohľade na ich životnú spokojnosť, kde celkove sú spokojnejší učitelia z vidieckych škôl, a to so svojim zdravím, bývaním, dokonca aj s financiami, tiež s postavením na pracovisku a príjmom.

ZÁVER

Výskum v tejto publikácii je výsledkom tímového bádania zameraného na výskum subjektívne pociťovanej záťaže jednotlivými pracovnými činnosťami a ich životnej záťaže. Vedecká monografia je výstupom riešenia projektu *VEGA č. 1/0415/22 Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov versus ich životná spokojnosť*, ktorého zodpovednou riešiteľkou bola prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, PhD. Výskum bol realizovaný v rokoch 2023-2024 na vzorke 913 respondentov proporčne zastúpených z jednotlivých regiónov Slovenska. Zber dát sa uskutočnil elektronickou formou prostredníctvom dvojúrovňovej výskumnej batérie. Prvá časť sa orientovala na zisťovanie subjektívne pociťovanej záťaže pracovnými činnosťami a druhá časť sledovala výskumný cieľ: zistiť životnú spokojnosť podľa Fahrenberga et.al. Výsledky sú spracované prevažne na deskriptívnej úrovni a prinášajú reálny pohľad na sledované javy a ich analýzy. Vo vybraných aspektoch uvádzajú aj štatistické vyhodnotenie uskutočnených komparácií z hľadiska demografických premenných: sídlo školy a pracovné zaradenie (materská škola, 1.stupeň základnej školy) a funkčné pozície respondentov. Aktuálne zistenia o stave pracovnej záťaže a ich životnej spokojnosti sú dôležitým vedeckým poznatkom pre rozvoj súčasnej pedeutológie – teórie učiteľskej profesie; pre edukačnú realitu a manažmenty škôl a ich zriaďovateľov a v neposlednom rade aj pre exekutívnu sféru riadenia školstva. Špecifickým prínosom tohto výskumu je jeho zameranie na učiteľské profesie pre rané a elementárne vzdelávanie, čo je v rámci výskumov o učiteľoch najmenej skúmaná sféra.

Prínos tohto výskumu okrem dát, ktoré poskytujú aktuálny obraz o stave subjektívne pociťovanej záťaže a životnej spokojnosti učiteľov primárneho a preprimárneho vzdelávania, spočíva aj v archíve členov výskumného tímu ako databázy využiteľnej pre ďalšie potenciálne významné súvislosti. Zaujímavým môže byť určite medzinárodná komparácia, keďže existujú aj dáta z Česka a Poľska. Zároveň výhľadovo existuje možnosť že bazálne dáta bude možné s odstupom času využiť aj pre longitudinálne výskumné sledovanie, a tak sa s odstupom času bude dať uskutočniť dynamická komparácia. Inou možnosťou bude zber dát od iných učiteľských kategórií a ich komparácia pre získanie celkového obrazu o stave záťaže a životnej spokojnosti učiteľskej verejnosti. Originalita výskumu spočíva v odhaľovaní nepoznaných súvislostí o práci a životnej spokojnosti učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania ako zriedkavo skúmaných podkategórií pedagogických zamestnancov.

RESUMÉ

The monograph is the result of team-based research focused on the study of subjectively perceived workload in various work activities and their impact on life stress. The research was conducted in 2023-2024, using a sample of 913 respondents proportionally selected from different regions of Slovakia. Data collection was carried out electronically through a two-tier research battery. The first part focused on determining the subjectively perceived workload of work activities, while the second part aimed to investigate life satisfaction according to Fahrenberg et al. The results are processed at a descriptive level and provide a real insight into the observed phenomena and their analysis. In selected aspects, statistical comparisons are also made based on demographic variables: school location and job classification (kindergarten, primary school first level) as well as respondents' functional positions. The current findings regarding the state of work-related stress and life satisfaction are significant scientific contributions for the development of contemporary pedagogy – the theory of the teaching profession, for educational reality, school management, and their founders, and, last but not least, for the executive sphere of education management. A specific contribution of this research is its focus on teaching professions for early and elementary education, which is the least researched area in teacher studies.

BIBLIOGRAFIA

- ARMSTRONG, M. 2007. Řízení lidských zdrojů. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1407-3.
- BABIAKOVÁ, S. 2008a. Kontinuálne profesijné vzdelávanie učiteľov. Banská Bystrica: PF UMB, OZ Pedagóg, 2008, 143 s. ISBN 978-80-8083-550-7.
- BABIAKOVÁ, S. 2008b. Riadenie kvality školy prostredníctvom autoevalvácie. (Profesijné činnosti a kompetencie učiteľa ako súčasť autoevalvácie školy). In Školský manažment v nových spoločenských podmienkach. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava : PF UK, 2008. ISBN 978-80-969178-8-4, s. 12–13.
- BABIAKOVÁ, S. 2009. Obsahová integrácia a moderné kurikulárne plánovanie v elementárnej edukácii. In Babiaková, S. – Kratochvílová, E. a kol. 2009. Obsahová integrácia v elementárnej a predškolskej edukácii. Banská Bystrica : PF UMB, 2009, 125 s. ISBN 978-80-8083-754-9.
- BABIAKOVÁ, S. – CABANOVÁ, M. 2011. Analýza profesijných činností učiteľov na Slovensku. In Kasáčová, B., Babiaková, S., Cabanová, M., Filipiak, E., & Seberová, A. et al. Učiteľ preprimárneho a primárneho vzdelávania. Profesia v slovensko-česko-poľskom výskume. Banská Bystrica: PF UMB. ISBN 978-80-557-0162-2, s. 155–230.
- BABIAKOVÁ, S. 2012. Autoevalvácia školy ako východisko zmien – prípad dobrej praxe. In Babiaková, S. – Cabanová, M. (eds.) Diagnostikovanie, hodnotenie a evalvácia v škole. Banská Bystrica : PF UMB, 2012. ISBN 978-80-557-0442-5, s. 183–201.
- BABIAKOVÁ, S. – BROZMANOVÁ, M. - KASAČOVÁ, B. 2023. Difficulty of Professional Activities Subjectively Perceived by Slovak Primary Education Teachers. The New Educational, 2023/73 pp. 189-200 ReviewDOI: 10.15804/tner.23.73.3.14 Dostupné: <https://bibliotekanauki.pl/articles/20311732>
- BARČÍKOVÁ, N. - JONEK, H. 2023. Spokojnosť budúcich učiteľov a pohľad učiteľov primárneho stupňa na pedagogické inovácie vo výučbe = Satisfaction of future teachers and view of primary school teachers on pedagogical innovations in teaching / Nikola Barčíková, Henrieta Jonek. In: Mladá veda = Young science. - Prešov : Universum, 2023. - ISSN 1339-3189. - Roč. 11, č. 5 (2023), s. 101-108. Dostupné na: https://www.mladaveda.sk/casopisy/2023/05/05_2023_09.pdf
- BLATNÝ, M. (2000) Personality Correlates of Self-Esteem and Life Satisfaction: Similarities and Differences. 10th European Conference on Personality, Cracow : 2000,
- BOBÁKOVÁ, M. 2022. Vybrané kapitoly z pedagogickej psychológie v kontexte predškolskej a elementárnej pedagogiky a psychológie. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2020.
- CABANOVÁ, M., LYNCH, Z., & BROZMANOVÁ, M. 2024. Readiness for inclusive education in Slovakia based on pre-primary teachers' self-efficacy. Educational Studies, 1–16. <https://doi.org/10.1080/03055698.2024.2405814>
- CABANOVÁ, M. & LYNCH, Z. 2023. Slovak teachers' perception of professional self-efficacy and education of pupils from other languages and cultural backgrounds = Slovakijos mokytojų profesinio saviveiksmingumo suvokimas ir kitakalbių kitų kultūrų mokinių ugdymas. In: Pedagogika = Pedagogy. Kaunas : Vytautas Magnus University Education Academy, 2023. - ISSN 1392-0340. - Vol. 152, no. 4 (2023), pp. 63-78. Dostupné na: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/Pedagogika/article/view/5100/3084>
- ĎURÍKOVÁ K. 2004. Téma wellbeingu a duševného zdravia učiteľov v snahe o kvalitné školy nesmie zaostávať. Dostupné cit:15.04.2024: <https://eduworld.sk/cd/kornelia-durikova/7473/wellbeing-dusevne-zdravie-ucitelov-a-medziludske-vztahy-v-skolach>
- FAHRENBERG, J., MYRTEK, M., Schumacher, J. & Brähler, E. 2001. Dotazník životní spokojenosti. (Překlad a úprava: Kateřina Rodná & Tomáš Rodný.) Praha : Testcentrum, 2001
- FAHRENBERG, J., MYRTEK, M., PAWLIK, K., & PERREZ, M. 2007. Ambulatory Assessment – Monitoring Behaviour in Daily Life Settings. A Behavioural-Scientific Challenge for Psychology. European Journal of Personality Assessment, 23, 206-213.

- LUKÁČOVÁ, V., FENYVESIOVÁ, L., TIRPÁKOVÁ, A. & MALÁ, E. 2018. Teachers' Self-Efficacy as a Determinant of Lesson Management Quality / Veronika Lukáčová et al, 2018. DOI 10.18421/TEM73-25. ([Lukáčová Veronika Fenyvesiová Lívia Tirpáková Anna - Malá Eva) In: [TEM Journal](#). - ISSN 2217-8309, Vol. 7, no. 3 (2018), p. 662-669.
- GAVORA, P. 2008. Učiteľovo vnímanie svojej profesijnej zdatnosti (self-efficacy). Prehľad problematiky. *Pedagogika*, roč. 58, 2008, č.3, s. 222-235.
- GAVORA, P., 2005. Učiteľ a žáci v komunikaci. Brno : Paido. ISBN 80-7315-104-9.
- GERBERY, D. 2019. Analýza výdavkov domácností na bývanie. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2019.
- GÖBELOVÁ, T. – SEBEROVÁ, A. 2010. Profesní hodnoty jako východiska evaluace učitele. In Grúberová, M., Knejzlíková, O. (ed). *Pedagogická evaluace 2010*. Ostrava : OU v Ostravě PF, Katedra pedagogiky a andragogiky. ISBN 978-80-7368-912-4, s. 62–69.
- HALL, R., DRÁL, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S., MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. (2019) Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum, Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na <https://analyza.todarozum.sk> Dostupné: <https://psycnet.apa.org/record/1993-35863-001> & <https://www.researchgate.net/publication/277865862> *Validation of the satisfaction with work scale*
- HALL-KENYON, K. M., BULLOUGH, R.V., MACKAY, K.L, MARSHALL, E. E. 2013. Preschool Teacher Well-Being: A Review of the Literature Early Childhood Education. *J. DOI 10.1007/s10643-013-0595-4*
- HOPKINS, D. – STERN, D. 1996. Quality teachers, quality schools. In *Taeching and Teacher Education*, roč. 12, č. 5.
- HORVÁTHOVÁ, K. 2011a. Kontrola a hodnotenie pedagogických zamestnancov školy pri implementácii školského vzdelávacieho programu. In *Pedagogika*, 2011, roč. 2, č. 3. [cit. 2012. 05.15] Dostupné na internete: <http://www.casopispedagogika.sk/studie/horvathova-kinga-kontrola-a-hodnotenie-pedagogickych-zamestnancov-skoly-pri-implementacii-skolskeho-vzdelavacieho-programu.html>.
- HOLEČEK, V. 2014. *Psychologie v učiteľskej praxi*. Praha : Grada, 2014.
- HRABAL, V. – PAVELKOVÁ, I. 2010. *Jaký jsem učitel*. Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-755-8.
- HRONÍK, F. 2006. *Hodnocení pracovníků*. Praha : Grada Publishing, a.s. 2006, s. 56–57. ISBN 80-247-1458-2.
- HUPKOVÁ, M. – PETLÁK, E. 2004. *Sebareflexia a kompetencie v práci učiteľa*. Bratislava : IRIS, 2004. ISBN 80-89018-77-7.
- CHRÁSKA, M. 2000. *Základy výzkumu v pedagogice*. Olomouc: PdF UP, 2000. ISBN 80-7076-798-9.
- IVANČÍKOVÁ, Ľ. – PODMANICKÁ, Z. a kol. 2023. *Štatistika v súvislostiach. Rodinné správanie populácie Slovenska*. Štatistický úrad Slovenskej republiky. Dostupné na internete: [Rodinne spravanie.pdf \(scitanie.sk\)](#)
- JONEK, H. 2023 Teacher at the center of attention - subjective perception of difficulty and satisfaction of elementary and kindergarten teachers. In: *Open Access Indonesia Journal of Social Sciences*. - Palembang : HM Publisher, 2023. - ISSN 2722-4252. - Vol. 6, no. 6 (2023), pp. 1236-1243. Dostupné na: <https://www.journalsocialsciences.com/index.php/oaijs/article/view/210>
- JONEK, H., & CABANOVÁ, M. (2024). Primary Education Teachers' Subjectively Perceived Workload, Job Satisfaction, and Emotional Exhaustion. *The New educational review*, 2024 (76), 165 – 177. DOI: 10.15804/tner.2024.76.2.12
- KAČMÁROVÁ M. 2024. *Pracovná spokojnosť učiteľov základných a špeciálnych základných škôl*. [cit. 2024.04.24] Dostupné na: <https://www.bing.com/ck/a?!&p=4a6bb2681a6b7ab2JmltdHM9MTcyNDAYNTYwMCZpZ3VpZD0xMGM0ODhkYy00OWFjLTY2NjgtMDZINS05YzUxNDg3NTY3YzYmaW5zaWQ9NTIxMw&ptn=3&ver=2&hsh=3&fclid>

=10c488dc-49ac-6668-06e5-

9c51487567c6&psq=pracovn%c3%a1+spokojnos%c5%a5+u%c4%8dite%c4%beov+ka%c4%8dm%c3%a1rov%c3%a1&u=a1aHR0cHM6Ly93d3cucHVsaWluc2svd2ViL2tuaXpuaWNhL2VscHVlL2Rva3VtZW50L1ZlbnRIbDEvc3Vib3lvMTMucGRm&ntb=1

- KARIKOVÁ, S. 2004. Špecifiká profesijnej dráhy učiteliek. Prešov : MPC, 2004. ISBN 80-8045-335-7
- KASÁČOVÁ, B. 2002. Učiteľ, profesia a príprava. Banská Bystrica: PF UMB, 2002. ISBN 80-8055-702-0.
- KASÁČOVÁ, B. 2005. Reflexívna výučba a reflexia v príprave učiteľa. Banská Bystrica: PF UMB, 2005. ISBN 80-8083-046-0.
- KASÁČOVÁ, B. – BABIAKOVÁ, S. – CABANOVÁ, M. – FILIPIAK, E. – SEBEROVÁ, A. a kol. 2011. Učiteľ preprimárneho a primárneho vzdelávania. Profesiografia v slovensko-česko-poľskom výskume. Banská Bystrica : PF UMB, 2011, 392 s. ISBN 978-80-557-0162-2.
- KASÁČOVÁ, B. - JONEK, H. 2023. International research on teachers and their job satisfaction - an analysis of research approaches and intents. In: Edukacja międzykulturowa. - Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2023. - ISSN 2299-4106. - Vol. 12, no. 4 (2023), pp. 72-83. Dostupné na: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/em/23/em2305.pdf>
- KASÁČOVÁ, B., CABANOVÁ, M., LYNCH, Z., & BABIAKOVÁ, S. 2022. Research about job satisfaction in teachers' lives in an international context. EDULEARN22 International Education Conference – IATED, pp. 2505–2510. DOI: 10.21125/inted.2022.0730
- KASÁČOVÁ, B. 2017 Historical overview of educational research with special focus on the research into teachers. In Selected problems of teachers' functioning in Central and Eastern Europe : a Polish-Czech-Slovak study. Ostrava : Faculty of education, Ostrava University, 2017. ISBN 978-80-7464-952-3, s. 9-40.
- KARIKOVÁ, S. 2015. Učiteľky primárneho vzdelávania v biodromálnom kontexte = Primary education teachers in the biodromal context. 1. kapitola. In Teacher : theoretical and empirical contexts of primary education : teoretyczno-empiryczne konteksty edukacji wczesnoszkolnej. Ustroń : Agata i Kazimierz Heczko - Galeria "Na Gojach" w Ustroniu, 2015. - ISBN 978-83-60551-61-5. - S. 11-32
- KARIKOVÁ, S. 2005. Vekové premeny učiteliek 1. stupňa základných škôl, Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2005. - 78 s. - ISBN 80-8083-063-0
- KAŠČÁK, O. – PUPALA, B. 2001. Posudzovanie kvality školy z hľadiska uplatňovaných indikátorov kvality. In Manažment školy v praxi. ISSN 1336-9849, roč. 2010, č. 2.
- KOLLÁRIK, T. & SOLLÁROVÁ, E. 2004. Metódy sociálnopsychologickej praxe. Bratislava : Ikar, 2004. ISBN 80-551-0765-3. Kollárik, T., Poliaková, E., Ritomský, A. (1987) Škála životnej spokojnosti v starobe. Bratislava : Psychodiagnostické a didaktické testy, 1987.
- KOSOVÁ, B. et.al. 2017. Pedagogické znalosti a profesionalita učiteľa. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2017. - 220 s.
- KOSOVÁ, B et.al. 2015. Profesijsná praktická príprava budúcich učiteľov. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2015. - 226 s.
- LIPÁROVÁ, L. & PONDELÍKOVÁ, R. 2023 Development of a pedagogical diagnostic instrument "profiler of artistic potential". In: EDULEARN23 : 15th annual International Conference on Education and New Learning Technologies : conference proceedings. - 1. vyd. - Valencia : International association of technology, education and development (IATED), 2023. - ISBN 978-84-09-52151-7. - ISSN 2340-1117. - Pp. 5055-5060. Dostupné na: <https://library.iated.org/view/LIPAROVA2023DEV>
- LIPÁROVÁ, L., PONDELÍKOVÁ, R. & VOŠTINÁR, P. 2020. E-learning course as a space of a "virtual atelier" in art education. In: ICETA 2020 : 18th IEEE international conference on emerging eLearning technologies and applications. New Jersey : Institute of Electrical and Electronics Engineers, 2020. - ISBN 978-0-7381-2366-0. - S. 394-400.

- LIPNICKÁ, M. & LYNCH, Z. 2022. Slovakia: Initial professional studies for pre-primary and primary teachers in the Slovak Republic. In: Educating pre-primary and primary teachers today : quality initial professional studies for teachers in six European Union countries. Praha : Univerzita Karlova, 2022. - ISBN 978-80-7603-333-7. - s. 181-218.
- LYNCH, Z. & VARGOVÁ, M. 2020. Materská škola - dieťa, hra, učenie. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2020. - 180 s. [8,90 AH]. - ISBN 978-80-557-1780-7. Dostupné na: <https://www.pdf.umb.sk/katedry/katedra-elementarnej-a-predskolskej-pedagogiky/publikacie/book-19403/materska-skola-dieta-hra-ucenie.html>
- OROSOVÁ, O. & JANOVSÁ, A. 2015. Osobnostné a interpersonálne faktory spokojnosti s prácou a pohody učiteľov : Personal and Interpersonal Predictors of Teachers' Work Satisfaction and Well-Being. In Edukácia. Vedecko-odborný časopis. Ročník 1, číslo 2, 2015. s 94-101
- KASÁČOVÁ, Bronislava - BABIAKOVÁ, Simoneta - CABANOVÁ, Mariana et al. Pre-primary and primary teachers in theory and job-analysis. Banská Bystrica : Matej Bel University, Faculty of education, 2011. 195 p. ISBN 978-80-557-0192-9.
- KRÁSNA, S. – TAMÁŠOVÁ, V. – GERŠICOVÁ, Z. 2017. Pracovná spokojnosť učiteľov stredných odborných škôl v podmienkach Slovenskej republiky Wolters Kluwer, 2017. Cit 2024.05.12 Dostupné: https://www.researchgate.net/publication/322357582_Krasna_S_-_Tamasova_V_-_Gersicova_Z_Pracovna_spokojnost_ucitelov_strednych_odbornych_skol_v_podmienkach_Slovenskej_republiky_review
- KUBÁNI, V. & KANDRÍK, P. 2004. Pracovná spokojnosť učiteľov v kontexte kvality života. In Džuka, J. (Ed.). Psychologické dimenzie kvality života. Prešov: FF PU, s. 358–369. Vyhľadáno 15. 1. 2013, dostupné na <http://ibak.pulib.sk:2051/elpub2/FF/Dzuka3/44.pdf>.
- KURELOVÁ, M. 2004. Od profese učitelů ke standardu učitelské kvalifikace. Ostrava: PdF OU.
- LISOWSKA, E. 2017. Zawodowe warunki zadowolenia z pracy wśród nauczycieli. Forum pedagogiczne 2017 N.1 pp. 227-243 Dostupné: <file:///C:/Users/BKASAC~1/AppData/Local/Temp/1350-Tekst%20artyku%C5%82u-3505-1-10-20180114-2-1.pdf> DOI 10.21697/fp.2017.1.16
- LUKÁČOVÁ, L., FENYVESIOVÁ, L & TIRPÁKOVÁ, A. 2018. Teachers' Self-Efficacy as a Determinant of Lesson Management Quality. In TEM Journal, 2018, vol. 7, no. 3, p. 662–69
- NIKODÉMOVÁ, V., FENYVESIOVÁ, L. & TIRPÁKOVÁ, A. 2017. Zisťovanie úrovne vnímanej zdatnosti učiteľov vyššieho sekundárneho vzdelávania pomocou dotazníka OSTES. In: Edukácia : Vedecko-odborný časopis. - ISSN 1339-8725, Roč. 2, č. 1 (2017), s. 160-174.
- PAULÍK, K. 1999. Psychologické aspekty pracovní spokojenosti učitelů. Ostrava : FF Ostravská univerzita.
- PAVOT, W., & DIENER, E. (1993). Review of the Satisfaction With Life Scale. Psychological Assessment, 5(2), 164–172. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.5.2.164>
- PELIKÁN, J. 2004. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Dotisk 1. vydání. Praha : Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-569-8.
- PÍŠOVÁ, M. et al. 2011. Teorie expertnosti v učitelské profesi. Brno : Masarykova univerzita 2011.
- POLLARD, A. – ANDERSON, J. 2008. Reflective teaching: evidenceinformed professional practise. 3rd ed. London: Continuum, 2008. 590 s. ISBN 9780826493408
- POPELKOVÁ, M. – ŠIŠKOVÁ A. – ZAŤKOVÁ, (2010) M. Životná spokojnosť a vybrané osobnostné premenné učiteľov. Life Satisfaction and Selected Personal Variables of Teachers . In CEJSC The Central European Journal of Social Sciences and Humanities. Psychologie a její kontexty. 20 10, Vol. 1, Issue 1 | 15-31 (Psychology & Its Contexts) S.15-31 Dostupné na: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-6569667b-af7a-45b0-95cc-a4c0547d7201>

- RODNÁ, K. & RODNÝ, T. 2001. Fahrenberg, J., Myrtek, M. Schumacher, J. & Brähler, E. 2001. Dotazník životní spokojenosti. (Překlad a úprava: Kateřina Rodná & Tomáš Rodný.) Praha : Testcentrum, 2001
- SEBEROVÁ, A. 2012. Úspěšnost v profesi jako východisko autoevaluace učitele. In *Pedagogická diagnostika a evaluace 2012*. Ostrava : PF OU. ISBN 978-80-7464-167-1, s. 45–57.
- SEBEROVÁ, A., KASÁČOVÁ, B., BABIAKOVÁ, S. SZAFRAŇSKA-GAJDZICA, A. 2017. Selected problems of teachers' functioning in Central and Eastern Europe. A Polish-Czech-Slovak study. Ostrava : Pedagogická fakulta Ostravské univerzity. 2017
- SHUCKSMITH, M., CAMERON, S., MERRIDEW, T., & PICHLER, F. (2009). Urban-rural differences in quality of life across the European Union. *Regional Studies*, 43(10), 1275-1289. <https://doi.org/10.1080/00343400802378750>
- STARÝ, K. 2009. Evaluace vzdělávání a školství. In *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- STŘELEČEK, S. 2010. Možnosti evaluace výchovných činností třídního učitele. In Grúberová, M., Knejzlíková, O. (ed).
- SUKAWATI, N. N., GUNAWAN, I. PRAYOGA, A. G., WARDANI, A. D. 2020. Teacher Personality, Interpersonal Relationships, Performance, and Professionalism in the Learning. Process: A Qualitative Study In: *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. Volume 501, p. 250-254.
- ŠVEC, Š. 1998. Metodológia vied o výchove. Bratislava : Iris, 1998, s. 147. ISBN 80- 88778- 73- 5.
- ŠVEC, Š. 2002. Základné pojmy v pedagogike a andragogike. Bratislava : IRIS, 2002. ISBN 80-89018-31-9.
- ŠVEC, Š. 2004. Slovník definovaných anglicko-slovenských termínov pedagogiky a andragogiky (s abecedným registrom slovensko-anglických ekvivalentov). Prešov : Metodicko-pedagogické centrum, 2004. s.70. ISBN 80-8045-323-3.
- ŠVECOVÁ, J. – VAŠUTOVÁ, J. 1997. Problémy učitel'ské profese ve světě. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.
- URBÁNEK, P. 2005. Vybrané problémy učitel'ské profese. Aktuální analýza. Liberec: TU v Liberci, 2005
- URBÁNEK, P. 1999. Profesní časové zatížení učitelů ZŠ. *Pedagogika*, 49 (3), 277–288.
- URBÁNEK, P., NOVOTOVÁ, J., ROZKOVCOVÁ, A., PICKOVÁ, H., JURSOVÁ, J., & PICEK, J. 2020. Učitel'ské sbory základních škol a jejich sociální klima. Vícepřípadová studie učitel'ských sborů. Praha: Wolters Kluwer, 2020.
- TALIS Medzinárodná štúdiá o vyučovaní a vzdelávaní (Teaching and Learning International Survey) Dostupné na : <https://www.nucem.sk/sk/merania/medzinarodne-merania/talis>
- VAŠTATKOVÁ, J. – CHVÁL, M. 2010. K využití sémantického diferenciálu při autoevaluaci školy. In *Orbis scholae*. ISSN 1802-4637, 2010, roč. 4, č. 1, s. 111–128.
- VAŠUTOVÁ, J. 2007. Být učitelem. Co by měl učitel vědět o své profesi. Praha : ESF. ISBN 978-80-7290-325-2.
- VÝROST, J. 1989. Sociálně-psychologický výskum postojov. Bratislava : VEDA, 1989. ISBN 80-224-0054-8.
- TALIS (2018) The OECD Teaching and Learning International Survey. 2018 TALIS Results: Teachers and School Leaders as Lifelong Learners and Valued Professionals. Dostupné na: <https://www.oecd.org/education/talis/>
- VALICA, M. & PAVLOV, I. 2007. Kríza učitel'skej profesie a jej koncepčné a legislatívne riešenie na Slovensku. In *ORBIS SCHOLAE*, 2007, roč. 1, č. 3, s. 27–41, ISSN 1802-4637 Dostupné na internete: https://karolinum.cz/data/clanek/5334/OS_1_3_0027.pdf
- WIEGEROVÁ, A. 2017. Self-efficacy of students in a preschool education programme: The construction of a research instrument. *The New Educational Review*. 2017, vol. 47, issue 1, p. 125-138
- WIEGEROVÁ, A. et.al (2012) SELF-EFFICACY v edukačných súvislostiach. SPN – Mladé letá, 2012

Zoznam tabuliek a grafov

- Table 1 Popis profesijných činností a skrátené názvy používané v tomto texte
- Table 2 Štruktúra faktorov životnej spokojnosti (podľa Fahrenberg et al. 1994)
- Table 3 Výskumný súbor z hľadiska
- Table 4 Všeobecné charakteristiky o subjektívne pociťovanej záťaži profesijnými činnosťami
- Table 5 Skupiny činností vytvorené na základe spoločných znakov a posúdenie vnútornej konzistencie výskumného nástroja
- Table 6 Porovnanie záťaže v hlavných skupinách činností z hľadiska učiteľov PRIM a PREPRIM
- Table 7 Vyjadrenie štatistickej významnosti rozdielov medzi PRIM a PREPRIM
- Table 8 Porovnanie záťaže v hlavných skupinách činností podľa VZDELANIA respondentov
- Table 9 Vyjadrenie štatistickej významnosti rozdielov medzi respondentmi z hľadiska VZDELANIE
- Table 10 Porovnanie záťaže v hlavných skupinách činností podľa SÍDLO PÔSOBENIA – mesto dedina
- Table 11 Vyjadrenie štatistickej významnosti rozdielov z hľadiska SÍDLO PÔSOBENIA
- Table 12 Záťaž jednotlivými činnosťami v 1. skupine vyjadrená v priemere
- Table 13 Záťaž jednotlivými činnosťami v 2. skupine vyjadrená v priemere
- Table 14 Záťaž jednotlivými činnosťami v 3. skupine vyjadrená v priemere
- Table 15 Záťaž jednotlivými činnosťami v 4. skupine vyjadrená v priemere
- Table 16 Posúdenie vnútornej konzistencie výskumného nástroja
- Table 17 Všeobecné charakteristiky o spokojnosti učiteľov
- Table 18 Analýza položiek spokojnosti so svojím zdravím
- Table 19 Analýza položiek spokojnosti s prácou a zamestnaním
- Table 20 Analýza položiek spokojnosti s finančnou situáciou
- Table 21 Analýza položiek spokojnosti s voľným časom
- Table 22 Analýza položiek spokojnosti s manželstvom a partnerstvom
- Table 23 Analýza položiek spokojnosti so vzťahom k vlastným deťom
- Table 24 Analýza položiek spokojnosti s vlastnou osobou
- Table 25 Analýza položiek spokojnosti s priateľmi, známymi a príbuznými
- Table 26 Analýza položiek spokojnosti s bývaním
- Table 27 Deskriptívne zobrazenie vnímania záťaže učiteľmi PRIM a PREPRIM
- Table 28 Inferenčná štatistika vnímania záťaže učiteľmi PRIM a PREPRIM
- Table 29 Deskriptívne zobrazenie vnímania záťaže učiteľmi z mestských a vidieckych škôl
- Table 30 Inferenčná štatistika vnímania záťaže učiteľmi
- Table 31 Deskriptívne zobrazenie vnímania záťaže učiteľov podľa rodu
- Table 32 Deskriptívna štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní PRIM a PREPRIM
- Table 33 Inferenčná štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní PRIM a PREPRIM
- Table 34 Deskriptívna štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní učiteľov z mestských a vidieckych škôl
- Table 35 Inferenčná štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní
- Table 36 Deskriptívna štatistika životnej spokojnosti vedúcich zamestnancov v porovnaní PRIM a PREPRIM
- Table 37 Inferenčná štatistika životnej spokojnosti vedúcich zamestnancov
- Table 38 Deskriptívna štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní vedúcich zamestnancov z mestských a vidieckych škôl
- Table 39 Inferenčná štatistika vnímania životnej spokojnosti v porovnaní vedúcich zamestnancov
- Table 40 Deskriptívna štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov PRIM A PREPRIM
- Table 41 Inferenčná štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov
- Table 42 Deskriptívna štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov podľa sídla
- Table 43 Inferenčná štatistika vnímania záťaže v porovnaní vedúcich zamestnancov
- Table 44 Deskriptívna štatistika životnej spokojnosti v porovnaní vedúcich zamestnancov a ostatných PZ
- Table 45 Inferenčná štatistika v porovnaní vedúcich zamestnancov a ostatných PZ

Zoznam grafov

- Graf 1: Zloženie výskumného súboru podľa podkategórie pedagogického zamestnanca a kariérových špecifik
- Graf 2: Vekové rozloženie súboru
- Graf 3: Vzdelanie respondentov
- Graf 4: Dĺžka praxe respondentov
- Graf 5: Región pracoviska respondentov
- Graf 6: Činnosti vykonávané priamo vo svojej triede so žiakmi/deťmi
- Graf 7: Činnosti súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom
- Graf 8: Činnosti súvisiace so školou a jej subordináciou
- Graf 9: Činnosti súvisiace s profesijným rozvojom a spoločenskou rolou učiteľa
- Graf 10: Spokojnosť so zdravím
- Graf 11: Spokojnosť s prácou a zamestnaním
- Graf 12: Spokojnosť s finančnou situáciou
- Graf 13: Spokojnosť s voľným časom
- Graf 14: Spokojnosť s manželstvom a partnerstvom
- Graf 15: Spokojnosť vo vzťahmi k vlastným deťom
- Graf 16: Spokojnosť s vlastnou osobou
- Graf 17: Spokojnosť s priateľmi, známymi a príbuznými
- Graf 18: Spokojnosť s bývaním

Vedecká monografia je výstupom riešenia projektu VEGA č. 1/0415/22 *Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov verzus ich životná spokojnosť*, ktorého zodpovednou riešiteľkou bola prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, PhD.

Názov: Pracovná záťaž a životná spokojnosť učiteľov v deskriptívnej analýze

Autor: prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, CSc..
doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.
PaedDr. Monika Brozmanová, PhD.

Recenzenti: Doc. PaedDr. Lívia Fenyvesiová, PhD.
Doc. Mg. Et Mgr. Alena Seberová, Ph.D.

Jazykový korektor: doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.
Výkonný redaktor: Bc. Viktória Flašková
Cover design : Mgr. Lenka Lipárová, PhD.

Počet strán: 89
Rok vydania: 2024
Vydanie: 1.
Formát: A4

Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia: Pedagogická fakulta

ISBN 978-80-557-2195-8
EAN 978805572195-8 /brožovaný/

ISBN 978-80-557-2194-1
EAN 9788055721941 /online/

<https://doi.org/10.24040/2024.9788055721941>

Bronislava Kasáčová, Simoneta Babiaková, Monika Brozmanová
Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela

ISBN 978-80-557-2194-1

9 788055 721941